

อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ
นายชื้น สุตันตานนท์ บาปุยะวาทย์

ณ เมรุวัดธาตุทอง

กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ ที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๗

อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นางชื้น สุตันตานนท์ บาปุยะวาทย์

ณ เมรุวัดธาตุทอง

กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

นางชื้น สุตันตานนท์

ชาตะ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๓๔

มรณะ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๑๗

[illegible]

๑๓๒๗ [illegible] ๓๗ [illegible]

๓๐๒๗ [illegible] ๔๗ [illegible]

ประวัติ

นางชื้น สุตันตานนท์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๓๔ ณ บ้านพักแพทย์ ภายในโรงพยาบาลศิริราช ตำบลวังหลัง จังหวัดธนบุรี เป็นบุตรคนที่ ๑ ของหลวงวิเชียรโอสถ (ชื่น สุตันตานนท์) และนางวิเชียรโอสถ (แบ้น สุตันตานนท์) มีพี่น้องซึ่งยังมีชีวิตอยู่ ดังนี้

๑. พันโท เชิญ สุตันตานนท์

๒. พลตรี วิเชียร สุตันตานนท์

๓. นายชอบ สุตันตานนท์

๔. นายแช่ม กันติวงศ์

๕. นายอุบล กันติวงศ์

๖. นายอักษร กันติวงศ์

๗. นายประสาร กันติวงศ์

๘. นางสาวเล็ก กันติวงศ์

เมื่อเยาว์วัยได้รับความอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาเป็นอย่างดี โดยเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนสตรีวังหลัง

พร้อมทั้งได้รับการฝึกฝนอบรมจากบิดาตามขนบ ธรรมเนียมประเพณีสตรีชาววังหลัง เพื่อติดตามบิดาซึ่งเป็นแพทย์หลวงไปตรวจรักษาการเจ็บป่วยของเจ้านายฝ่ายหน้าและฝ่ายในภายในวังเป็นประจำ ครั้นเมื่ออายุได้ประมาณ ๑๓ ปีเศษ บิดาได้ถึงแก่กรรม คงเหลือแต่มารดา จึงอพยพครอบครัวมาสร้างบ้านพักอยู่ที่ปากตรอกฉางเกลือ (วังหลัง) ติดกับโรงพยาบาลศิริราช โดยอยู่ในความปกครองของมารดาจนบรรลุนิติภาวะ

นางชื้น สุตันตานนท์ ได้สมรสกับนายพุ่ม บาปุยะวาทย์ มีบุตรชายหญิง รวม ๗ คน ดังนี้

๑. [redacted]จำเริญ บาปุยะวาทย์
นพ

๒. นางพวง ณ นคร

๓. นางสาวถมรัตน์ บาปุยะวาทย์

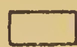
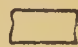
๔. นายพัฒน์ บาปุยะวาทย์

๕. นางผ่องศรี กังวานวงศ์

๖. นางณัฐฐา บาปุยะวาทย์

๗. นางนงเยาว์ กุลเสวตร

นางชื้น สุตันตานนท์ เป็นผู้มีจิตศรัทธายึดมั่นในพุทธศาสนาและบำเพ็ญกุศลเป็นเนืองนิจ กอปรกับความเคยชินที่อยู่ใกล้ชิดกับบิดาซึ่งเป็นแพทย์หลวง จึงทำให้นางชื้น เป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็งอดทน และมีสุขภาพแข็งแรง ตลอดอายุ ๘๔ ปี ไม่เคยเจ็บป่วยจนถึงเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลมาก่อนเลย ต่อมาเมื่อประมาณต้นเดือนสิงหาคม ๒๕๑๗ นางชื้น เริ่มป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ เมื่อได้รับการดูแลรักษาจากแพทย์ประจำตัวแล้วก็มีอาการดีขึ้นเป็นลำดับ แต่ยังอ่อนเพลียอยู่บ้าง ครั้นต่อมามีอาการโรคกระเพาะอาหารเข้าแทรก จึงทำให้อาการกลับทรุดลงอีก และได้ถึงแก่กรรมโดยสงบที่บ้านพักเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๑๗ เวลา ๑๐.๓๐ น. รวมอายุได้ ๘๓ ปี ๙ เดือน.

แม่

เมื่อแม่มีชีวิตอยู่ แม่เป็นทั้งผู้ให้คำสั่งสอนและเป็นทั้งผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินชีวิตของลูก ถึงแม้ว่าลูกๆ ต่างได้แยกครอบครัวกันไปแล้วก็ตาม แม่ก็ยังห่วงใย และมักหาโอกาสไปพักอยู่กับครอบครัวของลูก ๆ ทุกคนเสมอ ความผูกพันความเอื้ออารี และความห่วงใยที่แม่มีต่อลูก ทำให้ลูกทุกคนมีความรู้สึกเสมือนหนึ่งว่าครอบครัวของเราแม่ลูกเป็นครอบครัวที่มีความสัมพันธ์สนิทแน่นอยู่เสมอ

เนื่องจากคุณตาเป็นแพทย์ใหญ่สมัยเริ่มจัดตั้งโรงพยา-บาลศิริราช ความเคยชินที่แม่ต้องติดตามคุณตาไปดูแลคนไข้สมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ทำให้แม่เป็นผู้ที่สามารถระมัดระวังรักษาสุขภาพของตนเองได้อย่างดีเยี่ยมตลอดอายุ ๘๔ ปี ไม่เคยเจ็บป่วยถึงเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม้แต่ครั้งเดียว กอปรกับแม่มีความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางพุทธศาสนา ที่ว่าสังขารนั้นไม่เที่ยง จำเป็นจะต้องบำรุงรักษาไว้ตามสมควรเพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์แก่การสร้างกุศล และคุณประโยชน์

แก่เพื่อนมนุษย์ ตราบเท่าที่สังขารและชีวิตจะอำนวยให้ ดังนั้น การจากไปของแม่จึงเป็นไปอย่างสงบและกระทันหัน โดยไม่มีใครคาดคิดมาก่อน

แม่เริ่มป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่เมื่อประมาณต้นเดือนสิงหาคม ๒๕๑๗ โดยได้รับการรักษาพยาบาลจากนายแพทย์ประจำของแม่ และการดูแลเอาใจใส่ของลูกๆ จนแม่มีอาการดีขึ้น แต่ยังอ่อนเพลียอยู่บ้าง ก็เผอิญมีอาการโรคกระเพาะอาหารมาแทรก เพียงชั่วเวลาไม่ถึงสัปดาห์แม่ก็จากพวกเราไปเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๑๗ เวลา ๑๐.๓๐ น.

พระคุณของแม่ที่มีต่อลูกนั้น ยิ่งใหญ่จนไม่อาจถ่ายทอดออกมาบรรยาย ณ ที่นี้ได้ครบถ้วน นอกจากจะจารึกไว้ในดวงใจและความทรงจำของลูก ๆ ทุกคน ด้วยผลบุญและคุณความดีทั้งหลายที่แม่ได้ประกอบไว้ในภพนี้ จงดลบันดาลให้วิญญาณของแม่ เป็นสุขอยู่ในสัมปรายภพชั่วนิรันดร์.

จากลูก

คำไว้อาลัยของน้อง

คุณพี่ชื่น

ชีวิตบั้นปลายของพี่ชื้นมีความสุขอยู่ท่ามกลางลูกหลาน โดยมิได้มีโรคภัยร้ายแรงเบียดเบียนแต่อย่างใด เป็นเหตุให้น้อง ๆ ที่ไปมาหาสู่อยู่เสมอ มิได้เฉลียวใจเลยว่า พี่ชื่นจะจากพวกเราไปกระทันหันเช่นนี้ ทุกคนตระหนักดีว่า ความตายนั้นย่อมเกิดแก่มนุษย์ทุกผู้ทุกนาม โดยไม่เลือกกาลเวลาและสถานที่ แต่เมื่อสิ่งนั้นมาถึง น้อง ๆ ที่อยู่เบื้องหลังก็ไม่อาจระงับความโศกเศร้าเสียใจไว้ได้ ทั้งนี้ ก็ด้วยความโอบอ้อมอารีและคุณความดีที่พี่ชื่นมีต่อพวกเรานั่นเอง การจากไปของพี่ชื่นในวัย ๘๔ ปีนี้ เป็นไปตามหลักพุทธปรัชญาบทหนึ่งที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า

ยถา วาริวโห ปูโร วเห รุกฺเข ปกูลเช

เอวํ ชราย มรเณน วุยฺหนฺเต สพฺพปาณิโน.

"ห้วงน้ำที่เต็มฝั่ง พึงพัดต้นไม้ซึ่งเกิดที่ตลิ่งไปฉันใด สัตว์มีชีวิตทั้งปวง ย่อมถูกความแก่และความตายพัด ไปฉันนั้น"

ในที่สุดนี้ ขอให้กุศลกรรม และผลานิสงส์ จากผลบุญทานที่พี่ชื่นได้ประกอบไว้ในพระบวรพุทธศาสนา เพื่อนมนุษย์ และญาติพี่น้องทั้งหลาย จงเป็นพลังให้คุณพี่ชื่นประสบความสุขในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

จาก น้อง ๆ

คำนำ

เจ้าภาพงานศพนางชื้น สุตันตานนท์ มาขอบทความทางธรรมะ เพื่อพิมพ์แจกในงานตามประเพณี เป็นการช่วยกันจุดประทีปธรรมให้ปรากฏแก่ชาวโลก เป็นกุศลกรรมส่วนหนึ่ง

อาตมาได้มอบเรื่องบางเรื่องที่ปรากฏอยู่ในเล่มนี้ แก่เจ้าภาพ ๆ มีความพอใจจึงได้พิมพ์แจกท่านทั้งหลาย โปรดนำไปใช้ถ้าเป็นประโยชน์แก่การศึกษาแล้วปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดความสุขทางใจทั่วกันเถิด

ขออำนาจกุศลธรรมบรรณาการนี้ จงสำเร็จแก่คุณชื้น สุตันตานนท์ทุกเมื่อเถิด.

วัดชลประทานรังสฤษดิ์
ปากเกร็ด นนทบุรี

๒๐ พ.ย. ๑๗

ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๑๖

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมอันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

วันนี้เป็นวันที่ ๑ เดือนกรกฎาคม เดือนมิถุนายน ๓๐ วันผ่านพ้นไปเรียบร้อยแล้ว นึกถึงวันเวลาที่ผ่านไปแล้วจะเห็นว่ามันช่างรวดเร็วเสียเหลือเกิน ในระยะเดือนหนึ่ง ๆ แผลบเดียวเท่านั้นหมดไปแล้ว เดือนใหม่ขึ้นก็คงไม่เท่าไหร่ก็หมดไปอีก วันเวลาที่ผ่านไปนั้นไม่ได้ผ่านไปเฉย ๆ แต่ทำ

ให้เราทุกคนเปลี่ยนแปลงไปตามกฎของเวลาด้วย เช่นเด็กน้อย ๆ ก็เปลี่ยนแปลงไปในทางเจริญเติบโต คนที่เป็นผู้ใหญ่ก็เปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมโทรมลงไปทุกวันทุกเวลา แล้วผลที่สุดชีวิตก็ไปพบจุดจบคือความตาย อันนี้เป็นเรื่องของธรรมดา ทุกคนเกิดมาแล้วก็ต้องเป็นเช่นนี้ด้วยกันทั้งนั้น เราหนีไปจากกฎเกณฑ์ข้อนี้ไม่ได้

ในเรื่องเกี่ยวกับเวลา ในทางพระพุทธศาสนาสอนเราให้เข้าใจว่า เวลานั้นมันเคี้ยวกินตัวมันเอง และเคี้ยวกินสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ อยู่ใน โลกนี้ ให้ชำรุด ทรุด โทรม ไปด้วย เวลาที่เคี้ยวกินตัวมันเองก็คือหมดไปในตัวของมัน ผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว เคี้ยวกินสรรพสัตว์และสิ่งทั้งหลาย ก็เพราะทำให้สรรพสัตว์และสิ่งทั้งหลายมีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลตามเวลา ไม่มีอะไรที่จะคงที่อยู่แม้สักขณะเดียว ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเปลี่ยนแปลงไป ในทางการปฏิบัติ พระผู้มีพระภาคเจ้าสอนให้พวกเราทั้งหลายสำนึกถึงเวลาไว้ ด้วยการให้เราคิดเตือนจิตสะกิดใจบ่อย ๆ ว่า เวลาล่วงไป ๆ บัดนี้เราได้ทำอะไรกันอยู่ เวลาล่วงไป ๆ บัดนี้เราได้ทำอะไรกันอยู่ การที่ทรงสั่งสอนให้คิดในรูปเช่นนี้ ก็เพื่อให้คำนึงถึงสิ่งที่

ผ่านไปคือเวลา แล้วจะได้รีบใช้เวลานั้นให้เป็นประโยชน์ ด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของเราต่อไป

คนเราในสมัยที่เป็น เด็กก็ไม่ ค่อยรู้จักคุณ ค่าของเวลา แล้วก็รู้สึกว่าเวลามันช้าไม่ค่อยรวดเร็วเท่าใด แต่พอเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่โดยเฉพาะอายุล่วงกาลผ่านวัยมาแล้ว เราจะรู้สึกว่าเวลานี้ช่างผ่านไปเร็วเหลือเกิน ๒๔ ชั่วโมงช่างผ่านไปอย่างรวดเร็ว วันหนึ่ง ๆ มันผ่านไปเรื่อย ๆ คนใดที่ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ในการทำงาน จะรู้ว่าเวลามันผ่านไปอย่างรวดเร็วมาก แต่ว่าคนใดที่ไม่ได้ทำอะไรให้เป็นประโยชน์ หรือว่าอยู่ในสภาพทุกข์ร้อนทางจิตใจ จะรู้สึกว่าเวลามันยาวมันนาน เช่นว่า คนนอนไม่หลับ จะรู้ว่ากลางคืน ๑๒ ชั่ว-โมงนี่มันนานเหลือเกิน ทำไมจึงได้รู้สึกว่ามันนาน ก็เพราะเรานอนไม่หลับอยากจะให้มันสว่างไว ๆ แต่ว่ามันก็ไม่สว่างดังที่เราต้องการ อันเรื่องเกี่ยวกับเวลานั้นถ้าเราไปเร่งมันเข้ามันกลายเป็นช้าไป แต่ถ้าเราไม่ได้ไปเร่งเวลาปล่อยมันไปตามเรื่องตามราวของมัน เราจะรู้สึกว่าเวลามันผ่านไปอย่างรวดเร็ว คนใดที่มีการกระหายน้ำหรือว่าหิวข้าว เข้าไปนั่งหุงข้าวในครัว จะรู้สึกว่าไฟมันไม่ค่อยจะลุกรวดเร็ว ทำไมหม้อมันจึงไม่เดือด ที่รู้สึกว่าไม่เดือดก็เพราะว่าไปเร่งเพื่อให้

มันเดือดไว ๆ เราเดินทางไปไหนมาไหนถ้ารีบร้อนก็จะรู้สึกว่ารถมันวิ่งช้าไปไม่ทันดังใจ ถ้าเราไปคอยใครอยู่ที่สถานีรถมันก็มาตามเวลาของมัน แต่คนที่คอยนั้นจะรู้สึกว่าทำไมรถมันจึงช้าไม่มารวดเร็วตามที่เราต้องการ เรื่องเกี่ยวกับเวลานี่มันเป็นอย่างนี้ ถ้าเราไปเร่งมันช้า ถ้าเราไม่เร่งมันก็ไปตามเรื่องของมัน และถ้าเราใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ด้วยการทำงานทำการเราก็จะรู้สึกว่าเวลามันผ่านไปรวดเร็ว ไม่มีการชักช้า เช่นเวลาพูดแสดงปาฐกถา สมมติว่าเวลาหนึ่งชั่วโมง เขาให้พูดให้แสดง พูดเพลินเพลินไปประเดี๋ยวเดียวหมดเวลาเสียแล้ว รู้สึกว่าหนึ่งชั่วโมงนั้นมันแผลบเดียวเท่านั้นเอง แต่ถ้าไปทำเรื่องอื่นที่เป็นทุกข์เวลามันจะนานเหลือเกิน เรื่องอย่างนี้มันเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์เรา ถ้าเราใส่ความต้องการเข้าไปในอะไร สิ่งนั้นมันก็จะกลายเป็นช้าไป แต่ถ้าเราไม่เอาความอยากเข้าไปใส่ปล่อยให้มันไหลไปตามเรื่องตามราว มันก็ไม่มีอะไร เพราะฉะนั้นเราดำรงชีวิตอยู่ในโลก จึงควรจะได้รู้จักปรับจิตใจให้เหมาะแก่สิ่งเหล่านี้ เช่นในเรื่องเกี่ยวกับเวลา เราก็ควรจะได้สำนึกบ่อย ๆ ว่าเวลาไม่คอยใคร เมื่อจะทำอะไรก็ต้องรีบทำเสียอย่าชักช้า อย่างผัดวันประกันพรุ่งอยู่เป็นอันขาด การ

เป็นคนชักช้าผัดวันประกันพรุ่งไม่ใช่ลักษณะของพุทธบริษัท ผู้มีความตื่นตัวพุทธบริษัทผู้มีความตื่นตัวนั้นต้องตั้งใจปฏิบัติงาน เพื่อให้ทุกสิ่งก้าวหน้าเป็นไปด้วยดี และไม่มีการชักช้า ไม่มีการรอเพื่อให้เสียเวลาไป จะทำอะไรก็ต้องรีบจัดรีบทำ เช่นเราเป็นคนค้าขายก็วางแผนงานว่าจะซื้ออะไร จะขายอะไร แล้วก็มองเห็นว่าช่องทางที่จะมีกำไรนั้นมีอยู่ เมื่อเห็นว่าจะได้กำไรแล้ว เราก็ไม่มีการชักช้า ไม่มีการรอให้เสียเวลา ต้องรีบไปติดต่อในเรื่องการงานนั้น ๆ เพื่อให้งานก้าวหน้าเป็นไปด้วยดี ผู้ที่มีความคิดในการทำงาน แล้วก็ทำงานตามเวลาไม่ชักช้า ทางธรรมะท่านเรียกว่าเป็นผู้ตื่นตัว เป็นคนก้าวหน้า คนที่ตื่นตัวก้าวหน้าย่อมเอาตัวรอด พ้นไปจากภัยอันตราย

ในชีวิตของการศึกษาเล่าเรียนก็เหมือนกัน ถ้าเราศึกษาอย่างลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า เราจะต้องรู้ว่าเวลาไม่คอยท่าใคร มันผ่านไปรวดเร็ว เมื่อเราจะเรียนอะไรจะเขียนอะไร จะท่องจะบ่นในสิ่งใด ๆ ก็ต้องรีบจัดรีบทำสิ่งนั้นไม่รอช้า ไม่ให้เสียเวลาแม้แต่เพียงวินาทีเดียว เพราะวินาทีเดียวนั่นแหละมันสำคัญนักหนา เมื่อเราปล่อยให้ผ่านพ้นไปเสียแล้วเราจะขาดทุน เพราะฉะนั้นในชีวิตของนักศึกษาเล่าเรียน จึงต้อง

รีบเรียนรีบเขียนรีบอ่าน เพื่อให้วิชาที่เราได้เรียนนั้นเข้ามาอยู่ในสมองของเรา ไม่ให้ชักช้าไม่ให้เสียเวลา คนบางคนพูดว่าเรียนไม่ทันบ้าง หรือบางคนพูดว่าทำไม่ทันบ้าง ที่เรียกว่าเรียนไม่ทันนั้นเพราะไม่ตั้งใจเรียน ไม่เรียนตามระเบียบที่ครูสั่งสอน เช่นเรียนในวันนี้แทนที่จะเรียนให้จำ เรียนให้เข้าใจ ให้ผ่านไปด้วยความเรียบร้อย เราก็ไม่ได้ทำอย่างนั้นปล่อยทิ้งไว้ ครั้นเมื่อเรียนมากเข้า ๆ จะไปท่องไปเรียน ก็รู้สึกว่ามันมากเหลือเกิน หนักใจ เลยกลายเป็นคนเรียนไม่ทันไป ถ้าเราจะเรียนให้ทันที่ครูสอน ก็ต้องรีบเรียนรีบอ่านเขาให้อ่านอะไรก็รีบอ่านเสีย ให้เรียนก็รีบเรียน ให้เขียนอะไรก็ต้องรีบเขียน ให้ท่องอะไรให้ขึ้นปากขึ้นใจ เราก็ต้องรีบไปท่องไปเรียนสิ่งนั้น ไม่ให้ชักช้าไม่ให้เสียเวลา เด็กนักศึกษาที่เรียนในรูปอย่างนี้จะเรียนทันเวลา แล้วจะสอบไล่ได้คะแนนดี ไม่เป็นคนล้าหลังเป็นอันขาด

คนที่ทำงานทำการก็เหมือนกัน เมื่อรู้ตัวว่าจะต้องทำอะไร อย่าปล่อยให้สิ่งนั้นช้าไว้ งานใดเกิดขึ้นผ่านมาเฉพาะหน้า เราก็ควรรีบจัดรีบทำสิ่งนั้น ไม่ให้เสียเวลา ไม่ให้ชักช้าอยู่เป็นอันขาด ได้รับหน้าที่อันใดที่เราจะต้องจัดต้องทำ

เราก็ต้องรีบจัดรีบทำงานในหน้าที่นั้น ไม่ให้ชักช้าอยู่ อันนี้เรียกว่า เป็นผู้ตื่นตัวในงาน เป็นคนเอาใจใส่ต่อหน้าที่ งานที่ตัวได้รับมอบหมายก็จะไม่อากูลคั่งค้าง การทำงานให้อากูลคั่งค้างไม่เป็นมงคล ตามหลักมงคลสูตรในทางพระพุทธศาสนา ท่านสอนให้เราทำงานโดยไม่ให้คั่งค้าง ถ้าทำงานคั่งค้างก็เรียกว่าไม่เป็นมงคล งานอันใดควรจะสำเร็จในเวลาห้านาที ก็ต้องให้สำเร็จในห้านาที งานอันใดจะสำเร็จในสิบนาที เราก็ต้องทำให้สำเร็จในเวลาสิบนาที อย่าให้ชักช้าอย่าให้เสียเวลาเป็นอันขาด ผู้ใดทำงานอย่างนี้จะเป็นผู้ก้าวหน้าไม่ว่าจะเป็นงานราชการหรืองานส่วนตัว ถ้าเราตั้งใจทำอย่างนี้แล้ว ไม่มีอะไรชักช้า ไม่มีอะไรที่เสียเวลา โดยมากเราทำงานกันโดยไม่ได้รีบเร่งเวลา เพราะไม่ได้สำนึกเวลานั่นเอง นาฬิกามีผูกข้อมือกันทุกคน แต่ว่าน้อยคนนักที่จะใช้นาฬิกาให้เป็นประโยชน์ เพื่อการเร่งงานเร่งอะไร ๆ ในชีวิต ผูกนาฬิการาคาแพง ๆ บางคนผูกนาฬิกาเรือนหนึ่งเจ็ดร้อยแปดร้อย ราคาตั้งพัน แต่ก็ไม่ค่อยใช้นาฬิกานั้นให้เป็นประโยชน์ในการเตือนตัวเอง เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานอันเป็นหน้าที่ อันนี้ก็เรียกว่าไม่คุ้มค่ากับ

นาฬิกาที่เราใช้ ถ้าเราใช้นาฬิกาให้คุ้มค่าเราก็ต้องดูบ่อย ๆ แล้วก็คอยเตือนตัวเองบ่อย ๆ ว่า เวลาไม่คอยท่าใครเราจะต้องรีบไปให้ทันเวลา ถ้าได้คอยเตือนคอยบอกไว้ในรูปอย่างนี้ เราจะไม่เป็นคนสาย ไม่เป็นคนล้าหลังใคร ๆ

ในการปฏิบัติงานนั้น ในทางธรรมท่านก็สอนเหมือนกัน ว่าเมื่อจะทำอะไร ต้องรีบทำไว ๆ ทำเสียก่อนคนอื่น ๆ อย่าไปตื่นทีหลังเขา คนที่ตื่นหลังคนอื่นนั้นน่าละอาย แล้วก็ไม่ก้าวหน้าแต่ว่าต้องตื่นก่อนใคร ๆ พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้อย่างนี้ สอนว่าให้ตื่นก่อนใคร ๆ ให้ทำอะไร ๆ ก่อนใคร ๆ อย่ารออยู่ให้คนอื่นทำแล้วตนจึงจะทำบ้าง คนเราต้องรู้จักหน้าที่ของตัว ว่าเรามีอะไรที่จะต้องจัดต้องทำ เราก็ต้องรีบจัดรีบทำหน้าที่นั้น เพราะมันเป็นงานของเราไม่ต้องให้ใครบอก ไม่ต้องให้ใครเตือน ว่าจงทำสิ่งนั้นจงทำสิ่งนี้ ความสำนึกในหน้าที่นั้นแหละมันบอกเราอยู่ทุกเวลา ว่าเรามีงานที่จะต้องทำ แล้วเมื่อมีอะไรที่จะต้องทำก็รีบทำเสีย ถ้าได้คิดได้นึกอยู่ในรูปอย่างนี้ เราก็จะกลายเป็นคนว่องไว ตื่นตัวก้าวหน้า งานการก็จะก้าวไปด้วย ผลประโยชน์ที่เกิดจากงานก้าวหน้าไปดีด้วยเช่นเดียวกัน เรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องน่าคิดอยู่

คนไทยเรานั้นตามปกติยังเฉื่อยชา ยังชักช้า การปฏิบัติก็ไม่ค่อยจะรีบเร่ง เพราะไม่ได้นึกถึงพุทธภาษิตที่เตือนบอกเกี่ยวกับเวลา ไม่สมกับความเป็นพุทธบริษัทที่แท้จริง เพราะฉะนั้นจึงใคร่จะขอฝากอันนี้ไว้กับญาติโยมทั้งหลาย เรามีลูกมีหลานมีเด็กอยู่ในบ้าน อย่าให้เขานั่งเฉื่อย ๆ อย่าให้ทำอะไรช้า ๆ หัดให้ตื่นให้ก้าวหน้า ให้ทำอะไรอย่างว่องไว สั่งอะไรก็ต้องให้ทำอย่างนั้นทันท่วงที อย่าให้ไปรออยู่ไปช้าอยู่ แล้วถ้าหากว่าเรากำชับว่าต้องทำให้เสร็จภายในเวลาเท่านี้ เด็กนั้นก็จะกลายเป็นคนที่เรียกว่าตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา เมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นคนตื่นตัวว่องไวในการปฏิบัติงานอันเป็นหน้าที่ ประเทศชาติของเรากำลังต้องการคนที่มีความตื่นตัวว่องไวในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน เพื่อให้งานของประเทศชาติก้าวหน้า เพราะเราอยู่ในโลกในยุคปัจจุบันนี้ ถ้าจะพูดกันไปแล้วก็อยู่ในสนามแข่ง คล้ายกับเราแข่งกีฬา คนที่จะไปแข่งกีฬากันในสนามนั้นต้องเป็นคนได้ฝึกซ้อมเป็นอย่างดี ถ้าการฝึกซ้อมไม่ดีพอเราก็สู้เขาไม่ได้ฉันใด ในการแข่งขันในวิถีชีวิต ที่เราจะต้องจัดต้องจัดต้องทำ เราก็ต้องมีการตื่นตัวอย่างว่องไวเช่นเดียวกัน เมื่อจะไปไหนจะทำอะไร

เราก็ต้องบอกตัวเองว่า ฉันจะไปก่อน ฉันจะทำก่อน ฉันจะไม่เดินหลังเพื่อน จะไม่ทำทีหลังเขาเป็นอันขาด ให้คิดไว้ในรูปอย่างนี้ เตือนตัวเองไว้ในรูปอย่างนี้ ผู้นั้นก็จะกลายเป็นคนก้าวหน้าตลอดเวลา เรื่องเกี่ยวกับเวลาเราควรคิดควรนึกไว้อย่างนี้ประการหนึ่ง

ทีนี้อีกประการหนึ่ง ในเรื่องเกี่ยวกับเวลา ถ้าในแง่ของการปฏิบัติธรรมที่เรียกว่าเกี่ยวกับชีวิตจิตใจของเรา เราก็ต้องคอยเตือนตัวเองไว้เหมือนกัน ว่าสิ่งที่มีอยู่เที่ยงแท้ในชีวิตของเรานั้นสิ่งหนึ่งสิ่งนั้นคือความแตกดับนั่นเอง ที่เราเรียกกันว่า ความตาย ความตายเป็นของเที่ยง ชีวิตความเป็นอยู่เป็นของไม่เที่ยง หมายความว่าเราไม่รู้ว่าเราจะตายเมื่อใด แต่ได้แน่ ๆ ว่า ชีวิตจะต้องมีอันตรายเป็นธรรมดา เราหนีไม่จากสิ่งนี้ไม่พ้น เมื่อเรารู้ตัวว่าเราจะต้องตาย เราหนีจากความตายไม่พ้น เวลามันใกล้เข้าไปทุกเวลานาที ท่านจึงสอนให้เราพิจารณาเกี่ยวกับชีวิต เช่นท่านเปรียบชีวิตไว้ว่าเหมือนกับวัวที่เขานำไปฆ่า วัวหรือควายหรือสัตว์อะไรก็ตามที่เขานำไปสู่โรงฆ่าสัตว์มันเดินไป เช่นเขาจูงวัวไป เดินไป เดินไป ยิ่งเดินเข้าไปเท่าใดก็ยิ่งใกล้ต่อโรงฆ่าเข้าไปทุกเวลา

และผลที่สุดก็ไปถึงโรงฆ่าแล้ววัวนั้นก็ถูกเขาฆ่าตาย เอาเนื้อไปทำเป็นอาหารต่อไป ชีวิตของคนเรานี้ก็เหมือนกัน เราเดินทางตั้งแต่เราเกิดออกมาจากท้องของมารดา ตอนที่อยู่ในท้องนั้นพูดไปก็มองไม่เห็น นอกจากพวกแพทย์พวกหมอซึ่งได้เรียนกายวิภาคสรีรวิทยา ญาติโยมทั่วไปมองยาก แต่เรามองตั้งแต่เราคลอดออกจากท้องมารดาเราเองมอง ตัวเอง ไม่เห็นเหมือนกัน เพราะมันเป็นเรื่องอดีตจำไม่ค่อยได้ แต่เรามองดูหลานของเราได้ เช่นคนแก่ ๆ ดูหลานได้ ดูหลานว่ามันเป็นอย่างไรเจริญเติบโตขึ้นทุกเวลานาที พอคลอดออกมาไม่เท่าใดก็จะเห็นว่า ค่อยเติบโตขึ้น ๆ อิริยาบถก็เปลี่ยนไป เช่นรู้จักคว่ำ รู้จักคืบ รู้จักคลาน แล้วก็นั่งได้ นั่งไม่เท่าใดมันก็ทำท่าจะเดินแล้ว ยิ่งเด็กในสมัยนี้ดูเหมือนจะเร็วกว่าเด็กสมัยก่อน เพราะธรรมชาติมันมีการแข่งขันกัน จะได้ตื่นตัวไว มีการเจริญเติบโตอย่างว่องไว จนกระทั่งพูดจาประสาคนได้ แล้วก็เปลี่ยนเรื่อยไปขนาดเป็นเด็กไปโรงเรียนอนุบาล เป็นเด็กที่ไปโรงเรียนชั้นประถม แล้วก็เติบโตเรื่อยไปจนกระทั่งเป็นหนุ่มเป็นสาว เป็นผู้ใหญ่มีอายุเป็นผู้ใหญ่ อันนี้เรามองก็จะเห็นได้ว่า มันเจริญมันเติบโตขึ้น ความเจริญเติบ

โตของร่างกายนี้เติบโตขึ้นเพื่ออะไร ถ้าพูดในแง่ของความเปลี่ยนแปลงเราก็ตอบได้ว่าเติบโตเพื่อความแตกดับ คือเติบโตไปเพื่อความแตกความดับทั้งนั้น ยิ่งเจริญไปมากเท่าใดก็จะถึงความแตกความดับมากเท่านั้น เราทุกคนมีสภาพเหมือนกันที่จะต้องเป็นอย่างนั้น หนีจากกฎธรรมดาข้อนี้ไปไม่ได้เป็นอันขาด

เมื่อเรารู้ว่าชีวิตของเราจะต้องเป็นอย่างนี้ เราควรจะนึกอย่างไร ควรจะคิดอย่างไรในเรื่องนี้เราควรจะตั้งปัญหาถามตัวเราเอง ว่าเราที่เกิดมาในโลกนี้เราเกิดมาเพื่ออะไร สิ่งที่เราควรจะทำในบัดนี้คืออะไร ความดีที่มนุษย์ควรปฏิบัตินั้นคืออะไร อะไรเป็นกิจรีบกิจร้อนที่เราจะต้องทำเฉพาะหน้าเป็นปัญหาที่เราควรจะได้คิดเพื่อเตือนจิตสะกิดใจให้เกิดความสำนึกในหน้าที่อันเราจะต้องกระทำ เช่นในปัญหาที่เราถามว่า เราเกิดมาเพื่ออะไร อันนี้ต้องตอบให้ถูก ถ้าตอบไม่ถูกไม่ตรงความเป็นจริงแล้วก็จะเกิดความวุ่นวายทางจิตใจ เข็มชีวิตก็จะกวัดแกว่งมืดมนอนธการ เพราะไม่รู้จุดหมายว่าเราเกิดมาเพื่ออะไร ถ้าเราตอบไม่ถูกก็ลำบาก แต่ถ้าตอบถูกมันก็เรียบร้อย ทีนี้ถ้าเราจะตอบให้ถูกให้ตรงตามหลักของธรรมะ

เราก็ควรจะตอบว่า เราเกิดมาเพื่อการศึกษา เราเกิดมาเพื่อการปฏิบัติ เราเกิดมาเพื่อทำตนให้เจริญงอกงามในด้านปัญญา อันนี้เป็นคำตอบที่เรียกว่าเข้าทาง ถ้าเราตอบในรูปอย่างนี้ก็เข้าทางได้ เช่น ตอบว่าเกิดมาเพื่อการศึกษา เราก็ใช้เวลาเพื่อการศึกษาทุกแง่ทุกมุม เพื่อให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาพที่เป็นจริง ในขั้นต้นก็ทำการศึกษาในสิ่งที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตเช่นเรียนวิชาทั่วไปแล้วเรียนวิชาอาชีพ เพราะเราจะต้องทำมาหากิน หาอาหารใส่ปากใส่ท้อง หาเสื้อผ้านุ่งห่มร่างกาย หาเรือนเป็นที่อยู่อาศัย หาหยูกยาบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเรียกว่าเป็นปัจจัยสี่---สำหรับชีวิต ปัจจัยสี่ประการนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตของเราทุกคน เราต้องมีต้องกินต้องใช้และเราก็ต้องไปหา ความจริงธรรมชาติเตรียมสิ่งเหล่านี้ไว้พร้อมแล้ว สำหรับให้มนุษย์ที่เกิดมาในโลกได้กินได้ใช้ แต่ว่าธรรมชาติเพียงแต่เตรียมไว้ให้ ธรรมชาติไม่มีหน้าที่หยิบยื่นใส่ปากให้แก่บุคคลนั้น บุคคลนั้นต้องไปทำมาหากินด้วยตนเอง

อันคนเราที่ทำมาหากินอะไร ถ้าไม่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้นๆ เราจะทำมากินอย่างไรได้ เพราะฉะนั้น

ชีวิตเริ่มต้นก็ต้องมีการศึกษา เพื่อให้รู้ว่าเราจะอยู่อย่างไรเรา ควรจะทำอะไรอย่างไร สิ่งอะไรที่เกิดขึ้นแก่เรานั้นมันเกิดมาทางใด แล้วมันเป็นคุณเป็นโทษแก่เราอย่างไร อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องเล่าเรียนกันทั้งนั้น คนเราจึงต้องศึกษาวิชาการเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อได้ศึกษาวิชาทั่วไปแล้วเราจึงต้องศึกษาวิชาเฉพาะที่เราจะต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวันอีก คือศึกษาในเรื่องที่จะต้องทำ เช่นว่า เป็นชาวนา เป็นชาวสวน ก็ต้องศึกษาเรื่องนาเรื่องสวน เป็นคนค้าขายก็ต้องศึกษาวิชาเกี่ยวกับการค้าการขาย เป็นข้าราชการก็ต้องศึกษาเกี่ยวกับตัวบทกฎหมาย ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ราชการเป็นแม่บ้านพ่อเรือนก็ต้องศึกษาหน้าที่ของแม่บ้าน หน้าที่ของพ่อบ้าน ว่าการจะปฏิบัติตนอย่างไร ครอบครัวจึงจะมีความสุขความสบาย อยู่กันได้อย่างหน้าชื่นตาบาน ไม่ต้องปั้นหน้ายักษ์หน้ามารเข้าใส่กัน สิ่งเหล่านี้ก็ต้องเรียนกันทั้งนั้นแหละ ไม่ใช่ว่าอยู่กันตามเรื่องตามราว แต่ต้องอยู่อย่างผู้มีปัญญารู้จักรักษาตัว รู้จักรักษางาน รู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในบ้านในเรือนของเราให้เป็นไปเรียบร้อยดี ปัญหาในชีวิตจึงจะไม่วุ่นวายเดือดร้อน

ตามปกติบางครอบครัวมีปัญหา ทำให้เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อนขึ้นบ่อย ๆ บางทีก็ปัญหามาจากพ่อบ้าน บางทีก็มาจากแม่บ้าน ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นได้เพราะอะไร เพราะไม่เข้าใจในเรื่องชีวิต ไม่เข้าใจในการปฏิบัติในการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นคนประเภทที่เรียกว่าเห็นแก่ตัว เห็นแก่ความสุขส่วนตัว หาความสะดวกสบายเฉพาะตัวตลอดเวลา ไม่รู้ว่าชีวิตของเรานั้นมีความสัมพันธ์กับใครบ้าง และผู้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันนั้น ควรจะทำตนอย่างไร ควรจะปฏิบัติอย่างไร ไม่ใช้ธรรมที่พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ เช่นพระพุทธเจ้าท่านสอนให้มีความซื่อสัตย์ต่อกัน ก็ไม่ประพฤติในคุณธรรมข้อนั้น มีแต่เรื่องเล่นไม่ซื่อ เอาใจตัวเองเป็นใหญ่ ตามใจตัวเอง ทำอะไรก็ตามใจอยากปรารถนา ไม่ได้คิดว่าการกระทำนั้นจะก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนแก่บุคคลที่อยู่ร่วมกันในครอบครัว เมื่อไม่มีความคิดในรูปเช่นนี้ก็เป็นผู้กระทำอะไรตามใจตัว เป็นเหตุให้เกิดความ-ทุกข์ความเดือดร้อน เลยเล่นไม่ซื่อด้วยประการต่าง ๆ พระ-พุทธเจ้าท่านสอนให้มีความอดทน เวลาใดมีความปรารถนาอะไรเกิดขึ้นในใจ ก็ไม่ทนที่จะต่อสู้ ไม่ทนที่จะพิจารณาถึง

เรื่องนั้น ว่ามันดีหรือชั่วสุขหรือทุกข์ เป็นไปเพื่อความเสื่อม หรือเป็นไปเพื่อความเจริญ ไม่ได้ใช้ปัญญาพิจารณาเพราะไม่มีน้ำอดน้ำทน พอเกิดความรู้สึกอะไรขึ้นก็ทำไปตามความรู้สึกนั้น อยากจะดื่มอะไรก็ดื่มตามใจอยาก อยากจะไปเที่ยวที่ไหนก็ตามใจอยาก อยากจะทำอะไรก็ทำตามใจอยาก กลายเป็นคนที่เราเรียกว่าตามใจตนเอง ความจริงที่ตามใจนั้นไม่ใช่ตัวเองหรอก แต่ว่าตามใจความอยากที่มันเกิดขึ้นในใจคือตัวกิเลสนั่นเอง คนเราถ้าตามใจกิเลสก็เรียกว่าเป็นทาสของกิเลส การอยู่อย่างเป็นทาสนี่เป็นทุกข์ อยู่อย่างเป็นไทยจึงจะมีความสุข แต่ว่าคนเราบางทีก็สมัครที่จะเป็นทาสอยู่ตลอดชาติทีเดียว ไม่ยอมดิ้นรนไม่ยอมต่อสู้เพื่อปลดแอกของความเป็นทาสให้ตัวเองเป็นไท เขาพอใจในสภาพเช่นนั้น ทำไมจึงได้ไม่พอใจในสภาพเช่นนั้นเพราะว่าเขาตอบปัญหาชีวิตผิดทางนั่นเอง ตอบไปในแง่ว่าเราเกิดมาเพื่อกิน เกิดมาเพื่อเล่น เกิดมาเพื่อสนุกสนานเพลิดเพลิน ตายแล้วก็จะไม่ได้เล่นสนุกสนานต่อไป เมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกต้องหาให้พอ ต้องกินให้พอ ต้องสนุกให้พอ ความคิดอย่างนี้เกิดขึ้นในใจก็ไหลไปตามอำนาจของความคิดนั้น เพราะตอบปัญหาชีวิตไม่ถูกตรงตาม

ความเป็นจริง เลยก็ทำในเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ประพฤตินอกทางตลอดเวลามีเงินมีทองมีข้าวมีของแทนที่จะใช้เงินทองให้เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์สังคมให้เจริญงอกงามไปในทางดีไม่มีความคิดอย่างนั้น เพราะตอบปัญหาผิดเสียแล้ว สอบไล่ตกเสียแล้วก็เลยมีเงินก็ไปใช้ในทางผิดไปบำเรอสิ่งเหลวไหล ไปสนับสนุนความชั่วที่มีอยู่ในที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพ ฯ เรานี้มีความชั่วมากมายที่เป็นบ่อเกิดแห่งอาชญากรรม ทำให้เด็กหนุ่มเสียคน ทำให้พ่อบ้านเสียคนไป ความชั่วเหล่านั้นมันมีชีวิตอยู่ได้เพราะอะไร ก็เพราะว่าคนที่มีเงินมีทองใช้ไปสนับสนุนสิ่งเหล่านั้น ไปหาความสุขความสบายในสิ่งเหล่านั้น สิ่งเหล่านั้นก็เลยมีชีวิตอยู่ได้ เพื่อทำลายสังคมให้มีความทุกข์ความเดือดร้อนมากขึ้น อันนี้คือความเห็นผิดในจิตใจของบุคคลผู้หาความสุขแบบนั้น แต่ถ้าหากว่าเราเห็นถูกตามธรรมนองคลองธรรมเราตอบปัญหาถูกต้องตามสภาพธรรมะ เรามีเงินเราก็ไม่ใช้เงิน เพื่อการเล่นเพื่อสนุกสนาน อย่างนั้น แต่เราจะเอาเงินไปใช้ให้เป็นประโยชน์

ปีหนึ่ง ๆ มนุษย์เราเอาเงินไปกินไปเล่นในเรื่องที่ไม่ได้ประโยชน์แก่สังคมเป็นการสร้างสังคมให้พิการไม่ใช่เล็ก-

น้อยจำนวนมหาศาล ถ้าลองไปถามสถานที่ต่าง ๆ ที่เหลว ๆ ไหล ๆ ว่ามีรายได้ปีหนึ่งเท่าใด ก็ไม่ใช่น้อย รวมเข้าแล้วเงินเป็นร้อย ๆ ล้าน เงินเหล่านั้นไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ ไม่ได้เป็นไปเพื่อความสุขแก่ประชาชนอย่างแท้จริง แต่เป็นไปเพื่อการก่อสร้างสิ่งชั่วสิ่งร้ายให้ทวีจำนวนมากขึ้นในสังคม อันนี้แหละเป็นตัวการใหญ่ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นก็เพราะว่าคนเราตามใจตัวเอง ไหลไปตามอำนาจความอยากความปรารถนา ตอบปัญหาชีวิตผิดทางจึงได้เกิดปัญหาชีวิตผิดทาง จึงได้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนกันด้วยประการต่าง ๆ ถ้าหากว่าเรามาคิดกันในทางถูก ว่าเราไม่ได้เกิดมาเพื่อเล่นเพื่อสนุก เพื่อเหลวไหล แต่เราเกิดมาเพื่อใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาในการปฏิบัติงาน เราจะทำอะไร จะประพฤติสิ่งใดก็ใช้ธรรมะเป็นหลักกำกับ มีความซื่อสัตย์ต่อตัวเอง มีความซื่อสัตย์ต่อธรรมะ ต่อศาสดาต่อสิ่งที่ตนนับถือ เช่นเรานับถือพุทธศาสนา เราก็มีความซื่อสัตย์ต่อองค์พระพุทธเจ้า ซื่อสัตย์ต่อพระธรรมคำสอน ซื่อสัตย์ต่อพระสงฆ์ผู้รักษาพระศาสนา ไม่เป็นคนคิดคด ทรยศต่อ พระรัตนตรัยมีจิต ซื่อตรง อยู่ตลอดเวลา มีความซื่ออย่างนี้ก็คุ้มครองตนได้รักษาตัวได้ ถ้าเรามี

ความอดทน มีความหนักแน่นในจิตใจ ไม่หวั่นไหวไปอารมณ์และสิ่งแวดล้อม มีอะไรมากระทบตา กระทบหู กระทบจมูก กระทบลิ้น กระทบกาย หรือมีอะไรเป็นความคิดเกิดขึ้นภายในเพราะอาศัยอารมณ์เก่า ๆ ที่เราเก็บไว้ด้วยความหลง ด้วยความเข้าใจผิด เราก็ไม่ปล่อยจิตให้หลงไปตามอารมณ์ของสิ่งนั้น อดทนไม่ได้ต่อสิ่งยั่วยุด้วยประการต่าง ๆ

โลกเราในสมัยปัจจุบัน เจริญด้วยสิ่งยั่วยุมากขึ้น ทุกวันทุกเวลา ทำให้ตัณหาของมนุษย์พอกพูนขึ้นเพราะเราสร้างเชื้อเพลิงแห่งตัณหา มากขึ้น คนเรา ก็มีความ อยากความปรารถนาอยากจะได้รูปที่ดีงามอยากจะฟังเสียงที่ไพเราะเพราะพริ้ง อยากจะได้กลิ่นที่หอมหวลเอร็ดอร่อย อยากจะได้อาหารที่ประณีตมีรสชาติบำรุงลิ้น อยากจะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ ล้วนแต่เป็นเครื่องปรนปรือความอยากของตน ให้เจริญ งอกงามขึ้นในจิตใจ แต่ว่าความเจริญของความอยากนั้นเป็นความเจริญที่เป็นไปเพื่อทำลายตัวเอง ไม่ใช่เจริญเพื่อสร้างตัวตนให้เจริญก้าวหน้าเท่าใดนัก เมื่อมีการอดทนไม่ได้ในสิ่งเหล่านั้นเราก็ไหลไปตามอำนาจความอยากความปรารถนา สมมติว่าญาติโยมไปเที่ยวที่ตลาด เช่นว่าไปตามย่านการค้าต่าง ๆ มีสินค้า

ยั่วอารมณ์อยู่ไม่ใช่น้อย เครื่องประดับกาย เครื่องสำอาง เครื่องเล่น เครื่องประดับบ้านประดับเรือนของเล็กของน้อย ทำมาในรูปแปลก ๆ สวย ๆ สีงามละลานตา เวลาเราไปดูแล้ว รู้สึกอย่างไร อยากจะได้ อยากจะซื้อเท่านั้นแหละ อยากจะมีเท่านั้นแหละ แล้วเอาไปวางไว้ที่ตรงไหน บางทีเอาไปแล้วไม่รู้จะติดที่ตรงไหน ไม่รู้จะวางตรงไหน เพราะที่มีอยู่แล้วนั้นมันก็พออยู่แล้วแต่ก็ยังหาของใหม่ต่อไป วันหนึ่งคุยกับสุภาพสตรีคนหนึ่ง แกไปเห็นเก้าอี้ที่เขาทำเป็นรูปหอยแล้วก็มีเบาะสวยงามเรียบร้อยชุดหนึ่ง พอเห็นเข้าก็อยากได้ ไปถามราคาเขาบอกว่าราคาเท่านั้น ในใจก็นึกว่าจะซื้อ แต่ใจหนึ่งนึกว่าซื้อเอาไปวางตรงไหน เพราะในห้องรับแขกก็มีเก้าอี้อื่นอยู่แล้ว จะเอาไปวางตรงไหนดี คิดไปคิดมาก็เลยไม่ซื้อ เดินต่อไป เดินไป ๆ เดี๋ยวมันคิดขึ้นอีก เก้าอี้นั้นยังไม่มีที่บ้านของเรา เราน่าจะซื้อไปวางไว้นอกห้องรับแขกสักชุดหนึ่ง สำหรับนั่งเล่นรับลมเย็น ๆ ราคามันก็พอสมควรพอจะซื้อได้ วกกลับไปอีกแล้ว ไปถามราคาต่อรองเขาเจ้าของเขาก็รู้ คนขายเขาเรียนจิตวิทยาเหมือนกัน ถามแล้วเดินไปกลับมาอีกทีเขารู้ว่าความต้องการกำลังมากขึ้นถึงโก่งราคาไว้ก็

ต้องซื้อไม่ต้องลดหรอก เขาก็ไม่ยอมลดให้ บอกว่าอันนี้มันของใหม่ มันเพิ่งออกมาเป็นชุดแรก ราคาขนาดนี้ก็ไม่แพงอะไร เขาพูดเช่นนั้นเพื่ออะไร ยั่วยุอารมณ์นั่นเองเพราะว่าคนเรานี่ชอบเด่น ถ้าอะไรมันซื้อก่อนเพื่อนแล้วก็ชอบเด่น บ้านใครเขายังไม่เคยมีบ้านเรามีคนแรกมันก็เด่น มนุษย์เราชอบเด่น ถ้าเด่นแล้วเสียเท่าไรเสียไปไม่เป็นทุกข์เป็นร้อนเลยก็ตกลงซื้อ ครั้นซื้อเสร็จแล้วเอามาที่บ้านเดินเข้าเดินออก ๆ เจ้าตัวเล่าให้ฟังเองคือเดินเข้าเดินออกนี่ลังเลใจ จะวางไว้ในห้องดีหรือว่าจะวางไว้ข้างนอกดี วิ่งวุ่นอยู่ตรงนั้นหลายเที่ยวทีเดียว ผลที่สุดตัดสินใจว่าอ้ายชุดเก่านี่มันเก่าแล้วเอาไปไว้ที่อื่นเถอะ แล้วเอาชุดนั้นมาวาง วางแล้วนั่งดูมันสบายใจ นี่ความต้องการของมนุษย์ อย่างนี้เขาเรียกว่าทนไม่ได้ เมื่อไปเห็นแล้วก็ทนไม่ได้เลยต้องซื้อมา

ของอื่น ๆ อีกก็เหมือนกัน สิ่งที่ไม่จำเป็นที่จะต้องซื้อในวันหนึ่ง ๆ มีไม่ใช่น้อยเครื่องแต่งตัว เครื่องสำอาง เครื่องห้องรับแขก แล้วเครื่องประกอบนั่นประกอบนี่เล็ก ๆ น้อย ๆ ดูในรถยนต์ที่เราใช้รถยนต์มันก็วิ่งได้เรียบร้อย ไม่ต้องมีอะไรวางไว้ข้างหลังก็ได้ แต่ก็อดไม่ไม่ได้หรอก ต้องซื้อสุนัขให้

มันนั่งพยักคอไปสักตัวหนึ่ง ซื้ออะไรใส่ไว้สักนิดสักหน่อย ข้างหน้าก็จะต้องมีอะไรแขวนไว้สักหน่อยหนึ่ง เหมือนกับเด็กน้อย ๆ เวลานอนในเปล เขาเอาปลาตะเพียนแขวนไว้บ้าง เอาอะไรห้อยไว้บ้าง ลมพัดแกว่งไปแกว่งมา เด็กมันนอนมองแล้วก็ไม่ร้องไห้ คือมันมองเพลินไป ทีนี้เราผู้ใหญ่บางทีก็เหมือนเด็ก ที่รถยนต์ก็ต้องเอาอะไรมาแขวนไว้นิดหน่อย ตุ๊กตารูปแปลก ๆ ของแปลก ๆ เอามาแขวนไว้ เวลารถวิ่งก็ให้มันแกว่งไปแกว่งมา แล้วก็นั่งไม่ร้องไห้ไปในรถนั่นเองไม่ใช่เรื่องอะไร พอได้ดูแล้วก็เกิดความเพลินใจ แล้วจะไม่ร้องไห้ นี่เขาเรียกว่าอารมณ์เด็ก ๆ มันเกิดขึ้นในใจและเราก็ต้องซื้อนั่นนิดซื้อนี่หน่อยเอามาประดับประดาตกแต่งอะไรไปตามเรื่อง เรื่องทนไม่ได้เพราะเห็นคนอื่นเขามี ครั้นเราจะไม่มีตามเขาก็กลัวว่าจะไม่ทันสมัย เลยก็ต้องมีกับเขาบ้างของเล็กน้อยแต่ว่ามันซื้อกันหลายรายก็มากขึ้นทุกวันทุกเวลาอันนี้เป็นตัวอย่าง

ในเรื่องอื่น ๆ อีกก็เหมือนกัน ที่เราได้ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ เพิ่มมากขึ้นเพราะว่าไม่ทนนั่นเอง ทีนี้ถ้าเราทนเสียหน่อยใช้ปัญญาสักหน่อย ตั้งปัญหาถามว่ามันจำเป็นอะไรที่

จะต้องซื้อสิ่งนั้น ต้องมีสิ่งนี้ถ้าไม่ซื้อจะได้ไหม ความจำเป็นในการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันต้องการสิ่งนี้หรือ มันเป็นเรื่องสำคัญของชีวิตนักหรือ ลองตั้งปัญหาคิดอย่างนั้น ถ้าคิดแล้วก็คงจะตอบตัวเองได้ว่า ยังไม่จำเป็นอะไร เมื่อไม่จำเป็นอะไรก็เก็บ ๆ สตางค์ไว้ก่อน เอาไปไว้ใช้ในเรื่องที่จำเป็นกว่านั้น สมัยนี้ข้าวของที่จำเป็นแพง เช่นข้าวสารแพง น้ำมันรถยนต์ก็แพงแล้วอะไร ๆ ก็แพงทั้งนั้น ญาติโยมคงจะมีความเดือดร้อนในเรื่องอย่างนี้ ทีนี้คนเราทนไม่ได้ก็ลำบากเดือดร้อนไปตาม ๆ กัน

อีกพวกหนึ่งเรียกว่า เห็นเขาทำอะไรก็จะทำกับเขามั่ง ตัวอย่างเช่นนักศึกษาเดินขบวนชาวบ้านไม่เกี่ยวข้องแต่มันทนไม่ได้ อารมณ์ยั่วยุเห็นเด็กมันเดินก็อยากจะไปเดินมั่งทีนี้เด็กมันพูดก็อยากจะพูดมั่งคันปากขึ้นมา ขึ้นไปพูดชักจะแรง ครั้นแรงตำรวจก็ไปเชิญตัวไม่ใช่นัก ศึกษาถ้านัก ศึกษาเขา ให้อภัยเพราะว่ามันยังเป็นเด็กอยู่ เรานี่เป็นผู้ใหญ่แล้ว ขอเชิญย้ายทะเบียนบ้านไปนอนที่โรงพักสักสองสามคืนเถอะ เลยก็ไปนอนโผล่หน้าอยู่ในกรง เหมือนกับสัตว์เขาดินไปเท่านั้นเอง นี่มันเรื่องอะไรเรื่องไม่ทนนั่นเอง ไม่ทนพึ่งแล้วก็ไปพูดกับ

เขามั่งจึงเกิดความทุกข์ความเดือดร้อน พระจึงสอนให้มีน้ำอดน้ำทน ไม่ว่าในกรณีใด ๆ คนเราถ้าได้ฝึกฝนตนเอง ให้มีความอดทนไว้มาก ๆ ความยุ่งมันก็น้อยเรื่องเสียหายมันก็น้อย อีกอันหนึ่งที่เราทนไม่ได้คือทนเอาอย่างเขา ชอบเอาอย่างในเรื่องที่ไม่เข้าเรื่องเห็นใครเขาทำอะไรก็อยากจะตามเขา ถ้าหากว่าถามว่าทำไมจะต้องทำอย่างนั้น เขาทำอย่างนี้กันทั้งนั้นแหละสมัยนี้ว่าอย่างนั้น ตอบแบบนั้นเขาเรียกว่าตอบไม่มีเหตุผลอะไร นอกจากว่าทำตามเขาเท่านั้นเองมนุษย์เรานี่ตามปกติชอบเลียนแบบกัน การเลียนแบบนั้นก็ต้องใช้ปัญญาพิจารณา ถ้าเห็นว่ามันเป็นไปในทางดี ทางเจริญเราก็เลียนแบบได้ แต่ถ้าเห็นว่าเลียนแบบแล้วก็ไม่มีอะไรดีขึ้นนอกจากว่าแสดงความไม่เข้าเรื่อง ความไม่ดีในใจให้คนอื่นเห็น เราจะไปเลียนแบบเขาทำไมคนเรามันต้องมีอะไร ๆ เป็นของตัวไว้บ้าง ไม่ใช่จะเลียนแบบของคนอื่นเขาตลอดเวลา เช่นเห็นใครเขาทำอะไร สมมติว่าชาวตะวันตกเขาเป็นคนเจริญในทางวัตถุ แต่ว่าด้านอื่นก็ไม่เจริญเท่าใดหรอก เราเห็นเขาทำอะไรก็อยากจะทำตามเขา บางอย่างเขาทำดีบางอย่างก็ไม่ค่อยดีเท่าไหร่ คนไทยเราในสมัยโบราณนั้นรู้จัก

เลือกเฟ้น อะไรดีอะไรเหมาะแก่ชาติแก่บ้านเมืองของเรา เข้ากันได้กับวัฒนธรรม ประเพณี อันดีงามของ บ้านเมืองเขาก็รับเอาสิ่งนั้นไว้ ถ้าสิ่งใดมันไม่เหมาะไม่ควรก็ไม่รับสิ่งนั้นมา ในหลวงรัชกาลที่ ๕ ท่านไปประพาสยุโรป เรียกว่าไปครั้งแรกไปเห็นอะไรเมืองฝรั่งที่ดี ๆ งาม ๆ อันจะเหมาะแก่ความเป็นอยู่ของประเทศ พระองค์ก็ทรงเปลี่ยนแปลงสิ่งนั้นให้เหมาะ แต่ว่าในการเปลี่ยนแปลงนั้นก็ต้องพูดจาหาเหตุผล เรียกว่าออกแถลงการณ์ ถ้าสมัยนี้ก็เรียกว่าออกแถลงการณ์ ว่าทำไมทรงกระทำเช่นนั้น ทำไมจึงเปลี่ยนแปลงในรูปเช่นนั้น ไม่ได้ทำอะไรโดยอาศัยอำนาจที่พระองค์มี ความจริงพระองค์เป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จะทำอะไรทำตามพอพระทัยของพระองค์ก็ได้ แต่ว่าน้ำพระทัยของพระมหากษัตริย์ยังมีความเป็นประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นของบุคคลอื่น พระองค์ไม่ได้ดูหมิ่น ประชาราษฎร์ อันอยู่ ภายใต้ อำนาจ ของพระองค์ ว่าเป็นคนไม่รู้ไม่เข้าใจในเรื่องอะไร แต่พระองค์ทรงเคารพในความคิดเห็นของคน ในสมัยนั้นว่าเขามีความคิดความเห็นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเมื่อทรงกระทำอะไรก็ต้องประกาศไป เป็นแถลงการณ์ว่าทำไมจึงต้องทำอย่างนั้นทำไม

จึงต้องทำอย่างนี้ เพื่อความเจริญเพื่อความก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง เพื่อการอยู่ร่วมกันกับสังคมโลกให้มันพอเหมาะพอควรกัน คนที่ได้อ่านคำแถลงการณ์นั้นแล้วก็มองเห็นว่าควรจะเป็นเช่นนั้น ก็ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ ไม่มีการกล่าวติ มีแต่ว่าเห็นด้วยกับการที่พระองค์ทรงกระทำ อันนี้นับว่าเป็นตัวอย่างของคนเราที่เป็นคนไทย ว่าจะรับอะไรมาจากต่างประเทศนั้นก็ต้องใช้ปัญญาพิจารณาให้รอบคอบ ว่ามันเหมาะมันควรหรือไม่ สิ่งใดไม่เหมาะไม่ควรเราก็ไม่รับสิ่งนั้นมา สมัยนี้เรารับกันมากในเรื่องหลายสิ่งหลายประการ บางเรื่องไม่เหมาะแก่สังคมไทย ไม่เหมาะแก่ระเบียบประเพณีของไทย แต่เราก็รับไว้ทำกันไปตามเรื่อง เพราะไม่มีความอดทนในน้ำใจเพียงพอ อยากจะเอาอย่างคนอื่นเขาร่ำไป แล้วเมื่อเอาอย่างแล้วก็รู้สึกว่าโก้เก๋อะไรไปในทำนองนั้น น่าคิดอยู่เหมือนกันในรูปอย่างนี้ จึงใคร่จะขอให้เรามีความอดทนไว้หน่อยในเรื่องที่จะเอาเยี่ยงอย่างคนอื่นเขามาใช้ หรือในการที่จะทำอะไรอันจะเกิดความเสียหายในชีวิตประจำวัน เพราะโลกเราในสมัยนี้มีมายา มีเครื่องล่อใจจูงใจมาก ถ้าหากว่าอดไม่ได้ทนไม่ได้ก็จะเกิดความวุ่นวายมากขึ้น ความทุกข์จะเกิดแก่เราผู้ปฏิบัติเอง นี้ประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่งท่านสอนไว้ว่า ให้รู้จักบังคับตัวเองไว้เสียบ้าง การบังคับตัวเองนั้นก็หมายถึงการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนนั่นเอง คนเราอยู่ร่วมกันหลาย ๆ คนต้องมีระเบียบ ต้องมีแบบฉบับให้มันเข้ากัน เขาเรียกว่าหล่อหลอมจิตใจการกระทำให้กันได้ เช่นว่าเราอยู่ในสังคมต้องทำอะไรให้พอเข้ากันได้กับคนที่อยู่ในที่นั้น เรียกว่าความเป็นระเบียบ ความเป็นระเบียบนี้เกิดขึ้นจากปัญญาชนคนที่มองเห็นการณ์ไกล ว่ามนุษย์เราถ้าไม่มีอะไรบังคับไว้เสียบ้างก็จะกลายเป็นคนตามใจตัวเองมากไป การตามใจตัวเองเป็นบ่อเกิดของความทุกข์ความเดือดร้อน เขาจึงได้ตั้งระเบียบให้เราปฏิบัติมากมายหลายประการ เช่นประเพณีของชาติวัฒนธรรม หลักศีลธรรม ตัวบทกฎหมาย ตลอดถึงข้อคำสอนทั้งหลายในทางศาสนา สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นรั้วล้อมป้องกันคนไม่ให้ออกไปนอกทาง นอกรั้วนั้นมีสัตว์ร้าย มีภัยอันตรายมีแผ่นดินซึ่งมันดูดคนได้ เป็นหล่มเป็นหนอง ถ้าออกไปนอกรั้วก็จะเดือดร้อน แต่ถ้าอยู่ในรั้วก็ไม่เป็นไร ปลอดภัยด้วยประการทั้งปวง เราเคยดูหนังเกี่ยวกับเรื่องผี ๆ อาจารย์เวลาจะไปทำการป้องกันต้องเอาสายสิญจน์กั้นไว้ บอกคน

ทุกคนที่ไปว่าอย่าออกไปนอกสายสิญจน์เทียวนะให้อยู่ในสาย-สิญจน์นี่แหละ แต่ว่าพอผีมันมาเข้าจริง ๆ ก็ลืมคำสั่งอาจารย์ ดันออกไปนอกสายสิญจน์ เมื่อออกไปนอกสายสิญจน์ผีมันก็ขย้ำคอเสียเลย ถึงแก่ความตาย

อันนี้ก็เป็นบทเรียนเหมือนกันแหละ ดูหนังแล้วเรียนธรรมจากหนังก็ได้ หมายความว่าคนเราต้องอยู่ในโอวาท ต้องเชื่อต้องฟังผู้ที่เป็นครูเป็นอาจารย์ ที่จะสั่งสอนเราอบรมเรา อยู่ในบ้านเชื่อพ่อเชื่อแม่ ไปโรงเรียนก็ฟังครูฟังอาจารย์ อยู่ในศาสนาก็ฟังพระธรรมคำสอนในทางพระศาสนา อยู่ในบ้านเมืองก็ต้องฟังกฎหมายของบ้านเมือง ถ้าดุ้นออกไปนอกทางก็เหมือนออกนอกสายสิญจน์ ผีมันก็ขย้ำเอาเท่านั้นเอง ผีในที่นี้ไม่ใช่อะไร ไม่ใช่ภาพที่มีเขี้ยวออกมานอกปากแต่งตัวแปลก ๆ ความจริงผีนั้นก็คือความชั่วความร้ายที่มันคอยจ้องจับเราอยู่นั่นเอง ถ้าเราเผลอเราประมาทผีคือความชั่วก็เข้ามาครอบงำใจ แล้วก็จูงเราไปในทางชั่วทางร้ายเราก็ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน การเป็นอยู่ของเราจึงต้องถือเป็นระเบียบแบบแผน โดยเฉพาะในครอบครัวอย่าเสรีภาพกันให้มันมากไป จะเกิดความเดือดร้อนในภายหลัง มีลูก

มีหลานต้องอบรมให้มีระเบียบอยู่ตลอดเวลา การอยู่อย่างมีระเบียบนั้นแหละเขาเรียกว่า ผู้ดี คนไทยเราเรียกกันว่าผู้ดีหรือไพร่ ความเป็นผู้ดีไม่ใช่อยู่ที่ชาติที่ตระกูล แต่อยู่ที่ความเป็นระเบียบแบบแผน ประพฤติเรียบร้อยในการเป็นตลอดเวลา ไม่ปล่อยตัวปล่อยใจไปตามอำนาจอารมณ์และสิ่งแวดล้อม ระมัดระวังตนอยู่ตลอดเวลาเรียกว่าเป็นผู้ดี การที่จะทำให้ครอบครัวเราเป็นผู้ดีนั้น เราก็ต้องมีระเบียบเป็นเครื่องบังคับอยู่ตลอดเวลา การนุ่งการห่มการแต่งเนื้อแต่งตัว การรับประทานอาหาร การพูดการจา การคบหาสมาคม จะเดินไปตามถนนหนทางต้องระมัดระวังตัว ต้องเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนอยู่ตลอดเวลา ผู้ชายก็มีระเบียบแบบผู้ชาย ผู้หญิงก็ต้องมีระเบียบแบบผู้หญิง ถ้าผู้หญิงไปเป็นผู้ชาย เช่นเดินเหิน ทำท่าทาง เป็น นักเลง เก้งก้าง ไม่ ระมัด ระวังตัว อย่างนี้ก็เสียหาย ถ้าเราอ่านสุภาษิตสอนหญิงที่สุนทรภู่แต่งไว้ อย่าเอาร้อยเปอร์เซ็นต์เอาสักห้าสิบเปอร์เซ็นต์ เอามาดัดแปลงให้พอเหมาะพอควร เราก็จะเป็นคนสุภาพนิ่มนวลเรียบร้อย ยิ่งสุภาพสตรีด้วยแล้วหนู ๆ ที่เป็นผู้หญิง อยู่ในวัยสาววัยศึกษา เราก็ต้องระวังเนื้อระวังตัว แต่งเนื้อแต่งตัว

การพูดการจา อย่าเลียนแบบดาราในจอหนัง เพราะนั่นเขามันเรื่องดารา ดารามันเป็นแบบหนึ่ง สุภาพชนเป็นอีกแบบหนึ่ง เราไปเอาอย่างเขาไม่ได้ พวกดาราเขาอยู่ด้วยความยั่วความยวน อาชีพของเขาคือการหลอกมนุษย์ให้หลงเพลิดเพลินไม่ใช่เรื่องอะไร ทีนี้เราไม่ใช่คนประเภทดารา เราไม่ตั้งใจจะหลอกใครให้หลงให้งมงาย เราก็มีระเบียบแบบแผนอยู่อย่างเรียบร้อย นั่งเรียบร้อย เดินเรียบร้อย พูดจาประสาเรียบร้อย ทำอะไรเรียบร้อยทุกสิ่งทุกประการ ก็ไม่มีใครจะติว่าเราได้ ในเรื่องกิริยามารยาท การเข้าสังคม แม้เราจะเข้าแบบไทย ๆ ก็ไม่มีใครติ สมมติว่าเราเข้าไปในสังคมฝรั่ง แต่เราทำตนเป็นไทยจะได้รับเกียรติมากขึ้น เขาจะนับถือเรามากขึ้น แต่ถ้าเราไปทำท่าฝรั่งครึ่ง ๆ กลาง ๆ แม้เขาจะจับมือเขาจะดูถูกว่าไม่เป็นตัวเอง ไม่เคารพในเกียรติของชาติตัว ในประเพณีอันดีงามของตัว แต่ทำตัวเป็นฝรั่งขึ้นกนี้เขาไม่ใช่จะชอบใจ ข้างหน้าปราศรัยแต่ในใจเขานึกดูหมิ่นว่าไม่เป็นตัวเอง อันนี้ก็เป็นเรื่องน่าคิดอยู่เหมือนกัน เราจึงต้องมีการบังคับตัวเองไว้ตลอดเวลาไม่ว่าในสถานที่ใด ๆ คนที่บังคับตัวเองได้ไม่มีอารมณ์หุนหันพลันแล่น ไม่มีอาการ

ใจร้อนใจเร็ว พูดจาก็มีจังหวะจะโคน เพราะมีการบังคับตัวเองไว้

แม้การขับรถไปไหนมาไหน ถ้าเราคุ้นเคยกับการบังคับตัวเองจะไม่มีอุบัติเหตุ จะไม่บังเกิดความยุ่งบนถนน ที่ยุ่งบนถนนแซงกันอะไรกันนั่น นี่มันเรื่องของคนขับไม่ปฏิบัติตนให้มีระเบียบนั่นเอง ไม่บังคับตัวเองมีแต่ความใจร้อนใจเร็ว ที่ควรเลี้ยวไม่เลี้ยว บางทีไฟเขียวยังไม่ทันออก พอทำท่าเท่านั้นอ้ายโน่นก็จะมากูจะไปแล้ว โครมเข้าให้นี่คือความใจร้อนจะรีบไปชนกันสักหน่อยไม่ใช่เรื่องอะไร นี่มันเพราะไม่บังคับตัวเอง ไม่มีการบังคับแล้วมันก็ลำบากเราจึงต้องหัดทุกโอกาสที่จะบังคับตัวเองได้ คนที่บังคับตัวเองได้แม้พูดก็บังคับตัวเองไม่ให้พูดอะไรที่ไม่เหมาะไม่ควร ไม่ใช่เวลาที่จะพูดจะทำอะไรก็บังคับตัวเองได้ทุกเวลานาที บีบคั้นตัวเองไว้

ให้เราจำไว้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการบังคับตัวเอง เพื่อให้อยู่อย่างมีระเบียบแบบแผน ไม่วุ่นวายไม่

เดือดร้อน คนเราถ้าอยู่ในรูปดังกล่าวนี้เรียกว่าอยู่กับพระมีธรรมะเป็นเครื่องคุ้มครองใจ ความสุขความเจริญในชีวิตประจำวันนั้นหนีไปไม่พ้น จะต้องเกิดแก่เราอย่างแน่ ๆ จึงนำเรื่องนี้มากล่าวกับญาติโยมทั้งหลาย เพื่อจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป วันนี้พูดมาก็พอสมควรแก่เวลา ขอจบปาฐกถาไว้แต่เพียงนี้

ณ วัดชลประทานรังสฤษฏ์ อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๖

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

ในฤดูนี้ ถ้าหากว่าเราจะสังเกตก็จะพบว่า มีเสียงฆ้องเสียงกลองผ่านไปในที่ต่าง ๆ บ่อย ๆ เสียงฆ้องเสียงกลองอะไรเหล่านั้นเป็นเรื่องของการแห่นาค เพื่อจะพาไปวัดให้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เพราะว่าฤดูนี้เป็นฤดูกาลใกล้เข้าพรรษา ตามธรรมเนียมของเมืองไทยเราตั้งแต่โบราณกาลมา เมื่อถึงฤดูกาลใกล้เข้าพรรษาก็มักจะมีการบวชนาคกันทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ทำไมจึงได้มีการบวชในฤดูกาลเข้าพรรษาเป็นฤดูแห่งสัจจะ เป็นฤดูที่มีการทำอะไรกันอย่างจริงจัง และการบวชในฤดูการเข้าพรรษาก็จะได้ทำอะไรจริงจังกันบ้าง เพื่อความก้าวหน้าในทางจิตทางวิญญาณ มารดาบิดาที่มีความรักบุตร อยากจะเห็นบุตรของตนเป็นผู้-

เจริญในคุณงามความดีตามหลักพระศาสนา จึงได้ขอร้องให้เข้ามาบวชในพระศาสนา เราจะสังเกตเห็นว่า มารดาบิดามักจะวิงวอนขอร้องกันอย่างจริงจัง เพื่อให้ลูกชายเข้ามาบวชในพระศาสนา บางทีท่านก็ใช้คำพูดว่าบวชให้แม่สักหน่อยเถอะลูกเอ๋ย แม่ไม่รู้ว่าจะตายเมื่อใด การที่มารดาพูดถ้อยคำไปเช่นนั้น ก็เพื่อจะขอความเห็นใจจากลูกว่าให้บวชสักหน่อย ก็เพราะว่ามารดาบิดาผู้นับถือพุทธศาสนา มีความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย คือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มีความเชื่อมั่นในหลักของการบรรพชาอุปสมบท ว่าจะเป็นวิธีการอันหนึ่งที่จะช่วยชุบย้อมจิตใจของลูกชาย ให้กลายเป็นผู้มีคุณธรรมประจำใจได้

ท่านมีความเข้าใจว่าคนเรานี้จะอยู่โดยไม่มีธรรมะเป็นหลักประคับประคองใจไม่ได้ เพราะถ้าไม่มีธรรมะก็จะเป็นคนไม่สมบูรณ์ เมื่อความเป็นคนมันไม่สมบูรณ์ การงานที่ประกอบก็จะไม่สมบูรณ์ ความสุขที่จะเกิดขึ้นก็จะไม่สมบูรณ์เช่นเดียวกัน มารดาบิดาทั่ว ๆ ไปนั้น มีความรักมีความหวังต่อลูกเป็นพิเศษ ความรักของแม่ของพ่อที่มีต่อลูกนั้น เรา

ไม่อาจจะนำมากล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรได้ให้หมดสิ้น มันเป็นเรื่องภายในใจของผู้ที่เป็นแม่เป็นพ่อ ถ้าใครยังไม่ได้เป็นพ่อเป็นแม่ก็พูดได้ไม่หมด ถึงพูดได้ก็ไม่สามารถทำให้คนอื่นทราบได้ว่ามีคุณค่าอย่างไร แต่บุคคลใดที่มีความเป็นแม่เป็นพ่อแล้วก็ย่อมจะทราบซึ้งด้วยใจตนเองว่า ความรักระหว่างผู้ให้กำเนิดกับลูกนี่มันขนาดไหน มีความสัมพันธ์ทางจิตใจขนาดไหน มีความห่วงใยมีความกังวลเท่าไหร่ ญาติโยมที่เป็นแม่เป็นพ่อมีความรู้ดี และในระหว่างคุณพ่อกับคุณแม่ถ้าดูความเป็นอยู่ความอาลัยอาวรณ์กันแล้ว ก็รู้สึกว่าคุณแม่ค่อนข้างจะมีมากกว่าคุณพ่อ คือรักมากกว่าก็เป็นได้ ทำไมจึงได้เป็นเช่นนั้น ก็เพราะว่าแม่เป็นผู้อุ้มท้องมา เลี้ยงมารักษามาตลอดเวลาจึงมีความห่วงใยมาก เพราะฉะนั้นผู้ที่วิงวอนให้บวชมากก็คือคุณแม่นั่นเอง เพราะท่านรักลูกมากนั่นเอง เมื่อรักลูกมากก็อยากเห็นลูกเป็นคนดี มีความเจริญมีความก้าวหน้าในชีวิตในการงาน และในการที่จะให้ลูกเป็นคนดีได้นั้นท่านก็เห็นว่ามีทางเดียว คือการนำลูกเข้าไปหาพระ ให้ได้รับการอบรมบ่มนิสัยในทางธรรมะ แล้วจะได้เป็นคนดีสมใจ อันนี้แหละเป็นเหตุให้มารดาวิงวอนขอร้อง เพื่อให้ลูกชายได้เข้าไปบวชในพระศาสนา ฝ่ายลูกชายถ้ามีความ

รักความกตัญญูต่อมารดาบิดาผู้บังเกิดเกล้า เมื่อท่านขอร้องในเรื่องอันไม่เป็นการเสียหาย และเป็นประโยชน์แก่ตนแก่ครอบครัว ก็ย่อมจะไม่ปฏิเสธยินดีที่จะเข้ามาบวชในพระศาสนา เพราะฉะนั้นจึงมีการบวชกันเป็นประเพณี คนที่เข้ามาบวช โดยเฉพาะผู้เข้ามาบวชเองนั้นบางทีก็ยังไม่ศรัทธาเท่าใดสำหรับบางคน แต่ว่าต้องไปบวชเพราะเกรงใจคุณแม่ มีความรักต่อมารดาผู้บังเกิดเกล้า เมื่อท่านขอร้องวิงวอนก็ไปบวชเสียหน่อย คนที่บวชด้วยความเกรงใจผู้ใหญ่นี้สังเกตง่ายคือว่าบวชเข้ามาแล้วก็ไม่ค่อยเอาเรื่อง ไม่ค่อยสนใจในการศึกษา ไม่สนใจการอ่าน ไม่สนใจในการฟัง ไม่สนใจในการสวดมนต์ ไม่สนใจในการจะไปนั่งภาวนา หาเวลาที่เรียกว่าปลีกตัวไปบ่อย ๆ จากกิจที่เขากระทำกัน แล้วก็นับวันอยู่ตลอดเวลาว่าวันที่ไหร่แล้ว พอถึงวันใกล้ออกพรรษา เดือนหนึ่งจะออกแล้วเตรียมไว้ผมแล้ว เพื่อนเขาโกนก็ไม่โกนแล้วอย่างนั้นก็แสดงว่าไม่ได้สมัครใจบวชเท่าไรหรอก แต่ว่าบวชเพราะเกรงใจคุณแม่ บวชให้คุณแม่ชื่นใจสักหน่อยแล้วก็ลาสิกขาบทออกไป ออกไปแล้วก็ไม่ค่อยจะมีอะไรเปลี่ยนแปลงเท่าใด เพราะว่าไม่ได้บวชด้วยความตั้งใจ ความเปลี่ยนแปลง

สภาพจิตใจจึงไม่ค่อยมี อันนี้เห็นได้ง่าย

แต่ถ้าคนใดบวชด้วยใจศรัทธา คือรักคุณพ่อคุณแม่ด้วย มีใจศรัทธาในพระศาสนาด้วย เห็นว่าพระศาสนานี่เป็นสิ่งมีค่าสำหรับชีวิต บวชแล้วก็มักจะสนใจจริง ๆ อ่านจริง ๆ เรียนจริง ๆ อุตส่าห์ปฏิบัติเพื่อฝึกหัดกายวาจาใจให้เป็นคนเรียบร้อยดีงามตามหลักธรรมะในศาสนา อันนี้ก็แสดงถึงความตั้งใจของผู้นั้น การบวชที่เป็นความตั้งใจทั้งสองฝ่ายจึงจะเกิดประโยชน์คุ้มค่า แต่ถ้าบวชเพียงตั้งใจแต่ฝ่ายผู้ใหญ่ ฝ่ายผู้บวชเองไม่ค่อยจะสนใจ คุณค่ามันก็น้อย เพราะฉะนั้นผู้ใดที่บวชเข้ามาแล้ว เรียกว่าไหน ๆ ก็บวชแล้ว ก็ควรจะบวชด้วยความตั้งใจ เหมือนกับเราอาบน้ำ ไหน ๆ ก็เปียกแล้ว อาบทั้งตัวแล้ว ก็ควรจะได้อาบแล้วขัดถูสบู่ขัดเหงื่อขัดไคลให้สะอาดให้เรียบร้อย เมื่อขึ้นจากน้ำก็ไม่มีสิ่งโสโครกติดเนื้อติดตัวอย่างนี้ เรียกว่าเป็นการอาบด้วยความตั้งใจ ไม่ใช่แบบตกกระไดพลอยเปียกกับเขานิดหน่อยแล้วก็ขึ้นจากน้ำเดินไป ไม่ได้ขัดไม่ได้ถู ไม่ได้เกลาอะไรเลย อย่างนี้ก็ไม่ได้ประโยชน์คุ้มกัน เพราะฉะนั้นคนที่บวชกับผู้ที่ตั้งใจให้บวชต้องสัมพันธ์กันทางด้านจิตใจ มีกำลังใจในการที่จะทำ

กันอย่างแท้จริงจึงจะได้ประโยชน์คุ้มกับที่การลงทุน

ในเรื่องของการบวชนั้น ดังที่กล่าวแล้วว่า ทำกันตาม-ประเพณี ปู่ ตา ย่า ยาย ได้กระทำกันมาเราก็กระทำกันมาเรื่อย ๆ แต่ว่าในเรื่องเกี่ยวกับประเพณีพิธีรีตองนี้ มีอะไร ๆ ที่เรียกว่าไม่เหมาะไม่ควรเข้าไปปะปนอยู่ในพิธีนั้นมากเหมือนกัน เช่นว่าในเรื่องเกี่ยวกับการทำพิธีเกี่ยวกับการบวชทางบ้าน ผู้ที่บวชลูกมักจะสนใจว่าจะบวชวันไหน ถามบ่อย ๆ ว่าจะเอาวันไหน ถามว่าทำไมโยมจึงรีบร้อนถามนักหนา จะได้พิมพ์บัตรพิมพ์การ์ดแจกบอกไปให้ญาติพี่น้องรู้กัน จะได้มาร่วมกัน อาตมาก็สงสัยอยู่ในใจว่า ที่แจกบัตรไปให้ญาติพี่น้องรู้นั้น รู้แล้วมาร่วมบุญกันแน่ หรือว่ามาร่วมสนุกกันแน่ ที่นี้สังเกตดูในการกระทำทั่ว ๆ ไปนั้น รู้สึกว่าที่มาร่วมบุญนั้นมีไม่กี่คนแต่ว่ามาร่วมบาปมีจำนวนมาก เพราะเคยไปในงานที่เขาบวชบ่อย ๆ บางทีเขาก็นิมนต์ไปด้วย ให้ไปเทศน์ไปอะไรในงานบวชนาค

เมื่อคืนนี้ก็ไป ไปถึงบ้านโป่ง บวชนาคถึงห้าโมงเย็นเสร็จแล้วเขาเอารถมารับขับไปเลย นั่งไปในรถนี่มันจะหลับตลอดเวลาแต่ก็อุตส่าห์ไม่หลับ ไปถึงในงาน พอไปถึงเห็น

งานเท่านั้นแหละก็นึกในใจว่า เทศน์เอาเครื่องกัณฑ์ก็แล้วกัน เพราะว่าคนพังนั้นมันไม่เหมาะกับสิ่งที่ให้เสียเลย เพราะหน้าบ้านเต็มไปด้วยโต๊ะกลม ๆ แล้วก็มีคนนั่งกันเต็ม บนโต๊ะนั้นมีอาหารมากมายแล้วสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือสุรา พวกนั้นนั่งว่าสุรากันไปตามเรื่องตามราว เขานิมนต์อาตมาให้ไปนั่ง ณ ที่แห่งหนึ่งซึ่งความจริงไม่ค่อยจะสมควรเท่าใด ก็นั่งไปตามเรื่องจนได้เวลา พอได้เวลาเขาก็นิมนต์ให้ขึ้นเทศน์ ธรรมาสน์ตั้งตรงนี้ หลังธรรมาสน์มีคนนั่งกินข้าวกินเหล้ากันอยู่ อาตมาก็เทศน์ไปพวกนั้นก็คุยกันไปกินเหล้ากันไป อาตมาก็เทศน์ไปตามเรื่อง นึกว่าขึ้นเทศน์แล้วเอาสักครึ่งชั่วโมงก็พอ ให้ขาดสินบนไปหน่อย เลยก็ว่าไปตามเรื่องผลสุดท้ายก็บอกว่าอาตมาพูดมา แข่งกับเสียงจ้อกแจ้กจอแจพอสมควรแก่เวลาแล้ว เพชรเม็ดหนึ่งเอามาใส่ไว้ในผักกาดดองนี่มันไม่เหมาะสมกันเสียเลย จึงขอยุติการแสดงธรรมไว้แต่เพียงนี้ เอวังก็มีด้วยประการฉะนี้ แล้วก็ลงจากธรรมาสน์ไปนั่งที่บันไดที่เขาให้ขึ้นธรรมาสน์ตรงนั้นแหละ รับเครื่องไทยทาน รับเสร็จแล้วเขาบอกว่านิมนต์ท่านพักผ่อนเถอะ อาตมาบอกว่าไม่ต้องพักขึ้นรถกลับวัดเลยทีเดียว ก็เลยออกมาจากกลุ่มชนหมู่นั้น

มานั่งอยู่ที่อีกแห่งหนึ่งซึ่งไม่มีเหล้าไม่มีอะไร แล้วก็รอรถ พอรถมาก็ขึ้นรถกลับวัดกันเท่านั้นเอง

ทีนี้นั่งนึกมาในใจว่าเขาทำงานอะไรกัน ทำงานบวชนาคนี่เพื่ออะไร เพื่อบุญหรือว่าเพื่ออะไรกันแน่ คิดไปคิดมาก็มองเห็นว่าสิ่งที่เป็นบุญนั้นน้อย แต่ว่าสิ่งที่ไม่เป็นบุญนั้นช่างมากเสียเหลือเกินเพราะว่ามีการเลี้ยงกัน ทำไมจึงต้องมีการเลี้ยง เรื่องมันต้องการเงินจากเพื่อนฝูงมิตรสหาย เพราะว่าได้ไปช่วยเพื่อนไว้แล้วในงานก่อน ๆ เรามีงานก็ต้องคืนกันมั่งเลยก็แจกบัตรแจกการ์ดเอาคืน แต่ว่าไม่คุ้มที่ได้คืนนี่ไม่คุ้มเพราะว่าคนที่มาเขาก็กินให้คุ้มเหมือนกัน ข้าวสารแพง เหล้ามันก็แพงต้องกินให้คุ้มเลย เขาทานมากเราก็ได้ไม่เท่าใด ใส่ซองยื่นให้ ๆ ยังไม่ได้เปิดซองดูต่อหน้าแขก แต่ในซองคงจะไม่หนาอะไรมากนัก ผลที่สุดก็คงจะไม่ได้อะไร เลี้ยงกันเป็นการใหญ่ บางงานเลี้ยงกันตั้งห้าหกสิบโต๊ะ แต่ว่าพอถึงทำบุญเข้าจริง ๆ มันไม่สมกับห้าหกสิบโต๊ะเสียเลย คือเลี้ยงใหญ่แต่บุญไม่ใหญ่เลย ทำนิดเดียวเท่านั้น ทำบุญพอบวชลูกเสร็จแล้วก็หายหน้าหายตากันไป คงจะไปนอนเอามือก่ายหน้าผากว่ากูขาดทุนเข้าไปเท่าไหร่ในงานบวชลูกคราวนี้ เรื่องมันเป็น

อย่างนี้ บวชแบบนี้เขาเรียกว่าบวชแบบบาปไม่ใช่บวชแบบบุญ อาตมาก็พูดให้เขาฟังบ่อย ๆ บอกว่าบวชนาคมันมีสองแบบ บวชแบบประหยัดกับบวชแบบพุ่มเพื่อย ถ้าบวชแบบประหยัดนั้นไม่ต้องมีอะไร เอานาคมาวัดโกนหัว โกนหัวเสร็จแล้วก็พาเข้าโบสถ์บวช อย่างนี้บวชแบบประหยัด ถ้าเรามีเงินมีทองสำหรับที่จะทำบุญทำกุศล เราก็เอาเงินนั้นมาถวายวัดบำรุงเป็นค่าภัตตาหาร ค่าไฟฟ้า ค่าอะไร ๆ ซึ่งเป็นเรื่องศาสนาต่อไป อันนี้เป็นการบวชแบบประหยัด ทำให้มันเกิดประโยชน์ตามสมควร

ส่วนการบวชอีกแบบหนึ่งนั้น เรียกว่าบวชแบบพุ่มเพื่อยสุรุ่ยสุร่าย พอจะมีงานก็แจกการ์ด–แจกบัตรกันไปตามเรื่อง มีคนหนึ่งเขามาสมัครบวชที่วัดชลประทานนี่แหละสมัครวันนั้น อาตมาบอกว่าคุณจะบวชที่นี่ต้องถือหลักการวัดนี้ เขาถามว่าถืออะไรบ้าง บอกว่าต้องบวชแบบประหยัด จะมีลิเกฉลองการบวชไม่ได้ คืนที่จะบวชต้องมานอนที่วัด แล้วก็ต้องท่องอะไรต่ออะไรซักซ้อมกับอาจารย์ให้มันคล่องแคล่วว่องไว เวลาบวชมันจะไม่อึดอัด ลิเกนั้นไม่ต้องมีก็ได้ เขาบอกว่าแหมผมอยากมี เวลาคุณพ่อผมตายผมได้ตั้งใจไว้หน้า

ศพคุณพ่อว่าจะบวชแล้วจะมีลิเกด้วย บอกว่าพ่อตายแล้วแกไม่มาดูลิเกของคุณหรอก คุณอยากจะดูเองแล้วคนบ้านใกล้เรือนเคียงเขาจะดูกัน ไม่ใช่พ่อตายแล้วจะมาดู ถ้าคุณพ่อยังอยู่แกก็คงมาเตือนคุณแล้ว บอกว่าไม่ต้องมีลิเกดอกลูกเอ๋ยข้าวสารมันแพงจะลำบากเดือดร้อน บวชง่าย ๆ เหมือนอย่างเจ้าคุณว่าก็แล้วกัน แกฟังไปอย่างนั้นแหละ แล้วก็หายไปหายไปเลยไม่กลับมาย้ายสำนักเสียแล้ว ไปบวชที่วัดอื่นอาตมาถามแกอย่างนี้ เอาลิเกมาแสดงนี่เสียเท่าไหร่ บอกว่าเวลาหนึ่งเสียสองพันห้าร้อยบาท คุณมีเงินเดือนเท่าไรเวลานี้เงินเดือนพันสองร้อยบาท ก็ไม่พอค่าลิเกสักทีเงินเดือนของคุณ รับลิเกไปเล่นในงานบวชคุณจะเดือดร้อน บวชแล้วคุณจะไม่ได้ประพฤติพรหมจรรย์ หนี้มันร้อนเลยบวชไม่สบายแกก็คงไม่เข้าใจเพราะว่าไม่เคยมาฟังเทศน์ที่วัด มาถึงก็จะบวชกันเลย นึกว่าจะให้บวชตามชอบใจ ผลที่สุดไม่ได้ดังใจก็เลยไม่บวชอย่างนี้เขาเรียกว่าบวชแบบพุ่มเพื่อยสุรุ่ยสุร่าย

ญาติโยมคงจะสังเกตเห็นว่า ถ้าบ้านไหนมีการบวชนาคต้องทำการเปิดเครื่องขยายเสียงหนวกหูชาวบ้านตลอดคืนทีเดียว นั่นเขาเรียกว่าเรื่องสุรุ่ยสุร่ายทั้งนั้น ไม่จำเป็นอะไรที่

จะต้องทำเช่นนั้น ไม่จำเป็นอะไรที่จะต้องเลี้ยงเหล้ากันในงาน อยากจะเลี้ยงก็ได้แต่ว่าเป็นเวลาอื่น คนเราไม่ค่อยจะรู้จักแบ่งว่าเวลาใดงานอะไร คนโบราณเขาพูดไว้ว่างานมงคล งานอัปมงคลเขาแบ่งงานไว้สองประเภท งานมงคลก็คืองานบุญงานกุศล เขาเรียกว่างานมงคล งานอัปมงคล ก็คืองานที่ไม่ใช่บุญไม่ใช่กุศลคนสมัยก่อนเขาแบ่งอย่างนั้น แต่เขาเข้าใจอีกเรื่องหนึ่ง เข้าใจว่างานมงคลก็คืองานแต่งงาน งานอุปมงคลก็คืองานศพ แต่อาตมานี่ไม่เข้าใจอย่างนั้น เข้าใจว่างานประเภทมงคล เป็นงานประเภทบุญประเภทกุศล เป็นงานที่ทำเพื่อละเพื่อล้าง เพื่อชำระสะสางจิตใจให้สะอาด-ปราศจากสิ่งเศร้าหมอง งานอย่างนั้นเรียกว่างานประเภทมงคล ส่วนประเภทอัปมงคลนั้น คืองานประเภทสุรุ่ยสุร่ายงานประเภทสนุกกินเหล้าเมายา สรวลเสเฮฮามีอะไรต่ออะไรซึ่งเป็นเรื่องสนุก อันเรื่องสนุกนั้นถ้าไม่มีเหล้าด้วยแล้วมันไม่สนุก เพราะอะไร เพราะคนที่ไม่เมานั้นมันเป็นตัวเองอยู่ยังมีความสำนึกรู้ผิดชอบชั่วดี ยังละอายที่จะเต้นแร้งเต้นกายังละอายที่จะทำท่าไม่เหมาะไม่ควร แต่พอเหล้าเข้าปากก็หมดความละอายเลยสนุกได้เต็มที่ เพราะฉะนั้นงานสนุกทุกประ

เภทต้องมีเจ้าสุราเมรัยเข้าไปเจือปน สุราเมรัยเข้าไปเจืองานใดงานนั้นก็เป็นอัปมงคลไป ไม่ใช่งานที่เป็นมงคล ทีนี้เราจะทำงานอะไรต้องแยกไว้บ้าง คือแยกประเภทงานมงคลไม่มีบาปเข้าไปเจือปน ถ้างานอัปมงคลแล้วก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ที่จริงพุทธบริษัทนั้นไม่ควรจะทำงานประเภทอัปมงคล ควรจะทำงานประเภทที่เป็นมงคลเท่านั้น แต่ว่าสังคมโลกก็ให้เขาบ้าง ใครอยากจะเลี้ยงกันก็อย่ายุ่งกับพระ อย่ายุ่งกับเรื่องบุญอะไร เรียกว่าเลี้ยงกันเฉพาะที่เลยทีเดียว สนุกกันให้เต็มที่ แต่ถ้ามีพระศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้อง เราต้องรู้ว่าอันนี้เป็นงานชำระชะล้าง เป็นงานขูดเกลากิเลสที่มีอยู่ในใจให้มันเบาบางลงไป เราก็ไม่มีสิ่งเหล่านั้นเข้าไปเจือปน ถ้าหากว่าทำได้กันในรูปอย่างนี้ ก็น่าดูขึ้นเรียกว่ามีระเบียบขึ้น มีวัฒนธรรมขึ้นสมควรแก่ฐานะ เพราะรู้จักแบ่งว่าเวลาใดควรจะทำอย่างไร เวลาใดจะจัดอย่างไร งานประเภทบุญทุกเรื่องไม่ให้บาปเข้าไปเจือปน อย่างนี้ก็จะดี จึงใคร่ขอฝากแนวคิดนี้ไว้กับญาติโยมทั้งหลายเผื่อว่า จะมีการทำบุญสุนทานในกาลต่อไปข้างหน้าก็ให้มันเป็นบุญแท้ ๆ เช่นเรานิมนต์พระไปสวดมนต์ที่บ้านเรียกว่าทำบุญบ้าน ก็ไม่ควรมีสิ่งที่ขัดกับหลักศีลธรรม

ในทางศาสนาเข้ามาเจือปน ให้มันเป็นบุญล้วน ๆ แต่ถ้าวันไหนนึกสนุกขึ้นมาอยากจะเลี้ยงเพื่อนฝูงกันสักทีหนึ่ง เราไปเลี้ยงกันที่ไหนก็ได้ ไม่เกี่ยวด้วยเรื่องศาสนา ไม่เกี่ยวด้วยเรื่องวัดวาเรื่องวา ไม่เกี่ยวด้วยสิ่งที่เรียกว่าบุญอะไรทั้งนั้น เราจะไปทำงานกันสักวันหนึ่งให้เพื่อนมันชื่นใจจะได้ตกนรกกันหน่อย เราก็นัดไปเลี้ยงกันให้เต็มอัตราเลยทีเดียว ก็ไม่ติอะไรไปทำอย่างนั้น แต่ถ้าเวลาใดเราหันหน้าเข้าวัด จะทำกิจที่เป็นไปในทางบุญกุศลแล้ว เราก็ทำให้มันเป็นบุญแท้ ๆ เป็นกุศลแท้ ๆ อย่างนี้จึงจะเป็นการชอบการควร ตามหลักของธรรมะในทางศาสนา...

อีกประการหนึ่งคนที่มาในงานบวชนาค อาตมาก็สังเกตดูอยู่เหมือนกัน ดูว่าคนที่วัดนี่มีกี่คน จำนวนเปอร์เซนต์ที่ถึงวัดนั้นมีน้อย ถึงพระก็มีน้อย ที่มาปีนอยู่นอกกำแพงวัดมีเยอะทีเดียว ที่ว่าปีนนอกกำแพงเหยง ๆ อยู่สักรายหนึ่งอาตมาหมายความว่าเข้ามาในวัดแล้วแต่ว่ายังไม่ถึงวัด เข้าไปในโบสถ์แล้วแต่ว่ายังไม่ถึงพระนี่มีมากเหลือเกิน คือมากันอย่างนั้นแหละมาตามเรื่องตามราว เข้ามาวัดแล้วก็เรียกว่าไม่ถึงวัดเหมือนกับเที่ยวปีนกำแพงอยู่อย่างนั้นแหละ แล้วปีน

หล่น ๆ เสียด้วย ไม่ได้เข้ามาสักทีหนึ่ง อันนี้เพราะอะไรให้สังเกต สมมติว่าเรามีการเอานาคไปวัด แล้วก็มีการแห่กลองยาวมีแตรอะไรสนุกสนาน ถ้าสมภารเขาไม่ห้ามก็เรียกว่าขบวนนั้นเข้ามาในวัดได้ เมื่อเข้ามาในวัดแล้วพวกที่ตีกลองก็ดี เมื่อมาถึงวัดแล้วก็ยังสนุกกันอยู่ ยังดื่มกันอยู่ตลอดเวลา

คราวหนึ่งไปที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เลยนั่งรถจากไชยาจะไปบ้านดอน ตามถนนที่เขาตัดใหม่ซึ่งเป็นถนนจังหวัดผ่านบ้านหนึ่งเขาเรียกว่าบ้านน้ำจืด ก็มีขบวนแห่นาคมาแล้วก็มีเสียงกล่อมนาค อาตมาก็บอกคนขับรถว่าจอดข้างทาง จะดูขบวนแห่เขาหน่อยว่าเขาทำกันอย่างไร อยากจะฟังเสียงที่เขากล่อมนาคว่าเขาว่าอะไร ก็เลยหยุดดูเขาฟังเขา ขณะที่เดินมานั้นก็มองเห็นแล้ว ว่าขบวนทั้งหมดที่มานั้นก็มองเห็นแล้ว ว่าขบวนทั้งหมดที่มานั้นมีคนปกติน้อย แต่คนที่เมานั้นมากกว่าคนที่ร้องเพลงนาคนั้นก็เมา แล้วไม่ใช่เดินมาเฉย ๆ ต้องเติมอีก มีขวดถือมาสามขวดสามคน แล้วก็รินเรื่อยเติมเรื่อย ปากก็ว่าเจ้านาคเอ๋ยอะไรไปตามเรื่องของแก ดู ๆ แล้วก็แล้วนึกขำว่าพวกนี้ไปวัดแต่คงจะไม่ถึงวัด แม้เข้าไปเหยียบอยู่ในที่ดินวัดก็ยังไม่ถึงวัด ไปยืนอยู่ในโบสถ์ก็ยังไม่ถึงวัดอยู่ดีนั่นแหละ เพราะไปด้วยความมึนความเมา เขาทำกันอย่าง

นั้นจนกลายเป็นประเพณี ไม่มีการคิดแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น วัฒนธรรมก็เสื่อมลงไป จิตใจคนก็เสื่อมลงไปทุกวันทุกเวลา พวกที่แห่นาคเกรียวกราวนั้นเข้ามาถึงก็ไม่เข้าไปในโบสถ์อะไรหรอก เที่ยวอยู่ตามข้างนอก พอนาคเข้าโบสถ์เรียบร้อยพวกนั้นก็ไปนั่งหลับข้างโบสถ์ ถ้ามีที่เหมาะก็หลับ หลับอยู่ใต้ต้นไม้ บนศาลา บางทีก็หลับอยู่ตามที่ต่าง ๆ มาแล้วไม่ได้อะไรนอกจากมาให้มันครบจำนวนคน ให้มีเสียงฆ้องเสียงกลองแห่แหนกันเท่านั้นเอง เสร็จแล้วก็กลับไป พวกนี้อาตมาเรียกว่าพวกไม่ถึงวัดเที่ยวบีนกำแพงเหยง ๆ อยู่ข้างนอกนั่นเอง

ทีนี้ พวกหนึ่งเข้าไปในโบสถ์เหมือนกัน เข้าไปในโบสถ์แล้ว เข้าไปในโบสถ์ก็นั่งคุยกันเสียอีก คุยกันจุกจิก ๆ เชียว อุปัชฌาย์องค์ไหนท่านเกรงใจคนไม่ดุไม่ว่า พวกนั้นก็คุยกันใหญ่เลย อุปัชฌาย์ก็สอนนาคไปซุบซิบกันไปตามเรื่อง โยมก็คุยกันไปตามเรื่อง คุยกันจนกระทั่งบวชเสร็จไม่ได้สนใจอะไรเลย พอบวชเสร็จแล้วก็ออกจากโบสถ์ไป อาตมานึกในใจว่าไม่ได้อะไรเลย กำไรทางจิตที่ตัวจะได้นั้นไม่มี ได้นิดหนึ่งว่าได้มาเท่านั้นเอง คือได้ประโยชน์ทางสังคม พ่อแม่เจ้านาคได้เห็นหน้าว่าคนนั้นมาคนนี้มา แต่เรื่องนั้นไม่ได้

อันนี้เป็นเรื่องที่น่าสงสารท่านเหล่านั้นที่มากัน ทำไมจึงได้ทำกันอยู่ในรูปเช่นนั้น เรื่องไม่รู้ไม่เข้าใจว่าเราควรจะทำอย่างไรอันเป็นการทำที่ถูกที่ชอบ จึงใคร่จะแนะนำว่าถ้าเราจะพานาคมาวัด ไม่ต้องเดินให้มันยืดยาดเสียเวลาเหงื่อไหลไคลย้อย สมัยนี้รถมีเยอะแยะเราก็มารถกันเสียเลย ให้ดีนั้นนาคมานอนที่วัดญาติตามทีหลังไม่ต้องมีการแห่ แล้วมาก็อย่าเมามา คนใดเมามาก็ไม่ต้องมา นอนอยู่ที่บ้านนั่นแหละ มาวัดก็ไม่ได้เรื่องอะไร มากันให้เรียบร้อยเข้าไปนั่งในโบสถ์ ก็ต้องนั่งสงบ ๆ อย่าพูดอย่าคุยอะไรกัน แต่ว่านั่งฟังเสียงพระเสียบ้างเพราะเราไม่ค่อยจะได้ฟังเสียงพระ อยู่บ้านฟังแต่เสียงมารดาตลอดเวลา จนน่ารำคาญเสียเหลือเกินแล้ว ทีนี้มาวัดเราก็ฟังเสียงพระ นั่งสงบนั่นแหละคือฟังเสียงพระ ถ้านั่งพูดนั่งคุยกันก็ไม่ได้ยินเสียงพระ โดยเฉพาะเข้าไปในโบสถ์เราก็นั่งสงบใจฟังเสียงพระ พระท่านสอนนาคพูดกับนาคเราก็พลอยฟังไปด้วย ว่าท่านพูดเรื่องอะไรท่านสอนเรื่องอะไร เพราะเรื่องที่สอนนั้นเป็นประโยชน์ไม่เฉพาะแต่เจ้านาค แต่เป็นประโยชน์แก่คนฟังด้วย อุปัชฌาย์ที่นั่น ๆ ท่านก็สอนดัง ๆ เราก็พลอยฟังไปด้วย ครั้นเวลาท่านพูดสิ่งที่เราฟังไม่รู้ เช่น

ท่านสวดนาคเป็นภาษาบาลี เราก็นั่งอยู่ในอาการสงบตาดูไป ที่พระพุทธรูป อันเป็นรูปเปรียบแทนองค์พระพุทธเจ้า แล้วเราก็นึกถึงพระองค์ นึกถึงความกรุณาของพระองค์ นึกถึงพระปัญญาของพระองค์ นึกถึงความบริสุทธิ์ของพระองค์ แล้วให้นึกถึงว่า พระพุทธเจ้า กับเรานี้ มีความสัมพันธ์ กันทางด้านจิตใจในฐานะเป็นศิษย์เป็นอาจารย์ เรานี่เป็นศิษย์ของพระองค์ พระองค์เป็นบรมครูผู้ชี้ทางให้แก่เรา ชี้ทางถูกทางผิดให้เราเดิน แล้วเราก็ควรหันมามองดูตัวเองว่าเราเองเป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าเป็นศิษย์ชั้นไหน เป็นศิษย์ขนาดไหน คำสอนอันใดที่พระองค์ได้สอนไว้ให้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนนั้นหรือเปล่า

เอาง่าย ๆ เช่นว่า ศีล ศีลห้าที่พระพุทธเจ้าท่านสอนให้เรารักษาเป็นประจำ ห้าข้อเรารักษาได้ขนาดไหน เรารักษาได้เท่าใด เผลอไปประมาทไปอย่างไรบ้าง พิจารณาถึงศีลของตนว่าอยู่ในตัวเราหรือเปล่า เราถือศีลหรือเปล่า นั่งพิจารณา ตรวจสอบตัวเอง เพื่อให้รู้จัก ตัวเองว่า มีศีลหรือเป็นผู้ไม่มีศีล แล้วถ้าสมมติว่าเรามีศีล เราก็พิจารณาต่อไปว่า มีศีลนี่มันสงบอย่างไร มันเย็นอย่างไร มีความสุขอย่างไร ไม่มีเวรไม่มีภัยกับใคร ๆ อย่างไร นอนหลับสบายตื่นขึ้น

สบายอย่างไร อันเป็นอนิสงส์ที่เกิดจากการที่เรามีศีลตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้บัญญัติ แต่งตั้งไว้ ให้พิจารณา ทั้งด้านมีด้านไม่มี ทั้งด้านคุณด้านโทษที่มันเกิดมันเป็นอยู่ในชีวิตของเรา เราก็จะได้ทราบชัดด้วยตัวเราเองว่าความมีศีลกับความไม่มีศีลนั้นมันแตกต่างกันอย่างไร ความร้อนความเย็นที่เกิดขึ้นในจิตใจของเรานั้นมันมีสภาพแตกต่างกันอย่างไร ความไม่มีภัยไม่มีเวรกับคนอื่น กับความมีภัยมีเวรกับคนอื่นนั้นมันแตกต่างกันอย่างไร เรานำมาพิจารณาศึกษาในเรื่องของตัวเราเอง เราจะได้รู้จักตัวเราเองมากขึ้น แล้วก็จะได้มีการปรับปรุงแก้ไขต่อไป เพราะการที่เรามาวัดนี่ ให้เราเข้าใจว่าเรามาเพื่อการแก้ไขเพื่อการชำระล้าง การแก้ไขการชำระล้างจะเกิดขึ้นโดยอาศัยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง ปัญญาเกิดขึ้นจากการคิด ปัญญาเกิดขึ้นจากการอ่านสิ่งอันเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของเรา เราก็นำสิ่งนั้นมาพิจารณาเตือนจิตสะกิดใจเพื่อให้รู้ชัดตามสภาพที่เป็นจริง การนั่งในโบสถ์เงียบ ๆ แล้วก็ใช้ความคิดอย่างนี้แหละ เรียกว่าได้ประโยชน์จากการเข้าไปในโบสถ์เพื่อบวชนาค ถ้าเราเข้าไปนั่งทำเรื่องอื่นสนุกสนานคุยกันเราก็ไม่ได้อะไร ไม่ได้ประโยชน์ไม่ได้อานิสงส์

คนโบราณเขาพูดว่า ไปในงานบวชนาคจะได้จับชายจีวร เจ้านาคขึ้นสวรรค์ไป ด้วยจับชายจีวรขึ้นสวรรค์ นั้นจับอย่างไร เรื่องนี้คนไม่เข้าใจความหมาย เวลาเจ้านาคเข้าโบสถ์ก็จับชายผ้าห่มพยุงกันไปเป็นหางไปเลยเหมือนกับเล่นงูกินหางอย่างนั้นแหละ ทำอย่างนั้น ถามว่าทำไมทำอย่างนั้น ญาติโยมก็บอกว่า จับชายจีวรขึ้นสวรรค์เจ้าค่ะ อาตมาก็เลยบอกว่า จับแบบนั้นมันขึ้นไม่ได้หรอกโยม เพราะว่าผ้านั้นเดี๋ยวเขาเอาออกเสียแล้ว จับไว้มันก็ไม่มั่นคงก็เลยอธิบายให้เข้าใจว่า การจับชายจีวรเจ้านาคขึ้นสวรรค์นั้นไม่ใช่จับอย่างนั้น แต่เราต้องจับด้วยใจ จับจีวรไม่ใช่ผ้า แต่จับเนื้อแท้ของพระเข้ามาไว้ในใจของเรา สิ่งนั้นก็คือคุณธรรมนั่นเอง เพราะเจ้านาคเข้าไปบวชเป็นพระ บวชเป็นสามเณร เราอยากจะขึ้นสวรรค์กับเขาด้วยเราก็ต้องบวชตามเขา คำว่าบวชตามเขานั้น ไม่ได้หมายความว่าโกนหัวขูดคิ้วนุ่งเหลืองห่มเหลืองบวชกันหมดในหมู่ที่มาเช่นนั้นหามิได้ แต่หมายความว่าบวชหมายถึงอะไร คำว่าบวชหมายถึงการงดเว้นจากการกระทำความชั่ว จากการพูดการคิดในเรื่องชั่ว เรางดเว้นจากการทำชั่ว พูดชั่ว คิดชั่ว ก็เรียกว่าเราบวช เป็นการ

บวชทางน้ำใจ เพราะคำว่าบวชนั้นมาจากคำบาลีว่า วะชะ วะชะแปลว่างดว่าเว้น ทีนี้เมื่อเราต้องการจะขึ้นสวรรค์กับเจ้านาคที่บวชเป็นพระ เราก็ตั้งใจงดเว้นจากความชั่วทั้งหลายที่เราเคยกระทำมาก่อนในการที่จะให้เกิดผลในเรื่องนี้ ขณะที่นั่งอยู่นิ่ง ๆ นั้นแหละเราพิจารณาว่าในตัวเรามีอะไรเป็นของไม่ดีอยู่บ้าง ความชั่วอันใดมีอยู่ในตัวเราบ้าง ความคิดความเห็นอันใดที่ไม่ดีไม่งามมีอยู่ในตัวเราบ้าง ให้นั่งพิจารณามองให้เห็นชัดด้วยตัวเอง เหมือนกับเราเห็นเนื้อหนังของเราที่กระจกนั่นแหละ เราไปดูกระจกเห็นเนื้อเห็นหนัง แล้วเราก็มีการตกแต่งให้สะอาดให้เรียบร้อยฉันใด เอากระจกคือธรรมะ ของ พระพุทธเจ้ามา พิจารณาให้เห็น ชัดว่า ใน ตัวเรามีอะไรเศร้าหมองอยู่บ้าง มีบาปมีอกุศลตัวใดเกิดขึ้นในตัวเราบ้าง ความคิดของเราเป็นอย่างไร คิดถูกหรือว่าคิดผิดมีสัมมาทิฐิประจำใจ หรือว่ามีมิจฉาทิษฐิมาก่ออยู่ในใจของเรา เรามองเราเพ่งเราพิจารณาให้เห็น ด้วยตัว ของ เราเองเห็นแล้วเราก็ตัดสินใจว่าต้องเลิกกันที สิ่งนี้ทำมานานแล้วไม่เกิดคุณประโยชน์อะไร มีแต่เรื่องทำให้เสื่อมให้เสียหายแก่ชีวิตแก่การงานด้วย ประการต่าง ๆ วัน นี้ เรามา บวช นาค

เราจะเลิกสิ่งนี้ เราจะละสิ่งนี้ เราจะไม่นำสิ่งนี้กลับบ้าน แต่เราจะทิ้งไว้ที่โบสถ์น้อยนี้แล้วเราก็ตัดสินใจเลิกจากสิ่งนั้น

ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่นเราชอบเล่นไพ่เราก็เลิกเล่นไพ่เสีย เราชอบดื่มเหล้าเราเลิกดื่มเหล้าเสีย เราเป็นคนโทโสโมโหเป็นคนมักโกรธ โกรธง่ายหายเร็ว บางคนโกรธยากหายช้า มันก็ไม่ดีทั้งนั้นแหละ เราก็คิดว่าเรานี่ใจร้อนใจเร็วขี้โกรธวุ่นวายบ่อย ๆ ต่อไปนี้จะหัดเป็นคนใจเย็นเสียที ทำจิตใจให้สงบเสียที เราจะไม่โกรธใครเราจะมีใจหนักแน่นมีใจมั่นคง มีอะไรมากระทบก็จะใช้ปัญญาพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล ด้วยความรอบคอบรอบรู้จะไม่ตัดสินใจง่ายเกินไปในการที่จะทำอะไรลงไป ให้คิดนึกตรึกตรองอย่างนี้ สอนตัวเองอย่างนี้ ทำบ่อย ๆ คิดบ่อย ๆ คนเราเมื่อรู้ว่าตรงไหนไม่ดีต้องถูบ่อย ๆ เช่นว่าพื้นบ้านเปื้อนก็ต้องถูมากหน่อย ร่างกายเราเปื้อนด้วยอะไร สมมติว่าติดของที่มันเอาออกยาก เช่นติดยางเหนียว เราก็ต้องเช็ดต้องถูหาน้ำมันชำระชะล้าง แล้วค่อยเช็ดถูบ่อย ๆ สิ่งนั้นมันก็ออกไปได้ฉันใด ในเรื่องเกี่ยวกับชีวิตจิตใจของเรานี้ก็เหมือนกัน ให้เราหมั่นดูว่าตัวเรานี้มีอะไรมันมาเกาะมาติดอยู่บ้าง ทำอย่างไรจึงจะแกะเจ้าสิ่งนี้

ออกไปได้ ก็ต้องใช้ปัญญาพิจารณา

ในชั้นแรกก็ต้องพิจารณาว่ามันมีโทษอย่างไร โทษกับคุณสองสิ่งนี้เอามาเปรียบเทียบกันให้มองเห็นว่ามันมีขนาดไหน โทษมากหรือว่าคุณมาก สิ่งใดโทษมากคุณน้อยสิ่งนั้นเราต้องละ สิ่งใดคุณมากโทษน้อยรักษาไว้ก็ไม่เป็นไร แต่นี้เราพิจารณาแล้วเห็นว่าโทษมันมาก มีแต่เรื่องเสียมีแต่เรื่องเสื่อมไม่มีอะไรดีมีคุณค่าแก่ชีวิต เราก็ต้องคิดว่าต้องเลิกต้องละจากสิ่งนั้น แล้วพิจารณาให้เห็นว่าเมื่อมีสิ่งนั้นอยู่ในตัวเราเราเคยผิดพลาดในกรณีใดบ้าง ในที่ใดบ้าง ความผิดพลาดอันนั้นเกิดขึ้นเพราะอะไร เพราะว่าเราใจร้อนใจเร็ว หุนหันพลันแล่น มีความคิดไม่รอบคอบ ไม่ได้ใช้ปัญญา ไม่ได้ใช้ความยับยั้งชั่งใจ จึงได้เกิดเรื่องเสียหาย เราก็ตัดสินใจว่าจะเลิกจะละจากสิ่งนั้น เมื่อตัดสินใจว่าจะเลิกแล้วก็ต้องบอกตัวเองบ่อย ๆ

สภาพความเป็นไปของชีวิตของคนเรานั้น เป็นไปตามอำนาจความคิดของเราเองคนเราคิดในเรื่องอะไรมากมันก็เป็นไปตามเรื่องที่เราคิด เช่นว่าการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันถ้าเราคิดไปในทางใดความเป็นอยู่ก็โน้มเอียงไปในทาง

นั้น เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนเราให้หมั่นคิดหมั่นตรองหมั่นสอนตัวเองในทางตรงกันข้ามกับสิ่งที่เราทำ เช่นเราเป็นคนมักโกรธใจร้อนใจเร็ว เราก็ต้องพูดกับตัวเองบ่อย ๆ ว่าเราจะไม่เป็นคนมักโกรธ เราจะไม่ใจร้อน พูดในแง่ตรงกันข้ามก็ได้ พูดว่าเราเป็นคนอดทน เราเป็นคนใจเย็น เราเป็นคนไม่วู่วาม หัดพูดกับตัวเองบ่อย ๆ บอกตัวเองทุกครั้งที่จะมีเหตุการณ์อันใดอันจะทำใจให้เกิดอารมณ์ไม่ดี เช่น เราเตรียมจะไปพูดกับใคร ในการไปพูดต้องโต้เถียง ต้องคัดค้านกันเราจะต้องบอกตัวเองตั้งแต่ไปว่า ต้องใจเย็น ๆ ไว้อย่าใจร้อนค่อยพูดค่อยจา อย่าเผลอ อย่าประมาท สติปัญญาต้องเอามาไว้กับตัว แล้วคอยคุมตัวไว้ตลอดเวลา เราก็พูดด้วยสติด้วยปัญญา เจ้าความชั่วก็จะไม่มีช่องว่างที่จะแทรกเข้ามาได้ที่ความชั่วแทรกเข้ามาได้นั้นเพราะเราเผลอไป ไม่ได้บอกตัวไว้ไม่ได้เตือนตัวไว้ จึงได้เผลอได้ประมาทไปในรูปอย่างนั้นเพราะฉะนั้นต้องคอยเตือนคอยบอกไว้ตลอดเวลา เมื่อเรารู้ว่าน่าจะมีเหตุการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นในวิถีชีวิตของเรา

เช่นสมมติว่าเห็นใครคนหนึ่งมาหาเรา เรารู้ว่าคนนั้นไม่ใช่ผู้มาดี แต่เป็นผู้มาร้ายเป็นคนชอบยั่วชอบยุ ชอบพูด

ให้เกิดโมโหโทโส เราก็ต้องเตรียมตัวไว้ บอกตัวเองว่า เตรียมให้ดีมาแล้ว คนนั้นมันมาแล้ว มันจะพูดให้เรากระทบกระเทือนใจ มันจะยั่วยุอารมณ์ของเราเราอย่าหวั่นไหว อย่าโยกโคลงตามคำพูดของเจ้าคนนั้น เราต้องทำใจให้มั่นไว้ เย็นไว้ มีสติมีปัญญาไว้ บอกกับตัวเองอย่างนั้นแล้วก็นั่งสำรวมใจระวังตัวเองไว้ตลอดเวลา การพูดอะไรก็พูดด้วยใจเย็น ถ้ารู้สึกตัวว่ามันชักจะร้อนเราต้องหยุดเสีย หายใจแรง ๆ หลาย ๆ ครั้งก็จะแก้ได้ พอตั้งตัวได้ ครั้นตั้งตัวได้แล้วเราก็พูดต่อไปโดยไม่เผลอโดยไม่ประมาท การทำกับตนเองอย่างนี้บ่อย ๆ นั่นแหละเรียกว่า วิธีแนะนำตนเอง ถ้าจะเรียกตามแบบขลัง ๆ หน่อยก็เรียกว่าปลุกเศกตัวเอง คนเราไม่พยายามที่จะปลุกตัวเองเศกตัวเองในด้านดี มักจะไปปลุกในด้านไม่ดีเศกในด้านไม่ดี ตัวอย่างที่เห็นง่าย ๆ เช่นคนที่มักเจ็บไข้ได้ป่วยด้วยอะไรต่าง ๆ มีโรคชนิดหนึ่งเขาเรียกว่าโรคอุปาทาน คือการเข้าไปยึดถือว่าตนเป็นโรค ตนไม่สบายด้วยอาการอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้าไปหาหมอให้ตรวจดูทางร่างกายแล้วไม่มีอะไร ตรวจแล้วมันไม่มีอะไร ตับไตไส้พุงปกติทั้งนั้น เลือดลมปกติ หมอเขาบอกว่ามันปกติทุกอย่าง แต่คน

ไข้นั้นไม่ยอมรับความปกติของตัว ไปสร้างภาพความเป็นไข้ไว้ในตัวมากมายเจ็บตรงนั้น ปวดตรงนี้ เป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ แล้วกลางคืนบางทีก็นอนเห็นอะไรต่ออะไรก็ไม่รู้ ล้วนแต่เป็นอุปาทาน เป็นภาพที่ตนสร้างขึ้นไว้ทั้งนั้น ถ้าไปเจอใครเข้าแล้วมักจะบอกว่า ฉันมันไม่สบาย เป็นไข้มาหลายปีแล้ว ฉันกินก็ไม่ได้ นอนก็ไม่หลับ ว่าไปตามเรื่องแล้วก็ทำท่าถอนใจ หรือเรออะไรขึ้นมา ปวดตรงนั้นปวดตรงนี้ หาหมอมาตรวจมันก็ไม่มีโรคอะไร อย่างนี้เขาเรียกว่า โรคอุปาทาน คือการสร้างโรคขึ้นในตัว แล้วบอกใคร ๆ ว่าฉันเป็นโรค ทั้ง ๆ ที่ไม่มีโรคอะไร ถ้าหากว่าเราจะเปลี่ยนจิตใจของเราเสียใหม่ อย่าสร้างภาพแห่งความมีโรคขึ้นในใจ แต่ให้นึกว่าเราสบาย เราไม่เจ็บไข้ เราเป็นคนปกติ เรารับประทานอาหารได้ เรานอนหลับ เรามีอารมณ์สดชื่น เรามีอารมณ์แจ่มใส ไม่มีอะไรขุ่นไม่มีอะไรเศร้าหมองในจิตใจ ตื่นเช้าก็บอกตัวเองอย่างนั้น ตื่นเช้าเปิดหน้าต่างหายใจแรง ๆ สูดอากาศเข้าไปในปอดให้เต็มปอด แล้วเราก็พูดกับตัวเองว่าฉันสบาย ฉันไม่มีโรค ฉันไม่เศร้าโศกกับสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นดับไปในโลกนี้ ฉันมีชีวิตอยู่อย่างสดชื่น อย่างแจ่มใส

เวลาจะนั่งลงรับประทานอาหาร เราก็บอกว่า เรารับประทานอาหารนี้มีความสุขความสบาย ไปไหนก็นึกอย่างนั้น ทำงานก็นึกอย่างนั้น พบใครเข้าถ้าเขาถามว่าเป็นอย่างไรสบายดีหรือ เราอย่าไปตอบแบบคนใจอ่อน บางคนพอเขาถาม โอ้ หมู่นี้แย่ นี่เขาเรียกว่าอ่อนแอ ตอบไปให้อ่อนแอไม่ได้เรื่องอะไร ทอนกำลังใจ ทอนสมรรถภาพของตนเอง กำลังภายในหายไปตั้งเยอะแยะ เราอย่าไปตอบอย่างนั้น ถ้าเขาถามว่าเป็นอย่างไร สบายดีหรือ ตอบว่า หมู่นี้สบายมากไม่มีความทุกข์เลย ไม่มีเรื่องยุ่งในใจเลยพูดอย่างนั้น แม้ว่ามันไม่จริงอย่างนั้น แต่ว่าเป็นภาพที่ดี เราสร้างภาพดีขึ้นมองแล้วมันก็สบายใจ เหมือนกับหน้าร้อนเรามีภาพน้ำตก มีภาพวิวป่า วิวภูเขาติดไว้ในบ้าน แม้จะร้อนเมื่อมองดูแล้วก็สบายใจ สบายใจว่าภาพหน้าร้อน หรือว่าจะเอาภาพภูเขาหิมาลัย ภาพภูเขาที่มีหิมะปกคลุมมาติดไว้ข้างฝา ดูแล้วมันก็ยังสบายใจ อันนั้นเรียกว่าเรื่องหลอกแต่ก็ทำให้ใจดีขึ้น เราก็ต้องหลอกตัวเองในเรื่องที่จะให้ดีขึ้นพูดกับตัวเองบ่อย ๆ ว่าเราเป็นอย่างนั้น เราเป็นอย่างนี้ อย่าพูดในแง่ทำลาย ในแง่ไม่ก้าวหน้า ในแง่ความไม่สบาย แต่เราเปลี่ยนพูดในแง่ว่าสบายร่าเริงแจ่มใส

ไม่มีความเดือดร้อนไม่มีความทุกข์ แล้วหัดมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง อันนี้จะช่วยได้มาก ที่จะทำให้จิตใจเราสบายไม่มีความกังวลห่วงใย สิ่งใด ๆ อันเป็นอารมณ์อดีตอันเกิดขึ้นแล้วมันก็ผ่านไป ความจริงมันก็ดับไปแล้ว แต่ว่าเราบางทีไม่ค่อยจะยอมผืนธรรมชาติ ธรรมชาติทั้งหลายมีการเกิดดับเกิดดับอยู่ตลอดเวลา ไม่มีอะไรที่เรียกว่าคงที่นอกจากกระแสแห่งความเกิดดับเท่านั้น เราเป็นมนุษย์นี่มักจะทำสิ่งหนึ่งขึ้นในใจ คือนึกว่าสิ่งนั้นเป็นของเรา เป็นตัวเรา เราไม่ยอมให้มันดับ ไม่ยอมให้มันผ่าน ยึดไว้ตลอดเวลา การยึดนั้นแหละเขาเรียกว่าอุปาทาน เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นในใจ ทำไมไปสร้างความทุกข์ขึ้นไว้ในใจ เราอยู่เพื่อความทุกข์หรือ เราเกิดมาเพื่อความทุกข์หรือ หามิได้ เราเกิดมาเพื่อความสุขใจสบายใจ แล้วทำไมไปนั่งเป็นทุกข์เพราะนึกถึงเรื่องเก่าอันเป็นอดีตที่ผ่านมาแล้ว เอามานั่งคิดนั่งฝันนั่งทุกข์อยู่คนเดียว ไม่มีใครร่วมก็อุตส่าห์นั่งทุกข์อยู่คนเดียว ตรมตรอมใจจนกระทั่งว่าผ่ายผอมมีโรคมีภัยเกิดขึ้นเพราะเราเปิดประตูให้โรคมันเข้ามาหา อันนี้ไม่ได้เรื่องอะไร

เราเป็นพุทธบริษัทต้องมีใจเบิกบาน ความแจ่มใส

มองอะไร เห็นชัด เจนตาม สภาพ ที่มัน เป็นอยู่ จริงตลอด เวลา อย่ามองสิ่งที่เป็นมายา อย่ามองสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน แต่มองให้ทะลุหมอกควันแห่งมายาเพื่อให้เห็นของจริงของแท้ แล้วจะได้เห็นว่าสิ่งนั้นมันอะไรกันแน่ แล้วเราจะได้ไม่ต้องเข้าไปยึดไปถือในสิ่งนั้นให้มากเกินไป อันนี้จะช่วยให้จิตใจสบาย ไม่มีความวิตกกังวลเกิดขึ้นในวิถีชีวิตของเรา ทุกครั้งที่เรามาวัดเรามาศึกษาธรรมะ ก็ต้องมาคิดมานึกในรูปเช่นนั้น อยู่บ้านรำคาญใจ มีปัญหาเยอะ เราก็มาวัดเสียมั่ง มานั่งเงียบ ๆ นั่งให้สบาย ไปนั่งในโบสถ์ก็ได้ สมมติว่าโยมเป็นทุกข์ ก็มาบอก ดิฉันจะเข้าไป นั่งในโบสถ์ คนเดียวเงียบ ๆ ไปนั่งคุยกับพระพุทธเจ้า ไปนั่งฟังเสียงพระ-พุทธเจ้านั่งไป คิดไป ฟังไป ประเดี๋ยวก็จะรู้จักพระพุทธเจ้ามากขึ้น อันนี้จะช่วยให้ได้กำไร เพราะฉะนั้นเรามาวัดไม่ว่าในงานบวชนาคงานอะไรก็ตามทีเถอะ มาให้ได้กำไรกลับไปบ้าน อย่ามาประเภทขาดทุนไม่ได้อะไรกลับไปเลย เราบวชลูกบวชหลานบวชคนนั้นคนนี้แล้ว เราเองก็ควรบวชเสียด้วย บวชก็คืองดเว้นการไม่กระทำสิ่งไม่ดีไม่งามนั้นเอง อันนี้เป็นเรื่องที่ควรจะได้คิดไว้เหมือนกัน

ภายหลังที่ลูกหลานเราบวชแล้ว ญาติโยมนี่ก็ยุ่งเหมือนกันยุ่งไม่เข้าเรื่องบางเรื่องจะพูดให้ฟัง เดี๋ยวจะนิมนต์ไปบ้างละ จะให้ไปฉันบ้านโน้นบ้านนี้ให้วุ่นไป ไม่มีเวลาสงบจิตสงบใจ เดี๋ยวพระใหม่มาบอกว่าโยมนิมนต์ไปฉัน ทำไมจะต้องไปฉันกันบ่อย ๆ อยู่บ้านก็เคยกินเคยเลี้ยงกันพอแล้ว ให้เขาอยู่เงียบ ๆ จะได้ศึกษาจะได้เรียนธรรมวินัย ไม่ต้องให้ไปฉันบ่อย ๆ ถ้านึกว่าจะให้ผู้ที่บวชฉันบ่อย ๆ ถ้านึกว่าจะให้ผู้ที่บวชฉันก็โยมมาเองดีกว่า ว่าง ๆ ก็หิ้วมาสักหม้อหนึ่ง อย่าเอาหม้อน้อย ๆ เพราะว่าลูกหลายคน เราแกงมาหม้อใหญ่หนึ่งเอามาเลี้ยง เลี้ยงทั้งวัด นี่จะนิมนต์ไปฉันองค์เดียว องค์เดียวได้อะไรเท่าใด องค์เดียวได้อานิสงส์น้อย เอามาถวายมาก ๆ ว่าง ๆ โยมก็มา มาวันอาทิตย์ก็ได้มาฟังเทศน์ด้วย อย่างนี้ดีกว่า

การมาเยี่ยมมาเยียนก็เหมือนกันแหละ มาเยี่ยมพอเห็นกันก็พอแล้ว ถามท่านว่าเป็นอย่างไรสบายดีหรือ ถ้าท่านบอกสบายดีคุณโยมหมดห่วง อย่าไปเอาเรื่องอะไรมาเล่าให้วุ่นวาย บางทีมาถึงแล้วก็อย่างนั้นอย่างนี้ ในครอบครัวเป็นอย่างนั้นอย่างนี้พระก็ไม่สบายใจแล้ววุ่นวายใจ เหมือนชาวนา

ชาวไร่ เวลาบวชลูกยังไม่ไถนา อย่างทางใต้ออกพรรษา เขาจึงไถนามาถึงบ่นให้ลูกชายฟัง ถึงฤดูไถนาแล้วไม่มีใคร ไถนา ไม่มีใครจะทำนั่นทำนี่ เท่ากับบอกลูกว่าสึกได้แล้ว ลูกเอ๋ยไปไถนาได้แล้ว นี่เรียกว่าพูดโดยอ้อม อย่างนั้นมันก็ ไม่ได้เหมือนกัน เรียกว่าเป็นการบอก ทางให้ ท่าน ออกไป เราอย่าไปยุ่งช่างเถอะให้ท่านอยู่ไปตามสบาย ให้สร้างเสริม ทางด้านจิตใจให้มั่นคงหน่อย ถึงเวลาท่านก็ออกไปเองเรา ไม่ต้องไปวุ่นวาย ทีนี้ถ้ามีคนประเภทอื่น เช่น สมมติว่าลูก ชายเรานี่แหละก่อนบวชมีแฟนอะไรไว้ ถ้าเรารู้จักก็บอกว่า หนูไม่ต้องเป็นห่วง ไม่ต้องเยี่ยมบ่อย ๆ หลวงพ่อท่านเฝ้าไว้ เรียบร้อยแล้ว เวลาสึกมาค่อย พบกันใหม่ อย่าให้มา วุ่นนัก เวลาบวชอยู่อย่าให้มาเยี่ยมมาเยียน จิตใจมันฟุ้งซ่านไม่มีจะ อยู่เรียบร้อย เราไม่ต้องให้มาเยี่ยมมาก ๆ มาเยี่ยมที่ศาลาอย่าง นี้ได้ ไม่ต้องตามไปเยี่ยมถึงกุฏิ เข้าไปนั่งคุยประจ๋อประแจ๋ อย่างนั้นอย่างนี้ มันเป็นบาปเป็นโทษไม่เหมาะแก่ผู้ที่บวชอยู่ อันนี้ก็สำคัญเหมือนกันเรียก ว่าบวช แล้วเราก็ต้อง ปล่อย ท่าน คือว่าตัดขาดกันไปชั่วระยะหนึ่ง ตัดขาดจากความเป็นพ่อเป็น แม่เป็นอะไรกันไปชั่วระยะหนึ่ง ให้ไป อยู่กับ พระพุทธเจ้า

พระธรรม พระสงฆ์ เราอย่าไปรบกวนเท่าเวลาที่ท่านจะอยู่ได้ มีอาหารการบริโภคมา ถวายก็มา ถวายที่ศาลา เสร็จแล้ว ก็หมดเรื่องเว้นไว้แต่ท่านจะธุระอะไรจากญาติโยม ท่านก็บอกขอนั่นขอนี่ แต่ก็ขอได้เท่าที่จำเป็น จะขออะไรมากนักไม่ได้ มันวุ่นวายเหมือนกัน อาหารการบิณฑบาตก็บอกเท่าที่จำเป็น อันนี้เป็นเรื่องของพระ เรื่องของโยมก็ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของโยม

นี่ฤดูกาลเข้าพรรษา ก็ใกล้เข้า มาเราจึง เห็นเขาบวช กันบ่อย ๆ ที่วัดนี้ก็บวชกันทุกวันอาตมาไม่ได้ไปไหนตอนนี้ต้องบวชนาค แล้วในพรรษาวันอาทิตย์ในปีนี้ไม่ไปไหนเด็ดขาด ต้องเทศน์ให้ญาติโยมฟังทุกวัน ๆ ญาติโยมที่เคยฟังเป็นประจำก็มา ชักชวนเพื่อนฝูงมาฟังด้วยพูดมาวันนี้ก็พอสมควรแก่เวลา ขอยุติการแสดงปาฐกถาไว้แต่เพียงนี้.

ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี
วันอาทิตย์ที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ, ๒๕๑๖

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรม อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟัง ตามสมควรแก่เวลา

วันนี้ญาติโยมทั้งหลายคงจะประหลาดใจสักเล็กน้อย ที่อาตมาได้หายไปจากเวทีนี้ การที่ได้หายตัวไปจากเวทีนี้ก็เนื่องจากว่าทางจังหวัดเชียงใหม่เขามีการทอดกฐิน ที่วัดอุโมงค์หรือสวนพุทธธรรม อันเป็นสถานที่ที่เคยอยู่มาก่อนเป็นเวลานานถึงสิบปี แล้วก็จากมาอยู่ที่วัดนี้ นาน ๆ จึงจะได้ไปสักทีหนึ่ง เขาขอร้องว่าในการทอดกฐินในวันนี้ขอให้เดินทางไป อาตมาจึงได้เดินทางไปสู่สถานที่นั้น แต่การไปนั้นจิตคิดถึงญาติโยมทั้งหลายอยู่ เพราะญาติโยมทั้งหลายเคยมาฟังธรรมทุกวันอาทิทย์ เมื่อมาถึงไม่เห็นท่านผู้เคยแสดงก็จะใจแห้งเหี่ยว จึงได้อัดเสียงไว้ในเทปนี้ ให้ท่านทั้งหลาย

ได้ฟังไปพลาง ๆ วันอาทิตย์หน้าก็คงได้พบกันอีกทั้งรูปร่างและเสียง สำหรับวันนี้เอาแต่เสียงกันไปก่อน ความจริงเสียงสำคัญกว่ารูปร่าง เพราะว่าเสียงที่เราได้ยินนั้นเป็นเสียงของธรรมะ แต่ว่ารูปร่างหน้าตานั้นไม่ใช่เป็นเรื่องสลักสำคัญอะไร แต่ว่าเสียงต้องอาศัยรูป รูปต้องอาศัยเสียง ถ้าอยู่ตามลำพังก็อยู่ไม่ได้ มีรูปไม่มีเสียงก็เป็นคนใบ้ไป มีเสียงไม่มีรูปก็ออกมาไม่ได้ เพราะฉะนั้นรูปกับเสียงจึงต้องอาศัยกัน ยิ่งเสียงที่เป็นธรรมะด้วยแล้ว ต้องอาศัยกันอยู่ตลอดเวลา

ญาติโยมที่เคยฟังปาฐกถาโดยตรงจากอาตมา เมื่อมีคนอื่นมาแสดงแทนก็ไม่สมใจ เพราะฉะนั้นจึงได้อัดเสียงนี้ไว้ให้ท่านทั้งหลายได้ฟังกัน วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกนับจากวันออกพรรษา วันออกพรรษาก็คือวันเสาร์เมื่อวานนี้เอง วันออกพรรษาก็คือวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ด เป็นวันมหาปวารณา คำว่า ปวารณา นั้นเป็นคำทางพระวินัย เป็นระเบียบของพระทางพระพุทธศาสนา เมื่อถึงวันเพ็ญกลางเดือนสิบเอ็ดอันเป็นวันครบสามเดือนตั้งแต่วันเข้าพรรษามา เราเข้าพรรษาในวันแรมค่ำหนึ่งเดือนแปด วันแรมค่ำหนึ่งเดือนแปดเป็นวันเริ่มต้นฤดูฝน ในฤดูฝนนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้า

ทรงบัญญัติไม่ให้พระเดินทางท่องเที่ยวไปสั่งสอนธรรมในทางไกล เพราะว่าฝนตกทางเปียกเป็นโคลนเป็นเลน ชาวไร่ชาวนาเขาปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร พระเดินไปเที่ยวเหยียบข้าวของเขาให้เสียหาย ย่อมเป็นการไม่เหมาะไม่ควร เป็นโลกวัชชะ คือชาวโลกติเตียน พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติให้พระทั้งหมดอยู่จำพรรษาตลอดสามเดือนในฤดูฝน ความจริงฤดูฝนนั้นมีสี่เดือน จะไปหมดฤดูฝนในวันเพ็ญเดือนสิบสอง แต่ให้ปวารณาออกพรรษาในวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ด วันแรมค่ำหนึ่งก็เป็นวันพ้นเขตพรรษา ที่ได้ออกไว้อย่างนั้นก็เพื่อทิ้งท้ายฤดูฝนไว้เดือนหนึ่ง สำหรับให้พระภิกษุสงฆ์ทำจีวรสบงนุ่งกัน เรียกว่า จีวรทานสมัย จีวรกาลสมัย สมัยที่พระท่านทำจีวรกัน ในครั้งกระโน้นพระท่านทำจีวรเองท่านตัดเย็บ ย้อมของท่านเอง ญาติโยมชาวบ้านจึงได้เอาผ้าไปถวายพระ ผ้าที่ญาติโยมเอาไปถวายนั้น เรียกว่าทอดกฐินเพราะฉะนั้น เมื่อออกพรรษาแล้ว เราจึงมีการทำบุญ ประเภทหนึ่ง เรียกว่า ทำบุญทอดกฐินกัน

ในวันปวารณา นั้น พระทุกรูป ต้อง ลงไป ประชุมกันในโรงอุโบสถ เหมือนกับการทำอุโบสถนั่นเอง ขอให้ญาติ

โยมเข้าใจว่าการทำอุโบสถของพระทำทุกกึ่งเดือน คือวันเพ็ญกลางเดือนแล้วก็วันดับ เมื่อไปประชุมกันในโบสถ์ก็ฟังพระปาฏิโมกข์ อันเป็นระเบียบวินัยทางพระพุทธศาสนา ที่เราเรียกกันว่าศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ดนั่นเอง พระท่านเอามาสวดให้เราฟังกันในรูปภาษาบาลี ความจริงแม้จะไม่เข้าใจก็ต้องฟัง แต่ว่าพระที่บวชแล้วก็เข้าใจ เพราะได้อ่านคำแปลแล้ว เมื่อได้ฟังไปถึงข้อใดก็พอนึกได้ว่า ในเรื่องนั้นว่าด้วยเรื่องอะไร เมื่อสวดปาฏิโมกข์ทุกรูปต้องไปฟัง ไม่ไปฟังก็ต้องอาบัติทุกกฏเหมือนกัน เพราะฉะนั้นวันปาฏิโมกข์หรือวันอุโบสถพระจะต้องไปไหนไม่ได้ ต้องอยู่ที่วัดเพื่อฟังพระปาฏิโมกข์ แต่เมื่อมาถึงกลางเดือนสิบเอ็ดเราไม่สวดปาฏิโมกข์ หากแต่ว่าทำการปวารณา การทำปวารณานั้นกิจเบื้องต้นก็เหมือนกับพระปาฏิโมกข์ทุกประการ ต่างกันแต่ว่าเมื่อตั้งญัตติแล้วก็ทำการปวารณากัน คำปวารณานั้นท่านใช้คำเป็นภาษาบาลีว่า สงฺฆมฺ ภนฺเต ปวาเรมิ ทิฏฺเฐน วา สุเตนวา ปริสงฺกาย วา วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ อุปาทาย ปสฺสนฺโต ปฏิกฺกริสฺสามิ ถ้าแปลเอาใจความก็หมายความว่าข้าพเจ้าขอปวารณาต่อสงฆ์ ถ้าหากว่าสงฆ์ทั้งหลายได้เห็น

ได้ยิน หรือว่ารังเกียจข้าพเจ้าด้วยเรื่องอันใดอันหนึ่งก็ตาม ขอให้บอกแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะได้แก้ตัวในเรื่องนั้น ด้วยการอนุเคราะห์ของท่านทั้งหลายที่ได้มาบอกกล่าว อันนี้คือคำกล่าวของพระทุกรูปในที่ประชุมสงฆ์ การกล่าวคำออกไปเช่นนี้ ก็เพื่อจะให้พระทุกรูปที่อยู่ร่วมกันตลอดสามเดือนแล้วจะจากกันไปนั้น จากกันไปด้วยความเรียบร้อย ไม่ให้มีอารมณ์ค้างกันอยู่ในใจ เพราะคนเราอยู่กันมาก ๆ ย่อมมีการกระทบกระทั่งกันทางกาย ทางวาจา ทางใจ เมื่อมีการกระทบกระทั่งกันแล้ว ก็มักจะเก็บอารมณ์ค้างไว้ในใจอันจะเป็นเหตุให้เกิดการขุ่นข้องหมองใจกันในภายหลังประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง การอยู่ร่วมกัน อัชฌาสัยใจคอไม่สม่ำเสมอกัน บางรูปอาจประพฤติอะไรผิดไปบ้างในทางพระวินัย รูปอื่นได้เห็นแล้ว แต่ว่าไม่ได้บอกได้กล่าว เก็บไว้ในใจ ครั้นเมื่อพ้นพรรษาไปแล้ว มักจะนำไปพูดในที่อื่นว่า พระองค์นั้นไม่ดีอย่างนั้นไม่ดีอย่างนี้ อันจะเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์ พระผู้มีพระภาคไม่ทรงต้องการให้พระเรามีพฤติการณ์ไปในรูปอย่างนั้น เพราะฉะนั้นจึงวางระเบียบไว้ให้ทำการปวารณา ให้ทุกรูปบอกแก่

กันและกันว่า เมื่อได้เห็นได้ยินได้รังเกียจ ในเรื่องอาบัติเล็กน้อย อาบัติใหญ่อย่างไรก็ตาม เรื่องอาจารความประพฤติอะไรก็ตาม ซึ่งเห็นว่าเป็นการไม่เหมาะไม่ควรแล้ว ก็ขอให้บอกกันให้ทราบ แล้วก็จะได้กระทำคือแก้ไขเรื่องนั้นให้เป็นการเรียบร้อยต่อไป อันนี้นับว่าเป็นเรื่องดีประการหนึ่ง ในวงการพระพุทธศาสนา พระเราทำกันในรูปนั้น ญาติโยมจะเอาไปใช้บ้างก็ได้ในวิธีการปวารณา ถ้าเราเอาไปใช้แล้วจะเกิดประโยชน์เป็นความสุขแก่พวกเราเหมือนกัน เช่นว่าสามีภรรยาอยู่ด้วยกันในครอบครัว ก็ปวารณากันไว้ บอกว่าถ้าเห็นใครทำอะไรผิด เช่นสมมติภรรยาบอกกับสามีว่า พี่อย่าไปเกรงใจ ถ้าเห็นน้องทำอะไรผิดพลาดเสียหายลงไปแล้วขอให้บอกให้เตือน เมื่อบอกเตือนแล้วน้องจะรับฟังด้วยดีจะได้ทำการแก้ไข ความประพฤติการปฏิบัติการ กระทำนั้นให้เป็นไปในทางที่เรียบร้อยต่อไป ภรรยาพูดกับสามีในรูปอย่างนั้น ก็เรียกว่าปวารณากัน สามีเมื่อได้เห็นภรรยามีน้ำใจอย่างนั้นก็ควรจะได้กระทำเช่นเดียวกันว่า น้องก็เหมือนกันเมื่อเห็นว่าพี่ทำอะไรไม่ดีไม่งาม ด้วยเรื่องใดเรื่องหนึ่งลงไปก็ตามขอให้บอกกล่าวให้ทราบไม่ต้องเกรงอกเกรงใจ เมื่อพี่รู้แล้ว

ก็จะได้ทำการแก้ไขในเรื่องที่ร้ายให้กลายเป็นดีกันต่อไป

คนเราอยู่ร่วมกันก็ควรจะได้ร่วมรักสามัคคีกัน ควรจะมีการเปิดเผยต่อกัน ไม่ควรจะเอามือซ่อนไว้ใต้ผ้า หรือว่าเป็นคนประเภทลับลมคมใน ไม่แสดงอะไร ๆ ออกไปให้ปรากฏ มีเล่ห์มีเหลี่ยม มีอะไรร้อยแปดพันประการ อันนี้ก็จะเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ไม่มีความสุขในครอบครัว เพราะคนเราถ้ามีความระแวงสงสัยต่อกันแล้ว ย่อมอยู่กันด้วยความไม่เป็นสุข อีกอย่างหนึ่งเมื่อเกิดความสงสัยระแวงใจหรือว่ามีอะไร ๆ เก็บกันไว้ในใจ ก็ย่อมเป็นเหตุให้เกิดความไม่สบายใจ มีความทุกข์มีความเดือดร้อน กินแหนงแคลงใจกันอยู่ตลอดเวลา การอยู่กันในรูปอย่างนั้นไม่เป็นความสุข พระผู้มีพระภาคจึงแนะนำให้ทำการปวารณากันในหมู่พระ ญาติโยมก็เอาไปใช้ได้ในระหว่างสามีภรรยาเพื่อนฝูงที่อยู่ร่วมกันก็เหมือนกัน การคบหาสมาคมกันนั้นเราคบกันเพื่ออะไร ควรจะคิดในข้อนี้ไว้ด้วย เราคบกันเพื่อจะได้ช่วยกันเป็นหูเป็นตา เป็นสติ เป็นปัญญาให้แก่กันและกัน เพราะว่าคนเรามักเผลอได้มีความประมาทได้ ในบางครั้งก็เผลอไปประมาทไป ทำอะไรผิด ๆ พลาด ๆ เสีย

หาย อันเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนในชีวิตด้วยประการต่าง ๆ จึงควรจะได้มีการแนะนำพร่ำเตือนกัน เช่นเรามีเพื่อนก็ควรจะปวารณากันไว้ ว่าเรามาเป็นเพื่อนกัน เรารักกันชอบกัน การรักกันชอบกันฉันท์เพื่อนนั้นไม่ใช่มีเพื่อนไว้เพื่อเล่นเพื่อสนุก เพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อหา เพื่อกิน เพื่อความสนุกอย่างเดียว แต่เรามีเพื่อนไว้เพื่อให้เป็นหูเป็นตาแทนเพื่อน เวลาใดเพื่อนประมาทมัวเมาหลงไหลเข้าใจผิดในเรื่องอะไรก็ตาม เพื่อนอีกคนหนึ่งก็ต้องคอยบอกคอยเตือนให้ เกิดความ ระวังสำนึก รู้สึก ผิดชอบชั่วดี พูดง่าย ๆ ว่าให้สติแก่กัน คอยเตือนกันและกันในเรื่องอันไม่เหมาะไม่ควรด้วยประการต่าง ๆ แต่ว่าเพื่อนบางคนก็เกรงใจเพื่อน ไม่กล้าพูดแนะพูดเตือนในเรื่องนั้น ๆ

เพราะฉะนั้นเมื่อเราเป็นเพื่อนกันแล้ว เราก็ควรจะบอกกันไว้ว่าไม่ต้องเกรงใจ เพื่อนรักเราจริงก็ต้องเตือนเราเมื่อเราเผลอไปประมาทไป กระทำอะไรที่เป็นไปในทางผิดพลาดเสียหาย อย่าได้ละเลยเพิกเฉยเป็นอันขาด ให้รีบบอกรีบเตือนทันที ผู้ที่ถูกบอกถูกเตือนก็อย่าไปเคืองเพื่อน ให้นึกว่าเพื่อนพูดด้วยความรักด้วยความปรารถนาดี เขาต้อง

การให้เราเป็นคนดี มีความสงบในทางจิตใจ มีความประพฤติเรียบร้อย เราผู้ถูกเตือนก็ควรจะขอบใจเพื่อน ไม่ควรโกรธไม่ควรขึ้ง แต่ควรคิดว่านี่แหละเพื่อนแท้ของเรา เพื่อนแท้นั้นก็ต้องคอยเตือนกันในเมื่อเพื่อนเผลอในเมื่อเพื่อนประมาท ถ้าไม่มีการแนะกันเตือนกันแล้ว เรียกว่าเป็นเพื่อนกันไม่ได้ อันนี้ เป็นหลักสำคัญ ประการ หนึ่ง ที่ควร จะนำไปใช้ ใน ชีวิตประจำวันได้

คนร่วมงานร่วมการก็เหมือนกัน เช่นเข้าหุ้นเข้าส่วนทำการค้าขายก็ต้องคอยบอกคอยเตือนกัน เพื่อให้เกิดความสำนึกรู้สึกผิดชอบชั่วดี หน้าที่การงานที่เราปฏิบัติก็จะก้าวหน้าเป็นไปในทางที่เรียบร้อย คติธรรมที่ได้จากวันปวารณาของพระเกี่ยวด้วยเรื่องการปวารณา เราก็นำไปใช้ในฐานะเป็นคฤหัสถ์ได้ด้วยเหมือนกันด้วยประการฉะนี้

อีกประการหนึ่ง ในวันออกพรรษาเราควรคิดอย่างไรนึกอย่างไร ในเวลาเข้าพรรษา ก็ได้เตือนญาติโยมทั้งหลายไว้แล้ว บอกว่าฤดูกาลเข้าพรรษาเป็นฤดูแห่งการทำจริงเป็นฤดูแห่งความก้าวหน้าในทางกายวาจาใจ ในทางธรรมปฏิบัติ เป็นฤดูแห่งการขูดเกลา เป็นฤดูแห่งการชำระล้าง

เป็นสัจจะฤดูก็ว่าได้ เมื่อท่านทั้งหลายได้รับฟังคำเตือนในวันเข้าพรรษาแล้ว ก็ได้ประพฤติปฏิบัติในทางถูกทางชอบตลอดมา เช่นว่าได้มีสัจจะในการทำกิจที่ควรทำ มีสัจจะว่าจะฟังธรรมก็ได้ทำ มีสัจจะว่าจะถือศีลก็ได้ถือ มีสัจจะว่าจะละอะไรก็ได้ละสิ่งนั้น นับว่าเป็นการชอบการควร แต่ว่าบางทีเราตั้งสัจจะอธิษฐานทำอะไรก็เฉพาะในพรรษา ครั้นเมื่อออกพรรษาแล้วก็ละเลยเพิกเฉยเสีย อย่างนี้ก็เป็นการไม่ชอบไม่ควร การประพฤติธรรมหรือว่าการสร้างคุณงามความดีนั้น ถ้าเราทำแต่เฉพาะฤดูกาลเข้าพรรษา ก็เรียกว่าไม่พอแก่การดำรงชีวิต ถ้าเปรียบด้วยการเศษรฐกิจคือการหาเงินหาทอง ถ้าเราหาแต่เพียงสามเดือนแล้วเอาไปใช้ตั้งเก้าเดือนโดยไม่หาอะไรเลยนั้น เงินทองที่เราหามาได้นั้นมันจะพอใช้หรือไม่ ญาติโยมทั้งหลายคิดดูแล้วก็พอจะเข้าใจความจริงได้ว่ามันคงจะไม่พอใช้ คงจะหมดไปสิ้นไปแล้วก็จะเดือดร้อนข้อนี้ฉันใด ทรัพย์ภายในคือคุณงามความดี เป็นสิ่งที่เราจะต้องแสวงหาเพิ่มพูนขึ้นทุกเวลานาที ถ้าเราไปทำความดีเพียงสามเดือน ก็เหมือนกับว่าเราหาทรัพย์แต่เพียงสามเดือน พอออกจากสามเดือนแล้วก็ไม่มีทรัพย์ภายใน ไม่

มีการสร้างสมคุณงามความดีให้แก่ตัวต่อไป เราก็จะมีความวุ่นวาย มีความทุกข์มีความเดือดร้อนเหมือนกับคนบางคนที่เข้าพรรษางดการดื่มเหล้าได้ งดนั่นงดนี่ได้หลายอย่างหลายประการ แต่พอถึงวันแรมค่ำหนึ่งเดือนสิบเอ็ดก็เตรียมงานกันเป็นการใหญ่ เพื่อถอยไปสู่ความเสียหายต่อไป ถอยไปสู่กิจที่เคยกระทำต่อไป อย่างนี้เป็นการไม่ชอบไม่ควรโดยแท้ ความจริงในฤดูกาลเข้าพรรษาสามเดือนเราชนะแล้ว ชนะด้วยการก้าวไปข้างหน้า ด้วยการละสิ่งที่ควรละ ด้วยการเจริญสิ่งที่ควรเจริญแล้ว ก็ควรจะได้รักษาความชนะนั้นต่อไป พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเตือนเราว่า "ชิตญฺจ รกฺเข อนิเวสโน สิยา" ซึ่งแปลความว่าพึงรักษาความชนะที่เราได้ชนะไว้แล้ว อย่าให้กลับแพ้เสียเป็นอันขาด เหมือนกับทหารรบกัน ถ้าเรารุกเข้าไปยึดเนื้อที่ได้มาเท่าใดแล้วก็ไม่ควรจะถอย ควรจะรักษาพื้นที่นั้นไว้ อย่าให้เขาตีโต้กลับไปเป็นอันขาด จึงจะเชื่อว่าเป็นผู้มีชัยในเบื้องต้น มีชัยในท่ามกลาง และก็มีชัยในที่สุดด้วย แต่ถ้าหากเราได้ยึดพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งไว้แล้ว เขาตีโต้เราต้องถอยไป เรากลายเป็นคนแพ้ไป อย่างนี้เป็นการไม่ถูกต้อง ไม่ชอบไม่ควร

ตามวิสัยของทหารฉันใด คนเรานี่ก็เหมือนกัน การมีชีวิตอยู่ในโลกก็เหมือนกับการอยู่ในสมรภูมิ เราต้องทำศึกอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่ข้าศึกภายนอกแต่เป็นข้าศึกภายใน คือเราต้องรบกับกิเลสอันเกิดขึ้นในใจของเรา มีโลภ มีโกรธ มีหลงเป็นต้น กิเลสที่เกิดขึ้นในใจของเรานั้นเป็นสิ่งที่เราจะต้องต่อสู้เพื่อเอาชนะมันให้ได้ ถ้าเราเอาชนะกิเลสไม่ได้เราก็กลายเป็นคนพ่ายแพ้ ชีวิตจะไม่สมบูรณ์เรียบร้อย

เพราะฉะนั้น ในฤดูกาลเข้าพรรษาชนะอะไรมาแล้ว เช่นชนะโดยเราไม่ดื่มเหล้า ชนะโดยไม่คบคนชั่วเป็นมิตรเป็นสหาย ชนะโดยการไม่จ่ายทรัพย์สุรุ่ยสุร่ายในทางสิ้นเปลืองโดยไม่ได้เรื่องอะไร อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นผู้ชนะ เมื่อเราชนะแล้วก็ควรจะได้รักษาความชนะนั้นไว้ อย่าให้กลายเป็นความพ่ายแพ้ไปเสียเป็นอันขาด จึงจะเป็นการชอบการควร เพราะฉะนั้นเมื่อออกพรรษาแล้ว เราอย่าออกจากคุณงามความดี เคยถือศีล ฟังธรรม เคยปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมาอย่างไร ก็ควรจะได้ปฏิบัติต่อไปในรูปอย่างนั้น ก็เหมือนกับญาติโยมที่มาวัดชลประทานในวันอาทิตย์เพื่อฟังธรรมกถานี่แหละ ออกพรรษาแล้วก็อย่าหยุดเสีย มาเหมือนที่เคยมา

อาตมาก็ไม่หยุดเหมือนกันเทศน์อยู่เหมือนที่เคยเทศน์ แต่ว่าบางทีก็หายไปบ้าง นาน ๆ สักครั้งหนึ่ง ปกตินั้นเคยตั้งใจไว้แล้วว่าวันอาทิตย์นี่จะไม่ไปไหน แต่ว่าบางครั้งบางคราวมันก็จำเป็นจะต้องไปกับเขาบ้าง จึงต้องไป ถ้าไม่มีความจำเป็นอะไรแล้วอาตมาก็ไม่ไป แต่จะอยู่แสดงธรรมให้ญาติโยมทั้งหลายฟัง เมื่ออาตมามั่นอยู่ในการแสดง โยมก็ต้องมั่นอยู่ในการฟัง ต้องมาฟังกันอยู่เรื่อย ๆ ไป เพื่อสะสมความรู้ความฉลาด สะสมสิ่งที่เป็นธรรมะไว้ในจิตใจของเราจะทำให้เรามีความสุขความสงบตามสมควรแก่ฐานะ อันนี้เรื่องออกพรรษาเรียกว่าเราไม่ออก เพราะว่าเราไม่ออกไปจากคุณงามความดี แต่ถ้าพูดในแง่หนึ่งว่าเราออกก็ได้เหมือนกัน เช่นออกพรรษาแล้ว เราก็ออกไปเหมือนกัน ออกไปไหน พระของเราในสมัยโบราณนั้นท่านออกพรรษาแล้วท่านก็ออกไป หมายความว่า หมายความว่าออกไปจาริกสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน เพราะพระสมัยก่อนท่านไม่ได้อยู่วัด ไม่ได้อยู่เป็นที่เป็นทางเหมือนในสมัยนี้ ไม่ได้เป็นสมภารเจ้าวัด ไม่ได้เป็นเจ้าคณะอำเภอ ตำบล หรืออะไร ๆ ทั้งนั้น แต่ว่าท่านทำหน้าที่ชูดวงประทีปส่องไปข้างหน้าให้

คนต้องการแสงสว่างให้เห็นแสง ให้ได้เดินไปในทางที่ถูกที่ชอบตามหน้าที่ของท่านเท่านั้น นอกนั้นก็ไม่มีงานอะไร เพราะฉะนั้นเมื่อออกพรรษาแล้วท่านก็ออกไป ออกไปไหน ออกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ชุมนุมชน สมดังคำเตือน ของ พระผู้ มีพระภาคเจ้า ที่พระองค์ ตรัสสั่ง แก่ภิกษุทั้งหลายว่า "เธอทั้งหลาย จงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความเอ็นดูเพื่อความอนุเคราะห์แก่คนเป็นอันมาก คนที่มีกิเลสบังดวงตาน้อย ๆ นั้นมีอยู่หากไม่ได้ประโยชน์เพราะขาดการสดับตรับฟัง เธอจงไปตีกลองคือธรรมะให้เขาได้รู้ได้ยินกันได้ฟังกัน เขาก็จะได้เกิดความรู้ความเข้าใจในข้อธรรมะ" พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคในเรื่องนี้สำคัญที่สุดก็อยู่ตรงที่ว่า เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่มหาชน อันนี้แหละเป็นทัศนคติทางพระพุทธศาสนา เป็นอุดมการทางพระพุทธศาสนา เราที่เป็นชาวพุทธควรจะเอาอุดมการนี้มาใส่ไว้ในใจ ควรจะได้ตั้งใจไว้เสมอว่า เราจะอยู่เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่บุคคลอื่น เราจะไปไหนเราจะไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่บุคคลอื่น เราจะทำอะไรเราก็ทำเพื่อความสุข

แก่บุคคลอื่น ไม่ว่าจะทำงานทำการจะไปไหนจะทำอะไรให้ถืออุดมการนี้ไว้ว่า เราทุกคนจะอยู่เพื่อความสุขแก่บุคคลอื่น ถ้าเราตั้งใจไว้ในรูปอย่างนี้อยู่ตลอดเวลาแล้ว เราจะไม่มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ จะไม่มีความทุกข์เกิดขึ้นในใจของเรา และเราก็จะไม่ทำอะไร ๆ อันจะเป็นเหตุให้ใคร ๆ ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน เพราะว่าเรามีน้ำใจแผ่ไปแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่บุคคลอื่น

คนเราสมัยนี้มักจะเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์และความสุขส่วนตัว ไม่ค่อยจะได้คำนึงถึงความสุขความเจริญของบุคคลอื่น ทำอะไรก็มุ่งตัวเป็นใหญ่ เรียกว่าเป็นอัตตา-ธิปไตย ไม่ค่อยถือธรรมาธิปไตย เพราะฉะนั้นจึงเกิดความวุ่นวาย สร้างปัญหาสร้างความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นในสังคมด้วยประการต่าง ๆ ถ้าเรามาดำเนินชีวิตตามอุดมการของพระพุทธเจ้าในข้อที่ว่าเธอทั้งหลายจงเที่ยวไป เพื่อประ-โยชน์เพื่อความสุขแก่มหาชนแล้ว เราก็ไม่มีเรื่องทะเลาะกับใคร ๆ ไม่มีปัญหาที่จะพูดอะไรกับใคร ๆ เพราะเรามีน้ำใจกว้างขวาง มีแต่ความรัก มีแต่ความเมตตา มีแต่ความปรารถนาต่อคนทั้งหลายทั่ว ๆ ไป ดวงหน้าเราก็จะเต็มไป

ด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใสใจเบิกบาน ผิวพรรณเปล่งปลั่งมีเลือดมีฝาด เพราะใจสะอาดผ่องใสมีแต่ความรักเพื่อนมนุษย์ตลอดเวลา อันคนที่มีแต่ความรักเพื่อนมนุษย์อย่างนี้ เรียกว่าผู้อยู่เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่บุคคลอื่น พระในสมัยก่อนท่านออกไปในรูปดังกล่าว คือไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่มหาชน ไปสอนธรรมมะแก่คนเหล่านั้น เพราะฉะนั้นการออกของท่านจากพรรษา ก็เรียกว่าออกไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่บุคคลอื่น เราทั้งหลายจะถือเอาคำว่าออกพรรษา เป็นการออกก็ได้เหมือนกันคือให้ออกจากสิ่งชั่วสิ่งร้าย อะไรไม่ดีไม่งามที่มีอยู่ในใจของเรา เราก็ออกไปจากสิ่งนั้น เราทิ้งสิ่งนั้นเราขว้างสิ่งนั้นออกไปจากใจของเรา ไม่ให้สิ่งนั้นเข้ามาพัวพันอยู่กับชีวิตของเราต่อไป อย่างนี้เรียกว่าออกไป เช่นคนเคยดื่มเหล้าก็ออกจากการดื่มเหล้า คนเล่นการพนันก็ออกจากการพนัน คนชอบเที่ยวกลางค่ำกลางคืน หาโรคหาภัยใส่ตัวก็ออกจากการเที่ยว คนขี้โกรธก็ออกจากความขี้โกรธ คนขี้หลงก็ออกจากความขี้หลง คนมักริษยาก็ออกจากความริษยา คนตระหนี่ก็ออกจากความตระหนี่ รวมความว่าอะไรมันไม่ดีไม่งามที่มีอยู่ในจิตใจของ

เรานั้นให้เรารู้ให้เราเข้าใจ เมื่อรู้แล้วเข้าใจแล้วก็พึงพยายามเอาสิ่งนั้นออกไปเสีย อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นการออกที่ได้ประโยชน์จากการออกพรรษา อย่าออกแบบที่เรียกว่าออกจากความดีไปสู่ความชั่ว แต่ให้ออกจากความชั่วไปสู่ความดี ก็นับว่าเป็นการออกที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในทางธรรมะของพระผู้มีพระภาคเจ้า การออกพรรษาให้เราถือเอาในลักษณะอย่างนี้ จึงจะชื่อว่าเป็นการออกที่ถูกต้องได้ประโยชน์ทั้งแก่ตนแก่ท่าน นี้ประการหนึ่ง

ภายหลังการออกพรรษาแล้วก็จะมีงานประเภทหนึ่งซึ่งทำกันทั่ว ๆ ไป เวลานี้เปิดจองกันบ้างแล้วก็คือการทอดกฐินนั่นเอง การทอดกฐินนี้เราทำกันเพื่ออะไร ให้รู้จุดหมายกันไว้สักหน่อยแล้วจะได้ทำถูกต้องไม่ลำบากยากใจอะไร พระเราในสมัยก่อนโน้นเมื่อยังไม่มีพุทธานุญาตพิเศษ ต้องไปเก็บผ้าบังสุกุลมาทำจีวรสบง ผ้าบังสุกุลนั้นเป็นผ้าที่คลุกฝุ่น ผ้าห่อซากศพ ผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามกองขยะมูลฝอย พระเราไม่อยากจะรบกวนใคร ๆ ให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนในเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยสี่มากเกินไป เอาแต่เรื่องอาศัยอาหารเขาก็หนักพออยู่แล้ว ส่วนสบงจีวรนั้นพระไม่อยากรบกวน

ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ถึงเวลาของการฟังธรรมะปาฐกถา อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

ในขณะนี้พวกเราทั้งหลายที่เป็นคนไทยทั่ว ๆ ไปในเมืองไทย มีข่าวที่กระทบกระเทือนใจกันอยู่ทุกถ้วนหน้า ไปฟังใครสนทนากันในที่ไหน ก็มักจะพูดเรื่องเดียวกัน ถ้าเห็นคนยืนรวมกลุ่มกันสองคนสามคนขึ้นไป ถ้าเรามีหูไปฟังด้วยก็จะได้ยิน พูดเรื่องเดียวกันนั้น ก็คือความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง บางคนก็พูดไปในทางที่เรียกว่า ก่อความวุ่นวาย บางคนก็อาจพูดไปในทางที่จะให้เกิดความสงบก็ได้ แต่คนที่พูดให้เกิดความสงบนั้น เห็นจะไม่มาก แต่พูดส่งเสริมความวุ่นวายนั้นมีจำนวนมากกว่า เพราะอะไรจึงเป็นไปในรูปเช่นนั้น เพราะว่าคนเราตามปกติมีจิตใจไหลไปตามอารมณ์และสิ่งแวดล้อม เมื่อมีอารมณ์อย่างใดมากระทบใจ ใจก็ไหลไปตาม

อำนาจของอารมณ์และสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ อีกประการหนึ่งจิตใจของคนเรานี้ มักจะขึ้นอยู่กับสิ่งที่คนอื่นกระทำกันอยู่มาก ๆ ถ้าหากว่าใครทำอะไรกันอยู่มาก ใจของคนที่เข้าไปเกี่ยวข้องก็ย่อมจะทำสิ่งนั้นกับเขาด้วย เรียกว่าเป็นความตื่นเต้นร่วมวงกับการกระทำนั้น ๆ อันนี้เป็นเรื่องธรรมดาที่จะเกิดมีขึ้นแก่คนทั่ว ๆ ไป เช่นสมมติว่าในคนรวมกลุ่มกันอยู่ ถ้ามีคนจำนวนหนึ่งทำอะไรขึ้น คนที่เหลือนั้นจะพลอยทำสิ่งนั้นไปด้วย เหมือนกับไก่ที่เราเห็นอยู่กันเป็นกลุ่ม ถ้าสมมติว่าตัวใดตัวหนึ่งกระตากขึ้นมาไก่ตัวอื่น ๆ ก็พลอยกระตากรวมไปด้วย จะเพราะอะไรก็ไม่รู้ มันก็พลอยกระตากไปด้วยเท่านั้นเอง อันนี้เป็นสัญชาตญาณของจิตใจมนุษย์เรา เขาเรียกว่าจิตวิทยาฝูงชน เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นก็ตื่นเต้นไปตามเรื่อง

คนที่จะไปดูก็มีเป็นจำนวนมาก ไม่มีอะไรก็ไปดูกับเขาหน่อยว่า เขาทำอะไร ดูแล้วก็จะได้มีเรื่องมาพูดคุยกับเขา ถ้าหากว่าใครได้คุยเรื่องที่เรียกว่าค่อนข้างจะลับสักหน่อย คนอื่นไม่รู้ไม่เข้าใจ คนพูดนั้นก็จะรู้สึกว่ามีความภูมิใจ ภูมิใจในความเด่นของตัวว่าได้พูดเรื่องที่คนอื่นไม่สามารถจะพูดได้ รู้เรื่องที่คนอื่นยังไม่รู้ขึ้นมาได้ ก็เป็นความภูมิใจอย่างหนึ่ง

เพราะฉะนั้นในการคุยในการสนทนากันต่างคนต่างก็พูดเรื่องอะไรต่าง ๆ ที่คนมีความสนใจ แม้หนังสือพิมพ์ข่าวก็จะเขียนข่าวให้คนสนใจ เพื่อจะได้ขายคล่อง ๆ กันต่อไป อันนี้เป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่ในสมัยนี้ ในบ้านเมืองของเรา ในฐานะที่เราเป็นนักธรรมะเป็นผู้ศึกษาปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เราควรจะคิดอย่างไรจึงจะไม่ขุ่นมัวไม่เศร้าหมองไปกับเหตุการณ์นั้น ๆ หรือไม่พลอยยินดีมากเกินไป ยินร้ายมากเกินไปกับเหตุการณ์นั้น ๆ ก็ต้องใช้ธรรมะเป็นเครื่องพิจารณา อย่าเอาตัวเอาที่เป็นกิเลสเข้าไปพิจารณา อย่าเอาตัวเราที่เป็นกิเลสเข้าไปพูดอะไรให้มันมากไป แต่ต้องพูดด้วยความเป็นธรรม การพูดด้วยความเป็นธรรมนั้นจะไม่มีความวุ่นวาย ไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อนเกิดขึ้น

คนเราตามปกติทั่วไปมักจะพูดว่า คนนั้นผิดคนนี้ถูก การพูดว่าคนนั้นผิดคนนี้ถูกนั้นยังไม่ถูกต้อง เพราะว่า การพูดเช่นนั้นกระทบกระเทือนจิตใจบุคคลผู้ที่มีความผิด มนุษย์ในโลกเรานี้ ถึงแม้มี ความผิดก็ ไม่มีใคร ยอมรับ ว่าตนมี ความผิด ชอบที่จะหลีกเลี่ยงจากความผิดนั้นไปถ้าเราไปพูดว่าคนนั้นผิด คนที่ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับตัวเขาก็ไม่สบายใจ อาจเกิด

ความโกรธในตัวเราผู้พูดก็ได้ ถ้าเราไปชมเขาว่าถูกเขาก็พอใจ แต่ว่าการชมนั้นบางทีก็มีอะไร ๆ แฝงอยู่ในใจก็ได้ ชมเพราะว่าต้องการอะไรบางอย่างในทางจิตใจ แล้วก็พูดออกไปเช่นนั้น การพูดในเรื่องบุคคลจึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่ทำให้ตัวสบายใจ เรื่องที่เราควรพูดนั้นไม่ใช่เรื่องของบุคคล แต่เราจะพูดว่าอะไรถูกอะไรผิดกันมากกว่า เพราะว่าเราจะไปแก้ที่บุคคลนั้นบางทีมันก็ยาก เพราะปกติบุคคลเราไม่ชอบให้คนอื่นมาแก้ในเรื่องของตัว ทีนี้เราจะไปจัดเขาก็ไม่ได้ เราจึงควรจะหันมาพูดกันว่า อะไรมันถูกอะไรมันผิด การพูดว่าอะไรถูกอะไรผิดนั้นไม่กระทบกระเทือนใคร ไม่ทำใครให้เกิดความวุ่นวาย ไม่ทำใครให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน เพราะสิ่งที่เรียกว่าอะไรผิดนั้นมันไม่มีตัวบุคคล เป็นตัวธรรมะ เราพูดในแง่ธรรมะว่า ธรรมะอันใดถูกธรรมะอันใดผิด การกระทำอย่างใดถูกการกระทำอย่างใดผิดแต่ไม่พูดว่าคนนั้นทำผิดคนนั้นทำถูก ถ้าพูดอย่างนี้ก็ไม่กระทบกระเทือนจิตใจใครทั้งนั้น อันนี้ถ้าสมมติว่าถ้าเราจะพูดก็ควรจะพูดอย่างนั้น แต่ถ้าไม่พูดก็ดีเหมือนกัน สบายใจดี เราทำหน้าที่แต่เพียงผู้ฟังในเหตุการณ์นั้น ๆ และเมื่อฟังแล้วเราก็

เอาธรรมะเข้ามาจับ ว่าเหตุการณ์นั้น ๆ ที่มันเกิดขึ้นนั้น เพราะอะไร มีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดสิ่งนั้นขึ้น ให้เอาหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ตรัสว่า "เมื่อมีสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้ก็ดับไป" เมื่อมีเหตุปัจจัยให้เกิด สิ่งทั้งหลายก็เกิดขึ้นเป็นธรรมดา ในแง่ของนักธรรมะจึงควรจะพิจารณาว่า เหตุการณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นชีวิตของแต่ละบุคคล มีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดสิ่งนั้นขึ้น ให้คิดตามหลักธรรมะว่าอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดสิ่งนั้นขึ้น เราจะได้รู้จักเหตุของสิ่งนั้น แล้วเราจะได้แก่สิ่งนั้นต่อไป

การแก้ไขอะไรต่าง ๆ นั้น เราจะแก้ที่ผลไม่ได้ต้องแก้ที่เหตุ แต่ถ้าเราไม่รู้ว่าอะไรเป็นเหตุเป็นตัวการณ์ให้เกิดสิ่งนั้นขึ้น เราก็แก้ไขไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องทำการศึกษาว่าอะไรเกิดขึ้นแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วมันเป็นผล เมื่อเป็นผลเราก็ต้องค้นไปหาเหตุต่อไป ว่าอะไรเป็นเหตุให้เกิดสิ่งนั้นขึ้น การศึกษาหาเหตุของสิ่งนั้น ๆ เป็นเหตุให้เรารู้จักเหตุของมันชัดเจนถูกต้อง และเมื่อรู้จักเหตุแล้ว เราก็ควรจะได้คิดกันต่อไปว่า ทำอย่างไรจึงจะไม่ให้เหตุเช่นนั้นก่อผลเช่น

นั้นขึ้นอีกต่อไป อันนี้แหละคือวิถีทางที่สงบ วิถีทางที่ถูกที่ชอบตามหลักธรรมะในทางพระพุทธศาสนา แต่ถ้าเราไม่ศึกษาสาเหตุ เรามาแก้ที่ตัวผลอย่างเดียวมันก็ไม่จบ เพราะเมื่อเหตุยังมีอยู่ผลมันก็ต้องเกิดขึ้นต่อไป ผู้มีปัญญาในแง่ธรรมะ จึงต้องศึกษาว่าเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นมีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย แล้วเราจะแก้เรื่องนั้นกันโดยวิธีใด สิ่งที่เราควรแก้จึงอยู่ที่ตัวเหตุไม่ใช่อยู่ที่ตัวผล เช่นเรื่องที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเรานี้ ถ้าเราไปศึกษาแต่เพียงผล เราจะไม่มีปัญญาเกิดขึ้นเลย แต่ถ้าเราศึกษาต่อไปว่า อะไรหนอเป็นปัจจัยให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นเราก็จะได้รู้ว่าเหตุมันอยู่ที่ตรงไหน แล้วเราก็จะได้ใช้วิธีการตัดเหตุของเรื่องนั้นต่อไป

อันเหตุของเรื่องต่าง ๆ นั้น ถ้าเราพูดกันในแง่ธรรมะหรือตามหลักปัจจยาการของพระพุทธเจ้า หรือหลักของอิทัปปัจจยตา ที่เป็นคำย่อของปัจจยาการ เราก็รู้ว่าตัวเหตุสำคัญของเรื่องทั้งหมด อยู่ที่ตัวอวิชชาอันเป็นเหตุใหญ่ของเรื่องอวิชชาคือความไม่ฉลาดในเรื่องอะไร ๆ ต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่นไม่ฉลาดเกี่ยวกับเรื่องชีวิต ไม่ฉลาดในเรื่องการประกอบกิจการงาน ไม่ฉลาดในการที่จะแก้ไข

ปัญหาเหล่านั้นในทางที่ถูกที่ชอบ ก็เป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวาย สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนด้วยประการต่าง ๆ ตัวอวิชชาจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะให้เกิดความโลภอยากได้สิ่งนั้นสิ่งนี้โดยผิดทาง เป็นเหตุให้เกิดความโกรธตัดสินปัญหาผิดไป เพราะอาศัยโทสะหรือความโกรธเป็นมูลเหตุ เป็นเหตุให้เกิดความหลงใหลมัวเมา เช่นหลงใหลในความเป็นใหญ่ในอำนาจ หลงใหลในสิ่งที่ตนมีตนได้ หลงใหลในคำป้อยอของข้าคนบริวารทั้งหลายซึ่งอยู่ใกล้ ๆ ตัวนั้น ว่าจะพูดอย่างนั้นอย่างนี้ อันทำให้เราเพลิดเพลินไปกับสุ้มเสียงเหล่านั้น แล้วก็เกิดความเมา เมาในชีวิต ในอำนาจ เมาในความเป็นใหญ่ เมาในอะไร ๆ ต่าง ๆ ความเมาก็คือความมืดความบอดในทางด้านจิตใจ ความมืดบอดก็คือตัวอวิชชาที่เข้ามาห่อหุ้มอยู่ในใจของเรา เมื่ออวิชชาห่อหุ้มอยู่ในจิตใจก็ขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ไม่มองถึงอดีตไม่มองถึงปัจจุบันไม่มองถึงอนาคตที่จะเป็นไปต่อไปข้างหน้า การเคารพต่อระเบียบแบบแผนหายไป ความนึกถึงธรรมก็หายไป มองอะไรไม่เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง คนที่อยู่ใกล้ชิดก็มีอวิชชาแบบเดียวกับคนเหล่านั้น เมื่อจะพูดอะไรก็พูดด้วยอำนาจอวิชชา

พูดเพื่อความสุขเพื่อประโยชน์ของตัว แต่ไม่พูดไม่ทำเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ส่วนรวม ทำให้เกิดการตัดสินปัญหาผิดพลาด ก็เกิดความวุ่นวาย สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นในสังคมด้วยประการต่าง ๆ อันนี้เป็นปัจจัยสำคัญของเรื่องที่จะเกิดขึ้นในเหตุการณ์นั้น ๆ

ถ้าหากว่าเรามีวิชา มีความรู้ความเข้าใจ มีสติปัญญาเป็นเครื่องกำกับอยู่ตลอดเวลาแล้ว เรื่องทั้งหลายก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะคนที่มีวิชามีความรู้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์นั้น จะรู้จักตัวเองถูกต้อง จะรู้จักสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวอยู่ตลอดเวลา แล้วรู้ว่าเหตุของเรื่องนั้นมันคืออะไร ยังรู้ต่อไปว่าเราจะแก้ไขปรับปรุงสิ่งนั้นโดยวิธีใด ปัญหาเหล่านี้จึงจะหลุดลอยไปได้ เรื่องอย่างนี้จะเป็นเหตุช่วยให้สิ่งทั้งหลายถูกสะสางด้วยปัญญา ความวุ่นวายต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น อันนี้แหละคือตัวการใหญ่ ที่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนให้แก่สังคม เมื่อเรารู้ว่าอวิชชาเป็นมูลฐานของความ ทุกข์ความ เดือดร้อนของความเข้าใจผิด ของความยึดถือ ของความเห็นแก่ตัวแก่พรรคแก่พวก เราก็ต้องช่วยกันทำอวิชชา ไม่ให้เกิดขึ้นเจริญขึ้นในจิตใจคน นั่นเป็นเรื่องที่เราควรจะได้กระทำกัน

ต่อไป ไม่ใช่เพียงแต่ว่าทำอะไรสำเร็จแล้วก็เป็นอันแล้วกันไป แต่เราจะต้องก้าวต่อไปว่า จะต้องทำลายสิ่งที่เรียกว่าอวิชชา ความโง่ ความเขลา ความหลงผิดในใจคนนี้ได้อย่างไร จึงจะทำให้สิ่งทั้งหลายเป็นไปดีขึ้น เรื่องนี้มันเรื่องใหญ่ แต่ถ้าหากว่าช่วยกันจัดช่วยกันทำแล้ว สิ่งทั้งหลายก็จะเป็นด้วยความเรียบร้อย

ความบกพร่องในสังคมมนุษย์มีอยู่ประการหนึ่ง คือไม่ค่อยสนใจในเรื่องความจริงเกี่ยวกับชีวิต ไม่สนใจที่จะศึก-ษาธรรมะ อันเป็นประทีปนำทางชีวิตของแต่ละคน แม้ว่าจะได้เข้าวัดเข้าวาอยู่บ้าง แต่เป็นการเข้าไปตามพิธีรีตอง หรือว่าเข้าไปเพื่อทำอะไร ๆ บางอย่าง ในรูปของพิธีการ ไม่ได้เข้าวัดไปเพื่อการศึกษา เพื่อการปฏิบัติ เพื่อการชำระสะสางจิตใจของตนให้สะอาดปราศจากสิ่งเศร้าหมอง คนที่กำลังอยู่ในหน้าที่ กำลังปฏิบัติการงานอันเป็นประโยชน์สำคัญแก่ชาติบ้านเมือง ไม่ค่อยมีโอกาสจะได้มาวัดเหมือนกับญาติโยมทั้งหลาย ไม่ค่อยจะได้มีโอกาสได้คุยกับพระที่เป็นนักธรรมะ แต่ว่ามีโอกาสที่จะได้คุยกับพระที่ไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร เห็นง่าย ๆ เช่นว่ามีงานทำบุญสุญทานในบ้านท่านผู้หลักผู้ใหญ่

บางทีอาตมาจับพลัดจับผลูติดร่างแหเข้าไปด้วยก็ได้ไปนั่งสังเกตดูว่า พระที่ได้รับนิมนต์เข้ามานี่เป็นพระพวกใดหมอดูทั้งนั้น ไม่มีนักธรรมะสักองค์เดียวที่คุ้นเคยกับตระกูลเหล่านั้น ล้วนแต่เป็นหมอดูวันนั้น หมอดูวันนี้ ทีนี้พวกหมอดูไม่ใช่พวกนำคนให้เกิดปัญญา ไม่ใช่พวกนำคนให้เกิดความรู้ในทางที่ถูกที่ชอบ แต่ว่านำคนให้หลงผิดบางทีก็ทายประจบคนดูเสียด้วยซ้ำไป ว่าดวงกำลังดีเวลานี้กำลังขึ้น จะได้เป็นรัฐมนตรี จะได้เป็นอธิบดีไปต่าง ๆ นานา คนที่ไปดูก็เมาดวงตัวเองต่อไปสำคัญว่าข้ามันกำลัง จะเด่นแล้ว เวลานี้ ไม่ตกแล้ว ไม่มีใครจะมาทำลายที่นั่งของข้าให้เสียหายได้ เพราะกำลังขึ้นเวลานี้ก็เลยเมาไปในเรื่องอย่างนั้น ถ้าหากว่ามีปัญหาอะไรที่กระทบกระเทือนใจเกิดขึ้น แทนที่จะแก้ด้วยปัญญาก็ไม่แก้อย่างนั้น กลับไปทำพิธีสะเดาะเคราะห์สะเดาะโศก ให้พระมา สวดมนต์ตนก็ ไปนั่งอยู่ ในมณฑป ให้พระสวด สามวันซึ่งสวดแล้วมันก็ไม่ได้อะไร เพราะขณะนั่งพึ่งก็ไม่รู้ว่าตัวกูมันคืออะไร กูกำลังทำอะไรอยู่ สิ่งที่ทำอยู่นี้มันมีประโยชน์หรือว่าเป็นโทษเป็นทุกข์อย่างไรก็ไม่รู้ไม่เข้าใจ เพียงแต่นั่งพึ่ง ๆ ไปเท่านั้นเอง พอเสร็จพิธีก็รดน้ำมนต์กันเสียหน่อย

ล้างขี้ฝุ่นที่ไปนั่งอยู่บริเวณนั้นให้มันออกไปจากผิวหนังเท่านั้นเอง แต่ไม่ได้ล้างความโง่เขลาออกไปจากจิตใจของตนแม้แต่เพียงสักนิดเดียว เข้าไปในวัดด้วยความโง่ ออกจากวัดก็โง่ต่อไป แล้วจะแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างไรไม่มีทางแก้ได้ ถ้าสมมติว่าคนเหล่านั้นที่มีอำนาจเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ได้เรียนธรรมะเสียบ้าง ได้รู้ความจริงของชีวิตถูกต้อง นำธรรมะไปใช้บริหารการงานตามหน้าที่ ก็คงจะไม่วุ่นวายเกิดความทุกข์ความเดือนร้อนมากเกินไป เพราะคนที่มีธรรมะเป็นหลักอยู่ในใจนั้น เป็นผู้มีห้ามล้อสำหรับชีวิตจิตใจ มีความรู้จักพอในสิ่งที่ตนจะมีจะได้ พอในวัตถุคือเงินทอง พอในอำนาจวาสนา พอในหน้าที่การงาน เช่นมีความสำนึกรู้สึกตัวว่าเรานี่ก็ทำงานมาพอสมควรแล้ว สร้างความดีความงามมาพอแล้ว ควรจะปิดฉากเสียที่ให้ตัวละครตัวอื่นเขาแสดงกันมั่ง เพราะว่าตัวละคร ที่นั่งอยู่ หลังโรง กำลัง คันไม้ คันมือ จะออกแสดงมั่งมันก็ต้องเกิดปฏิกิริยา เกิดเป็นปัญหาโรงละครมันจะพังไปเท่านั้นเอง ถ้ารู้จักอย่างนี้มันก็ไม่มีเรื่องอะไรเรียกว่าผ่อนกัน เก้าอี้ตัวเดียวมันก็ผลัดกันนั่งจะนั่งอยู่คนเดียวจนกระทั่งหมดลมหายใจ พอหมดลมหายใจเก้าอี้ก็พังไปด้วย

เหมือนกันอย่างนี้มันก็ไม่ไหว ที่ได้เป็นไปเช่นนั้นก็เพราะว่าไม่ได้ศึกษาธรรมะเป็นเครื่องประดับจิตใจไว้ จึงไม่ได้แก้ไขปัญหาในทางที่ถูกที่ชอบ

คนเรามันเสียตรงนี้ญาติโยมจำไว้ เสียตรงที่ไม่รู้จักถอยนี่เอง มีแต่จะบุกเรื่อยไปจนกระทั่งตกเหว ถ้าเราถอยเสียมั่งมันก็ดีไม่ลำบากยากเข็ญอะไร ละคร ลิเก อะไรที่เขาแสดงเขารู้จักปิดฉาก คือปิดฉากตอนคนดูกำลังติดอกติดใจตอนชอบใจสนใจว่าจะต้องมาดูต่อไป เช่นแสดงไปถึงตอนพระเอกถูกผู้ร้ายจับไปอย่างนี้เขาก็ปิดฉากแล้ว เพราะคนกำลังสนใจสงสารพระเอกอยู่ว่าต่อไปเรื่องมันจะเป็นอย่างไรใครจะมาช่วยพระเอก พระเอกจะพ้นอันตรายหรือไม่ เขาก็ปิดฉากตีกลองเลิกกันตรงนั้นพอดี ญาติโยมที่ไปดูก็สนใจพรุ่งนี้ต้องมาดูอีก เพราะพระเอกมันถูกจับไปโจรมันจะทำทารุณอย่างไร หรือว่ามันจะปล่อย หรือว่าใครจะขี่ม้าขาวมาช่วยพระเอกไว้เขาก็ต้องมาดูอีก แต่ถ้าหากเราปิดฉากไม่เป็นมาปิดฉากเอาตอนพระเอกนางเอกแต่งงานกันแล้ว เปิดแสดงอีกทีก็ไม่มีคนดูลิเกโรงนั้นก็มีท่าว่าจะล้มเท่านั้นเอง เพราะไม่มีคนดูต่อไป เหตุการณ์อื่น ๆ ก็เหมือนกัน เราจะต้อง

รู้จักฉาก รู้จักถอย นักมวยที่รุกท่าเดียวมันก็ไม่ได้รุกไปจนมุมก็ต้องถอยมาเสียหน่อย เพื่อตั้งตัวใหม่ต่อไป อันนี้มันเป็นเรื่องสำคัญ แต่ว่ามนุษย์เราไม่รู้จักถอยมันจึงลำบากเดือดร้อน ถ้าถอยเป็นแล้วก็ไม่เป็นไร

สมมติว่า เราทำงานมาดีมีประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง คนกำลังสนใจ ให้ความสนับสนุน ก็ลาออกเสียมั่งไปทำเรือกทำสวน ทำไร่ ไถนาไปพักผ่อนเสียบ้าง ให้คนอื่นเขาทำกันดูมั่ง ทีนี้ถ้าคนอื่นเขาทำไปไม่ดีก็ต้องถูกก้อนหินปาโรง ปาโรงเสร็จแล้วบางทีคนที่ออกไปนั้นอาจถูกเรียกตัวให้กลับมาทำใหม่ก็ได้ แล้วตอนนี้จะเล่นตัวก็ได้ว่า ผมมันแก่แล้วอายุมากแล้วอยากจะพักผ่อนเสียมั่ง ให้คนอื่นเขาทำกันบ้างเถอะจะได้นั่งดูกันต่อไป เรื่องมันก็ไม่เสียหายนี่จะต้องแสดงกันเรื่อยไปจนกระทั่งหมดลมหายใจคาเวที แล้วมันก็ลำบากกันเท่านั้นเอง อันนี้สำคัญ ญาติโยมจะทำอะไรก็เหมือนกันควรรู้จักว่าเวลาใดควรถอย เวลาใดควรเลิกควรอะไร เช่นเราทำงานทำการทำธุรกิจก็เหมือนกัน บางคนทำงานไปจนล้มนี่เพราะอะไรเพราะว่าก้าวมากเกินไป กระโดดข้ามชั้นทีนี้เงินทองมันไม่พอจะหมุนจะเวียน ต้องเป็นหนี้เป็นสินเขา

พะรุงตุงนัง เพราะการก้าวที่เรียกว่ายาวเกินไป ไม่รู้จักหยุดยั้ง ไม่รู้จักว่าพอที แล้วก็หยุดเสียบ้าง ผลที่สุดก็เดือดร้อน ของที่ได้มาใหม่กลับดึงเอาของเก่าออกไปเสียด้วย ของเก่าที่ตนเคยมีได้ไว้ก็พลอยหมดไป เพราะการก้าวเร็วเกินไป ที่ก้าวเร็วเกินไปนั้นเพราะอะไร ความอยากที่จะได้ในวัตถุมันมากเกินไปมองเห็นว่ามันยังมีทางที่จะได้ต่อไป ว่าทำอย่างนั้นจะได้ ทำอย่างนี้จะได้ แล้วคนเราถ้าคิดแต่เรื่องได้ ไม่ค่อยคิดถึงเรื่องเสีย คิดแต่เรื่องกำไรแต่ไม่คิดถึงเรื่องขาดทุน คิดว่าจะทำอะไรก็ไม่มองว่าจะมีอุปสรรคอันใดเกิดขึ้นบ้าง ไม่ได้นึกถึงความไม่เที่ยงของชีวิต ไม่ได้คิดถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคม ของอะไรต่าง ๆ ลืมกฎอนิจจัง ทุกขังอนัตตาของพระพุทธเจ้าก็เลยทำกันใหญ่ ผลที่สุดบุกไปก็ล้มตึงลงไปเลยหมดเนื้อหมดตัว อันนี้ก็มีตัวอย่างอยู่ถมไป ในเรื่องธุรกิจการค้าของแต่ละบุคคลที่ต้องหมดเนื้อหมดตัวไปต้องขายที่ขายทางไป ก็เพราะว่าไม่ยับยั้งชั่งใจ ไม่หยุดเสียบ้าง ถ้าเราคิดว่าเออชีวิตเรามันจะอยู่ไปสักเท่าใด ไม่เท่าใดเราก็ต้องลาโลกไปแล้ว สมมติว่าเวลานี้อายุเราหกสิบปีแล้วจะไปทำงานการอะไรกันก็ไม่ก้าวหน้าแล้ว สมองมันก็ชักจะ

มีนชาเฉื่อยชาแล้ว สิ่งที่เรามีเราได้ไว้วันนี้ก็คงจะพอกินพอใช้ สมมติว่ามีรายได้เดือนหนึ่งสักแปดพันหรือสักหมื่นหนึ่ง จากผลประโยชน์เช่นค่าเช่าบ้านค่าอะไร ๆ ต่าง ๆ หรือว่าจากหุ้นส่วนที่เราไปเข้าไว้ที่นั่นที่นี่คิดแล้วได้เดือนหนึ่งสักเท่านั้น แล้วเราคนแก่จะใช้อะไรนักหนากินสักเท่าไหร่นุ่งห่มก็ไม่เท่าไหร่ ใช้หลักสันโดษคือความพอใจตามมีตามได้ ก็หยุดยั้งไม่มีการลงทุนต่อ เพียงแต่รักษาทุนที่เรามีเราได้ไว้ให้คงอยู่แม้จะไม่เจริญงอกงามก็เพียงแต่รักษาไว้ เพื่อจะได้อยู่กินตามสบายตามฐานะคนแก่ บางทียังมีเหลือสำหรับที่จะไปเที่ยวทัศนาจรชมบ้านเมือง ไปเที่ยวต่างประเทศดูนั่นดูนี่ก็ยังได้ถ้าเรามีแผนการเตรียมไว้ล่วงหน้า เรื่องมันก็ไม่ลำบากเดือดร้อน แต่ถ้าแก่แล้วยังไปยุ่งอยู่กับงานกับการ เราก็จะเป็นทุกข์ในภายหลัง

คนบางคนก็มั่งมีเงินทองเหลือหลาย แต่ก็อุตส่าห์ทำงานกระจุกกระจิกงานเล็กงานน้อยวันยังค่ำไม่มีเวลาพักผ่อน เคยไปที่อยุธยาพบบ้านท่านผู้หนึ่ง เป็นเศรษฐีมีที่นาตั้งหมื่นไร่รายได้เหลือกินเหลือใช้ แต่ว่าไปดูแล้วสงสารเหลือเกินเพราะว่าคุณโยมที่มั่งมีนั้นยุ่งอยู่กับกะปิปลาร้าตลอดวัน ยัง

อุตส่าห์ขายกะปิปลาร้าอยู่ ได้ทั้งที่มีเงินทอง เหลือกินเหลือใช้ อายุก็ปาหกสิบกว่าเข้าไปแล้ว ทำอยู่อย่างนั้นไม่มีเวลาพักกับเขาเสียเลย อย่างนี้ก็ว่าน่าสงสารในสภาพเช่นนั้น ที่ได้เป็นไปเช่นนั้นก็เพราะว่าไม่รู้จักความพอนั่นเอง เมื่อเราไม่รู้จักพอมันก็ลำบากเดือดร้อนในภายหลัง แล้วก็จะมีแต่ความทุกข์ระทมตรมตรอมใจไม่มีความสุขสงบอะไรจากสิ่งที่เรามีเราได้ไว้ บางทีคนเรามีเงินทองมาก มีอะไรมากแต่ไม่มีโอกาสได้ใช้ มีบ้านงาม ๆ แต่ไม่ได้อยู่ มีเงินมากก็ไม่ได้ใช้ คือไม่รู้จะใช้อะไร ใช้ก็ไม่สะดวกนอนก็ไม่เป็นสุข ที่นอนมันกลายเป็นแผ่นทองแดงไป เสื้อผ้าที่นุ่งห่มก็กลายเป็นขวากเป็นหนามไป อาหารที่รับประทานก็กลายเป็นของผิดลำคอไปกลืนไม่ลง นี่มันเรื่องอะไร เรื่องความทุกข์ความตรมตรอมใจอันเกิดจากเหตุการณ์ทั้งหลายที่ตัวได้กระทำไว้ คนเราบางทีไม่ได้นึกอะไรให้มาก นึกแต่ว่าจะต้องอย่างนั้นจะต้องอย่างนี้ จะลงโทษคนนั้นคนนี้ตามที่เขาทำไว้ ความจริงไม่ต้องถ้าในฐานะพุทธบริษัทเชื่อในกฎแห่งกรรมแล้ว เราไม่ต้องไปลงโทษอะไรเขา เพราะว่าธรรมชาติลงเขาแรงอยู่แล้ว การลงโทษทางร่างกายมันเรื่องเล็ก เช่นเราจับคนไป

ขังไว้ในคุกมันเรื่องเล็ก แต่ว่าโทษที่ธรรมชาติลงโทษทางใจของตัวเขาเองมันหนักกว่าแม้อยู่นอกคุกก็เป็นทุกข์ อยู่ในเรือนหลังใหญ่ก็เป็นทุกข์ มีอะไร ๆ เขาก็ยังเป็นทุกข์นั้นคือคุกทางจิตใจ คุกทางกายไม่สำคัญหรอกถ้ารู้จักทำใจมันก็ไม่ติดคุกอะไร เช่นอยู่ในบางขวางถ้าจิตใจมีธรรมะก็เหมือนกับไม่ถูกขัง ไม่ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนถ้าเป็นคนมีธรรมะ แต่ถ้าเป็นคนไม่มีธรรมะคุ้มครองใจ แม้อยู่นอกคุกก็เป็นทุกข์ว่าคนอยู่ในคุกเสียอีกด้วยซ้ำไป เพราะคุกที่เกิดจากอำนาจอวิชชา ตัณหา อุปาทานและกรรมนั้น มันเป็นคุกทางจิตทางวิญญาณ คุกที่ขังไว้ทางจิตทางวิญญาณนั้นเป็นทุกข์มากกว่าคุกที่เป็นกำแพงอิฐกำแพงเหล็กเสียอีกด้วยซ้ำไป ถ้าเราซาบซึ้งในเรื่องนี้แล้วจะไม่ต้องคิดไปลงโทษใคร ๆ ที่เขาไปกระทำความผิดในเรื่องอะไรไว้ แต่เรากลับจะสงสารเขาเสียอีกด้วยซ้ำไป สงสารจิตวิญญาณของคนที่กำลังทุกข์ว่าน่าสงสารวิญญาณเหล่านั้นที่ไม่ได้พบพระพบเจ้า แม้พบก็เรียกว่าพบแต่ภายนอก เห็นแต่ผ้าเหลือง แต่ไม่เห็นพระเห็นอักษรธรรมะ แต่ไม่เห็นสัจจธรรม อย่างนี้ก็คงลำบากอยู่นั้นเอง เพราะจิตใจจะต้องเป็นทุกข์ทรมาน เจ็บปวด

ทางหัวใจกล้ามเนื้อไม่สำคัญ แต่เจ็บปวดทางวิญญาณนี่สำคัญกว่า เพราะฉะนั้นคนที่ทำความผิดเราไม่ต้องไปซ้ำเติมเขา ไม่ต้องไปคุ้ยค้นว่าคนนั้นมีเท่านั้นอะไรมีเท่านี้ เพียงเท่าที่เป็นอยู่ก็ทุกข์พอแล้ว

อันคนเราที่เคยเป็นใหญ่เป็นโตมีอำนาจวาสนา มีข้าคนบริวารแวดล้อม แล้วก็ไปนั่งอยู่คนเดียวมองเห็นแต่หน้าคุณยายคุณตา สองคนมองกันไปมองกันมามันจะรำคาญขนาดไหน เมื่อก่อนนี้มองไปทางด้านไหนก็มีแต่คนประนมมือแต้ ท่านเจ้าขาเจ้าคะอยู่ตลอดเวลา ทีนี้เวลานี้ใครมารับเจ้าคะเจ้าขา โยมลองคิดดูว่าจะเป็นทุกข์ขนาดไหน ไม่ต้องอะไรหรอกเราเคยอยู่ในที่คนมาก ๆ แล้วเขาให้ไปอยู่คนเดียวสักวันก็ยังกลุ้มใจแล้ว รู้สึกว้าเหว่ไม่สบายใจ ทีนี้คนเราที่มีความเป็นใหญ่เป็นโตมีอำนาจวาสนา มีข้าคนบริวารคอยรับใช้ เรื่องอะไรที่ต้องการก็ได้ทุกอย่าง เพียงแต่เอ่ยปากสักคำก็ได้แล้ว เหมือนกับเทวดาอยู่ในสวรรค์กินของทิพย์ ที่เรียกว่าของทิพย์ก็คือว่าพอนึกแล้วก็ได้ดังใจ เคยมาอย่างนั้นเสียหลายปี ครั้นมาเวลาที่ไม่มีอะไรจะได้แล้ว จะว้าเหว่ขนาดไหน จะทรมานจิตใจขนาดไหน ลองเอาใจเราไปใส่ใจเขาในเรื่องอย่างนี้ ถ้าคิดอย่างนี้แล้วกลับนึกสงสารเสียด้วยซ้ำไป พูดด้วยน้ำใสใจจริง

อาตมานี่นึกสงสารเสียแล้ว ไม่ได้นึกเกลียดชังนึกอะไรเวลานี้นึกสงสารท่านเหล่านั้นว่าแหมท่านคงจะไปนั่งเป็นทุกข์อยู่ในอเมริกาในไทเป คนพูดภาษากันก็ไม่รู้เรื่อง อยู่เมืองไทยพอพูดกันรู้เรื่องพูดกันได้ ไปโน้นพูดกันไม่รู้เรื่องเลย จะไปตลาดไปซื้อกะหล่ำปลี ซื้อหอมซื้อกระเทียม จะไปซื้อกะปิน้ำปลามาทำน้ำพริกจิ้ม ลูกแอ็ปเปิ้ล อ่อน กินมัน ก็ยังซื้อ ไม่ได้เพราะว่าของมันไม่มีจะซื้อ ทีนี้นึกถึงกับข้าวบ้านเราขึ้นมานึกถึงสิ่งแวดล้อมที่เราเคย กินเคย อยู่ก็ตรมตรอม ใจเป็น ทุกข์แล้ว ยังจะเป็นทุกข์เรื่องอะไรอื่นอีก เมื่อนึกถึงเรื่องเหล่านี้แล้วกลับสงสารท่านเหล่านั้นสงสารว่า ไม่ได้เตรียมเนื้อเตรียมตัวไว้ก่อน ในทางด้านจิตใจไม่ได้ปลงให้ตกไว้ก่อนในทางแง่ธรรมะเรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คงจะทรมานใจ ถ้าหากว่ามีทางใดจะส่งหนังสือธรรมะไปให้อ่านได้ อาตมาก็อยากจะส่งไปให้อยู่เหมือนกัน เพื่อจะได้นึกธรรมะเสียบ้างอ่านให้เพลิดเพลินใจ เวลานี้เป็นเหมือนคนไข้ที่กำลังต้องการหมอ แต่ว่าไปอยู่ในที่ที่ไม่มีหมอ ในที่ที่ไม่มียาจะรักษาถ้าอยู่ในเมืองไทยแม้อยู่ในที่กักขังก็พอยังมีหมอมียา สำหรับรักษาทางด้านจิตใจ เวลานี้กลับไม่มีอะไร แล้วไม่อยู่ในสภาพที่น่าสงสารหรือ

คนเราที่น่าสงสารที่สุดก็คือที่มีความทุกข์ใจ คนที่ขาดแคลนทางด้านร่างกายนั้นก็สงสาร แต่ก็ไม่เท่าใด เพราะว่าเป็นเรื่องภายนอก แต่คนที่ขาดแคลนทางจิตใจเป็นคนที่น่าสงสาร เมื่อนึกไปในแง่สงสารแล้ว ก็ไม่มีอะไรจะต้องไปซ้ำเติมให้คนที่ทุกข์อยู่แล้วกลับมีความทุกข์หนักลงไป เหมือนคนที่แบกของอยู่เต็มเอียดแล้ว เราจะเอาของไปเติมให้เขาแบกจนเอวหักมันไม่ใช่เรื่องเสียแล้ว แต่เราควรจะไปบอกว่ามีอะไรพอที่จะแบ่งเบาออกเสียได้บ้าง จิตใจจะได้สะดวกสบาย เราก็ควรจะช่วยแบ่งเบาภาระเขาอย่างนั้น อันนี้เป็นเรื่องที่คิดไปในแง่ธรรมะ คิดไปในรูปอย่างนั้น สงสารเหตุการณ์เหล่านั้นขึ้นมาทันที

ส่วนพวกเราที่อยู่ในเมืองไทย เช่นว่าเด็กทั้งหลายที่ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนจากโรคาพยาธิอันเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุในวันที่เกิดเรื่องนั้น ก็เป็นพวกที่น่าสงสารอยู่เหมือนกันในเด็กเหล่านั้น แต่ก็ไม่สู้กระไร เพราะว่ามีหมอมีแพทย์ที่คอยเยียวยารักษาต่อไป แล้วเขามีอาหารใจหล่อเลี้ยงจิตใจเขาอยู่ คือเขาได้รับคำปลุกปลอบใจว่า เจ็บเพื่อชาติ ตายเพื่อชาติ เพื่อบ้านเมือง เสียแขนเพื่อชาติ เสียขาเพื่อชาติ พ่อแม่ก็อุ่นใจว่าลูกฉันตายอย่างคนกล้าหาญ ตายเพื่อส่วนรวม

เพื่อชาติเพื่อประเทศ อันนี้เราพูดปลุกปลอบใจกันมาแต่โบราณ ว่าให้เห็นแก่ประโยชน์แก่ความสุขส่วนรวม ให้เสียสละเพื่อส่วนรวม แม้ตัวจะตายไปก็เรียกว่าตายด้วยความอิ่มใจ คนข้างหลังเขายังยกย่องเชิดชูบูชา ให้เกียรติ น้ำใจของประชาชนทั่วประเทศเห็นอกเห็นใจคนเหล่านั้น ในการที่ต้องสูญเสียอะไร ๆ ไป อันนี้เป็นเรื่องที่ได้รับการปลอบใจอยู่ในตัวแล้ว แม้เขาจะหายจากโลกไป แต่ว่าเสียอวัยวะไป เขาก็ยังมีความภูมิใจว่า เขาเสียไปเพราะอะไร นึกขึ้นทีไรก็มีความภูมิใจอยู่แต่ว่าถ้าหากว่าได้ศึกษาธรรมะให้มันซึ้ง เขาจะมีความภูมิใจมากกว่านั้นในสิ่งที่เขาได้กระทำลงไปจากเหตุการณ์นั้น ๆ

รวมความว่า เรื่องทั้งหลายที่เกิดขึ้นนี้ก็เพราะเรื่องขาดธรรมะเป็นเครื่องคุ้มครองจิตใจ ไม่มีปัญหาในด้านธรรมะจึงได้เกิดเรื่องอะไรต่างๆ ขึ้น ถ้าได้มีธรรมะเป็นเครื่องกำกับจะเกิดความสำนึกในจิตใจรู้จักพอในสิ่งที่ตัวมีตัวได้ รู้จักพอในอำนาจหน้าที่ การงาน รู้จักพอในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วก็มีการถอยแต่ว่าการทำอะไรนั้นก็ต้องมีระเบียบ สำหรับให้คนกระทำ เช่นเรื่องการปกครองบ้านเมืองเขาก็มีระเบียบมีกฎหมายสูงสุดคือ ธรรมนูญ เพื่อให้คนได้เข้าไปปฏิบัติ

หน้าที่สุดหนึ่งก็เพียงสี่ปีนับว่าพอดีแล้ว เพราะสามปีเป็นเวลาทำงาน ปีสุดท้ายจะได้นั่งดูผลงานที่ตัวได้กระทำไว้ จะได้วิจัยตัวเองว่า ได้อะไรเป็นประโยชน์แก่ชาติแก่บ้านเมืองบ้างในรอบที่ผ่านมา ถ้าหากว่าประชาชนเขายังพอใจเขาก็เลือกเข้ามา แต่ถ้าประชาชนไม่พอใจเขาก็ให้ออกไป เราก็ออกไปอยู่อย่างสบาย ๆ คนที่เข้าทางตรอกออกทางประตูนั้นไม่ค่อยจะเดือดร้อน แต่คนใดปีนกำแพงเข้าไปมันเดือดร้อนทุกรายขอให้สังเกตดูเถอะ ขโมยเข้าบ้านใครมันไม่เข้าทางประตูมันเดือดร้อน เพราะว่าปีนกำแพงเข้าไปเขาก็ต้องไล่ออกทางกำแพงด้านใดด้านหนึ่ง แต่ถ้าเข้าไปทางประตูก็เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีอะไรเข้าแล้วก็ออกได้ด้วยความเรียบร้อย ถ้าเป็นคนรู้จักใช้ธรรมะก็ต้องรีบเขียนระเบียบขึ้น ระ-เบียบนั้นไม่ใช่กฎสำหรับใช้กับคนอื่น แต่ว่าต้องใช้กับตัวเราเองด้วย บรรดาระเบียบทั้งหลายที่เขียนขึ้นเพื่อปกครองตัวเราใช้ปกครองคนอื่น เพื่อให้คนทุกคนอยู่ในธรรมะ กฎหมายก็เป็นธรรมะ วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามก็เป็นตัวธรรมะทั้งนั้นแหละ แต่ว่าเป็นธรรมะขั้นศีลธรรมที่จะช่วยให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

ส่วนธรรมะที่เป็นอุบายแก้ไขความทุกข์ความเดือดร้อนในชีวิตของแต่ละบุคคลนั้น เราเรียกว่าเป็นสัจจธรรม ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องมี เมื่อระบบทางศีลธรรมดีแล้ว เราก็ต้องมีระบบทางด้านสัจจธรรม เพื่อให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาพที่เป็นจริงแล้วจะได้แก้ไขสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นต่อไปได้ การสร้างสิ่งอันเป็นระบบอันดีงามขึ้นนั้นเป็นการช่วยตัวให้พ้นภัยช่วยคนอื่นให้พ้นภัยด้วย แต่การชักช้าต่อการสร้างสิ่งที่เป็นระเบียบดีงามขึ้นทำให้เกิดความเสียหาย ถึงแม้ว่าจะมีระเบียบ แต่ถ้าระเบียบนั้นมันไม่เป็นธรรม มีการเขียนชนิดที่เข้าข้างตัวไว้หรือเปิดช่องเปิดโอกาสให้ตัวนั่งบนเก้าอี้ตัวนั้นนานต่อไป คนทั้งหลายก็มองเห็นว่าไม่เป็นธรรม การที่ไม่เป็นธรรมนี้ถ้าคนมองกันเข้าหลาย ๆ คน เห็นว่าความไม่เป็นธรรมมันมากก็จะต้องจัดการกับสิ่งที่ไม่เป็นธรรม อันนี้เป็นเรื่องธรรมดาคนเราถ้ามีความสำนึกได้ว่ามนุษย์ชอบความเป็นธรรม ไม่ชอบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เพราะฉะนั้นเมื่อจะทำอะไรลงไปก็อย่าเอาตัวเข้าไปทำให้มันมากเกินไป แต่เอาปัญญาเอาสติเข้าไปทำสิ่งนั้นทำให้มันเป็นธรรมะให้เป็นธรรมอย่างแท้จริงเมื่อสิ่งใดยังคงเป็นธรรมอยู่ ถ้าสมมติว่าจะมีใครมาทำลายล้าง

คนก็คงจะไม่เห็นด้วย เพราะจิตใจมนุษย์ที่ยังเป็นธรรมนั้น มีมากกว่าบุคคลที่ไม่เป็นธรรม หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่าคนดี ยังมีมากกว่าคนชั่ว เพราะฉะนั้นเมื่อเราทำสิ่งดีเราก็มีพรรคมีพวก มีคนดีคอยเชียร์อยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าเราทำไม่ดีคนที่ดีเขาก็ไม่เชียร์เรา มีแต่คนไม่ดีไม่กี่คนคอยมาเชียร์เรา อันคนไม่ดีนั้นจะมีสักเท่าใดก็ไม่ใช่กำลังอันแท้จริงของคนเรา กำลังอันแท้จริงของคนเราก็คือความดีและคนดี ถ้าเรามีความดีคนดีก็อยู่กับเรา แต่ถ้าเราไม่มีความดีคนดีก็ไม่มีอยู่กับเรา การหาพรรคหาพวกเข้ามาร่วมงานร่วมการ ถ้าเราหาโดยธรรมคนที่มาอยู่กับเราก็มีความเป็นธรรม แต่ถ้าเราหาพวกโดยไม่เป็นธรรม เช่นหาพวกด้วยอามิส เอาเงินไปหว่านเพื่อเอาพวก เอาสิ่งของไปล่อเพื่อเอาพวกมาเรียกว่าเอาเหยื่อเกี่ยวเบ็ดเพื่อจับปลา แม้เราจะได้ปลาตัวนั้นมาเหงือกมันก็เสียหายไปเสียแล้วมันหายใจอยู่ได้ไม่นานปผาถ้าเหงือนไม่ดี หายใจไม่ได้นานมันก็ตาย คนเราก็เหมือนกัน ถ้าได้มาด้วยอามิสเครื่องล่อใจจูงใจ เขาจะอยู่กับเราเมื่อยังมีอามิสให้เขา แต่ถ้าเราหมดอามิสจะให้เขาเมื่อใดเขาก็จะเบื่อหน่ายต่อเรา จะไม่เป็นพวกกับเราอีกต่อไป คนมีปัญญาจึงไม่หาสมัครพรรคพวกด้วย

อามิส แต่หาสมัครพรรคพวกด้วยธรรมะ คนที่มีพวกโดยธรรมะเป็นการมีพวกที่ถาวรไม่เปลี่ยนแปลง และตัวเราก็ไม่เปลี่ยนแปลงด้วย

อีกประการหนึ่ง ถ้าเรามีคนที่มีธรรมะอยู่แวดล้อมเรา คนมีธรรมะเขาถือธรรมะเป็นหลัก เขาไม่เกรงคนชั่ว ไม่เกรงความชั่ว แต่เขากลัวสิ่งชั่วสิ่งร้ายทั้งหลายจะทำลายเขา และกลัวบุคคลนั้น เขาจึงต้องตักเตือนในสิ่งที่เป็นธรรม เมื่อเขาตักเตือนในสิ่งที่เป็นธรรม คนนั้นก็จะมีความสำนึกในหน้าที่ คนเราจะเป็นใหญ่เป็นโตสักขนาดไหนก็ตาม ต้องมีพี่เลี้ยงคอยเตือนใจไว้เสมอจึงจะเอาตัวรอด ดูตัวอย่างพระ-ราชามหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงกาลบัดนี้ สมัยก่อนนี้พระเจ้าแผ่นดินเขามีตำแหน่งพิเศษอยู่ตำแหน่งหนึ่ง เรียกว่า ปุโรหิต ตำแหน่งปุโรหิตนี้เป็นตำแหน่งที่ปรึกษาของพระเจ้าแผ่นดินนั่นเอง โดยมากมักจะเป็นคนมีอาวุโสในทางอายุในทางสติปัญญา เป็นที่ปรึกษาขององค์พระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินท่านจะทำอะไรก็ต้องปรึกษากับปุโรหิตเสมอ ถ้าปุโรหิตนั้นแนะนำว่าไม่ควร ก็ต้องหยุดยั้ง ถ้าปุโรหิตนั้นรับรองว่าใช้ได้ ก็ทรงกระทำต่อไป ทำไมจึงต้องมีปุโรหิตไว้ ก็เท่ากับว่ามีสติปัญญาไว้คอยเตือน เพราะคนย่อมเผลอ

ได้ประมาทได้ ยิ่งบุคคลที่เป็นใหญ่เป็นโตแล้วเผลอง่ายประมาทง่าย ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น เพราะคนเป็นใหญ่โตมักเมาในอำนาจ เมาในบริวาร เมาในความเป็นใหญ่ เมื่อเกิดความเมาก็เกิดความหลงผิดได้ง่าย ฉะนั้นจะต้องมีคนคอยแนะคอยเตือนคอยบอกสักคนหนึ่ง แล้วคนนั้นก็เป็นที่เกรงอกเกรงใจ เมื่อเขาเตือนอะไรก็รับฟัง เรื่องมันก็ไม่ค่อยจะเสียหาย

ในหลวงของเราในยุคปัจจุบันนี้ ก็มีองคมนตรี องคมนตรีเป็นชั้นผู้ใหญ่ทั้งนั้น ในกรมหมื่นพิทยลาภก็อายุแปดสิบกว่า เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ ล้วนแต่ว่าเป็นคนที่มีประสบการณ์ มีความรู้ มีความชำนาญในเหตุการณ์ต่าง ๆ มีเรื่องอะไรเกิดขึ้น ในหลวงก็ต้องปรึกษากับคนเหล่านั้นไม่ได้ทรงทำอะไรด้วยพระองค์เอง ความจริงในหลวงเราในยุคปัจจุบันนี้ไม่ได้มีอำนาจสิทธิ์ขาดอะไร ถึงกระนั้นท่านก็ยังมีที่ปรึกษา เพื่อความไม่ประมาท หลายหู หลายตาดีกว่าหูเดียวตาเดียว จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือจัดการจัดงานให้เป็นการเรียบร้อย จึงจะเป็นไปในทางก้าวหน้า อันนี้มีไว้เพื่ออะไร เพื่อจะได้เป็นเครื่องเตือนจิตสะกิดใจ เพื่อจะได้ยับยั้ง

ในสิ่งที่ควรจะได้ยับยั้ง อะไรไม่เหมาะไม่ควรก็จะได้แก้ไข คนเราจะเป็นใหญ่เป็นโต จะต้องมีผู้มีใจเป็นธรรมไว้มาก ๆ จะได้ช่วยแนะนำพร่ำเตือนในข้อที่ควรแนะนำ แล้วก็ควรจะหาโอกาสไปสนทนากับผู้ที่มีธรรมะบ้าง

สมัยก่อนเขาเล่าว่าพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ในประเทศอินเดีย เป็นจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ที่โลกรับรอง เพราะว่าภายหลังที่เป็นจักรพรรดิแล้ว ได้ใช้ธรรมะเป็นอาวุธสำหรับเผยแผ่ความสุขแก่มหาชน ไม่ได้ใช้อาวุธเป็นเครื่องมือสำหรับหาความเป็นใหญ่ ก่อนนับถือพระพุทธศาสนาท่านเป็นนักรบผู้เก่งกล้า ไปรบทัพจับศึกฆ่าคนเลือดนองแผ่นดิน แต่ภายหลังเมื่อได้พบพระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระได้ฟังธรรมะอันเป็นหลักอหิงสา หลักการไม่เบียดเบียนแล้วก็ทรงพอพระทัย เห็นว่าการเผยอำนาจด้วยการใช้อาวุธเป็นการสร้างความทุกข์ ความเดือดร้อนแก่ประชาชน จึงได้เปลี่ยนมาใช้ธรรมะเป็นอำนาจถือธรรมะเป็นอำนาจ ดังพระพุทธภาษิตที่ว่า "วโส อิสฺสริยํ โลเก" อำนาจคือธรรมนั่นแหละเป็นใหญ่ในโลก ถ้าอำนาจไม่มีธรรมเป็นใหญ่ไม่ได้ ถ้ามีธรรมแล้วก็เป็นใหญ่ได้ เป็นใหญ่นานเสียด้วย แม้ตาย

แล้วก็ยังใหญ่ยิ่งอยู่ คนยังยกย่องนับถือบูชา พระเจ้าอโศกท่านครองเมือง มีบ่อย ๆ ว่าท่านหลีกออกจากพระราชวังไปอยู่กับพระที่ในวิหาร บางทีไปอยู่สิบวัน สิบห้าวัน ยี่สิบวัน การที่ท่านไปอยู่กับพระนั่นไปเพื่ออะไร เพื่อไปทำความสงบในทางจิตใจ เพื่อจะได้ไปฟังความคิดความเห็นของพระสงฆ์องค์เจ้าที่ท่านมีแต่ความสงบในทางธรรมะ ว่ามีอะไรที่จะผิดพลาดบ้างกับอีกประการหนึ่ง เมื่อไปทำความสงบใจก็จะมองเห็นตัวเองชัดเจนแจ่มแจ้ง เห็นความบกพร่องของตัว แล้วจะได้กลับมาแก้ไขต่อไป อันนี้คือวิธีการที่ฉลาดในการปกครองคน ใช้ธรรมะเป็นหลักในการปกครอง เรื่องมันก็ไม่มีปัญหาไม่มีความยุ่งยาก

ในสังคมเราในปัจจุบันนี้ ทุกประเทศจึงต้องมีบทบัญญัติเป็นหลักใหญ่ ที่เรียกว่ารัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายแม่บทไว้สำหรับที่จะทำให้คนทุกคนปฏิบัติตามนั้น อันนี้ควรจะมีดีนี้ถ้าหากว่าเราเอารัฐธรรมนูญไปไว้ใต้โต๊ะเสีย ไม่เอามาวางไว้บนโต๊ะเพื่อปฏิบัติตาม ก็เป็นเหตุให้คนไม่พอใจ เป็นเหตุให้คนรังเกียจกินแหนง ก็เกิดเป็นปัญหาค่อยกรุ่นขึ้นทีละน้อย ๆ ไฟไหม้แกลบเราอย่านึกว่ามันไม่รุนแรง แต่ว่า

มันไหม้อยู่ตลอดเวลา ถ้าใครเอาน้ำมันไปลาดลงบนแกลบนั้น หรือลมพายุโหมมาที่กองแกลบนั้น ไฟก็ลุกฮือขึ้นทันที จึงเป็นเรื่องที่ควรจะระมัดระวัง ถ้าเราไม่ระมัดระวังไฟมันก็จะลุกไหม้ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ชาติแก่บ้านเมืองได้ ดังที่ปรากฏเป็นข่าวบ่อย ๆ ในประวัติศาสตร์ก็มีเป็นข่าวมาในประเทศฝรั่งเศส ในประเทศอื่นที่เขาเปลี่ยนการปกครองมาแล้ว มันก็มีเรื่องอย่างนี้ ในเมืองไทยเรานี้ไม่นึกว่าจะมีหรอก เพราะคนไทยเราใจเย็นอยู่ รู้จักให้อภัยต่อกัน ไม่ค่อยจะรุนแรง แต่ว่าถ้าเหลือทนก็ห้ามไม่ไหวเหมือนกัน มันอาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ อันนี้เป็นเรื่องธรรมดาธรรมชาติที่จะต้องเกิดต้องมี และเมื่อเกิดมีขึ้นแล้วเราก็เห็นว่าเป็นเรื่องวุ่นวาย อันนี้ก็ควรจะได้เป็นคติเตือนจิตสะกิดใจ เราชาวไทยทั้งหลายให้ได้เกิดความสำนึกว่า อ้อ เหตุการณ์เช่นนี้ไม่เป็นกำไรแก่ชาติบ้านเมือง แต่เป็นการสร้างความทุกข์ความเดือดร้อน แต่เราจะไปโทษเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็ไม่ได้ แต่เราต้องนึกต่อไปว่าอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยจึงได้เกิดสิ่งนี้ขึ้น เราก็รู้ว่าตัวอวิชชา ความเห็นแก่ตัว ตัณหาอุปาทานที่มันเกิดอยู่ในใจคนนี่แหละเป็นตัวการใหญ่ เราก็ต้องช่วยกันแก้ไข

ด้วยการแนะนำตักเตือนให้มาก ๆ พูดกันให้มาก ๆ เขียนกันให้มาก ๆ เรามีกระดาษ น้ำหมึก ปากกา เรามีวิทยุ โทร-ทัศน์ เอามาใช้ให้มากในการส่งเสริมคุณงามความดีของสังคม เวลานี้เครื่องมือสื่อสารทั้งหลายที่เราเอามาใช้กันอยู่ทุกวันเวลา ใช้เพื่อความดีงามของมนุษย์ไม่ถึงหนึ่งเปอร์เซ็นต์ แต่ใช้เพื่อยั่วยุกิเลสให้คนเกิดราคะ เกิดโทสะ เกิดโมหะ มีมากเหลือเหลือเกิน ญาติโยมลองไปนั่งพิจารณาดูเถอะ รายการที่ออกมานั้นมันมีอะไรบ้างที่เหนี่ยวรั้งจิตใจคนให้เกิดความสำนึกรู้สึกผิดชอบชั่วดี อาตมาดูแล้วพิจารณาว่าไม่ได้เรื่อง ใช้ไปในทางที่ไม่ค่อยได้เรื่อง เราควรจะปฏิรูปสิ่งนี้กันเสียบ้าง ด้วยการจัดรายการที่จะให้มันเกิดประโยชน์ในทางปลุกปลอบจิตใจคน ให้ยาหอมอย่าเอายาพิษมาให้แก่ประชาชน รายการอันใดที่มันไม่เป็นประโยชน์ หนังประเภทใดที่เกิดยั่วยุราคะ โทสะโมหะ เราก็ตัด ๆ มันออกเสียบ้าง แทนที่พอตื่นเช้าขึ้นพอได้ยินเสียงวิทยุ ก็โฆษณาสิ่งไม่เข้าเรื่องมาแล้ว เช้าๆ ควรจะพูดในเรื่องดี ๆ งาม ๆ ท่านทั้งหลายจงลุกขึ้นแต่เช้า ก้าวไปข้างหน้า ทำจิตใจให้สงบ ทำงานเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ส่วนรวม ไม่มีเรื่องนั้นพูด โฆษณาขายเหล้าขาย

เบียร์ สิ่งเหล่านี้ควรจะได้พัฒนาแก้ไข กรมประชาสัมพันธ์ถูกเผาไปหน่อยหนึ่ง แต่ว่านั่นไม่สำคัญ เผาตัวตึกไม่สำคัญ สิ่งที่ควรถูกเผาก็คือว่า รายการที่ไม่เข้าเรื่องควรจะเผาเสียบ้าง แล้วมาปรับปรุงสถานีกันเสียใหม่ ให้มีสิ่งที่เป็นธรรมะมาก ๆ ประชาธิปไตยสี่สิบปีแล้วมนุษย์ยังไม่ลืมหูลืมตา ที่ไม่ลืมหูลืมตามันเรื่องอะไร ก็เครื่องมือเรามีแต่เราไม่ใช้ ไม่สอนไม่พูดให้ฟัง ประชาธิปไตยมันก็ไปไม่รอดเพราะเรื่องอย่างนี้ เราไม่สอนให้คนเข้าใจคนก็ทำไม่ถูก แล้วเราจะไปกันได้อย่างไร นี้เป็นเรื่องที่ควรแก้ไข

การทำลายอวิชชาด้วยการใช้อำนาจธรรมะเป็นเครื่องช่วย จะทำให้สิ่งทั้งหลายดีขึ้นเวลานี้เมืองไทยเรากำลังต้องการ ก็คือว่า อย่าให้คนทั้งหลายระแวงกัน อย่ากินแหนงแคลงใจกันในเรื่องอะไรต่าง ๆ ต้องหยุดจากการทะเลาะเบาะแว้งกันทุกวิถีทาง การพูดการเขียนโฆษณาต้องไม่เป็นไปเพื่อเติมน้ำมันลงในกองไฟที่มันจะมอดอยู่แล้วให้ลุกฮือขึ้นมาอีก แต่พูดในทางสันติ ในทางสงบ ในทางสร้างสรรค์ ทุกคนต้องหันหน้าเข้าหากัน รักกันประนีประนอมกันเรื่องอะไรที่แล้วก็ให้ถือว่าแล้วก็แล้วกันไป เรามาตั้งต้นชีวิตกันใหม่ต่อ

ไป คนทุกคนที่ทำงานต่อสู้ในวันนั้นจะเรียกได้ว่าไม่มีใครผิด แต่ว่าตัวกิเลสมันผิดที่เกิดขึ้นในใจเท่านั้นเอง คนไม่ผิดทำตามหน้าที่เท่านั้น แต่ว่าหน้าที่กับหน้าที่เกิดขัดกันขึ้น เราจึงควรจะแก้ไขว่าจะทำอย่างไร อย่าให้หน้าที่ทั้งหลายมันเกิดขัดกันขึ้นอีก เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องพัฒนาทางจิตใจ ต้องแก้ทางใจ ไม่ใช่แก้ทางอื่น เพราะฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์จึงตรัสว่า "ต้องแก้ความเสื่อมโทรมทางวัตถุและจิตใจทั้งสองประการ" แก้วัตถุง่ายไม่ลำบากอะไร กองบัญชาการนครบาลพังไปก็สร้างได้ แต่ว่าจะสร้างจิตใจตำรวจให้ดีงามจะสร้างอย่างไร สร้างจิตใจทหารให้ดีงาม สร้างจิตใจคนให้ดีงามจะสร้างอย่างไร ปัญหานี้แหละเป็นปัญหาใหญ่ ถ้าเราร่วมแรงร่วมใจกันทำอย่างทั่วถึง ตั้งแต่มารดาบิดา ครูบาอาจารย์ พระสงฆ์องคเจ้า ทุกคนร่วมกันจริง ๆ แล้ว ก็มีหวังว่าทำได้ ขอให้ทำจริง ๆ เท่านั้น

ปัญหาเฉพาะหน้าที่เราจะต้องช่วยกันทำต่อไปก็คือว่า เราจะทำอย่างไรให้จิตใจคนมีธรรมะมากขึ้น ทำอย่างไรให้ผู้มีอำนาจใช้ธรรมะควบคู่กันไปกับอำนาจในกาลต่อไปข้างหน้านั้นแหละเป็นปัญหาที่จะต้องคิดต้องแก้ไขกันต่อไป อย่าไป

คุ้ยเขี่ยว่าคนนั้นเป็นอย่างนั้น คนนี้เป็นอย่างนี้ เป็นอาหารสมองที่ไม่ได้ประโยชน์ เหมือนกับเรากินฟางเข้าไปไม่ได้ประโยชน์อะไรแก่ร่างกาย ถ้ากินวิตามินเม็ดเดียวก็ยังมีประโยชน์กว่า เพราะฉะนั้นอาหารใจเป็นสิ่งสำคัญที่เราควรจะแก้ไข จะได้มีทัศนคติในทางที่ดีที่ชอบตามหลักธรรมะในทางศาสนา เพื่อใช้ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องมือสร้างบ้านเมืองต่อไป

นี่เป็นทรรศนะของอาตมา แล้วก็สงสารทุกฝ่าย สงสารนักเรียนที่ถูกยิงที่บาดเจ็บ สงสารคนที่ออกไปนอกประเทศว่าคงจะนอนเป็นทุกข์อยู่ตลอดเวลา ก็สงสารทั้งนั้น เรื่องอื่นไม่ต้องพูดถึง พูดกันแต่เรื่องว่าน่าสงสาร แล้วเราก็ช่วยกันแก้ปัญหาที่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์กันต่อไป ดังที่ได้กล่าวมา เพราะว่าอาศัยเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นเหตุแก่ญาติโยมทั้งหลายในวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลา ขอยุติการแสดงปาฐกถาไว้แต่เพียงนี้.

▭ ▭

ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังธรรมะปาฐกถา อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในการสงบตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

ในการ ศึกษาธรรมะ อันเป็น หลักคำ สอนใน ทางพระ-พุทธศาสนา ก็มีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่ต้องการแก้ไขปัญหาชีวิตของแต่ละบุคคล รวมทั้งปัญหาสังคมด้วย เพราะว่าธรรมะในทาง ศาสนานั้นเป็น หลักที่ ปรับปรุง สิ่งทั้ง หลายทั้ง-ปวงให้เป็นไปในทางดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนบุคคล หรือว่าเป็นเรื่องของส่วนหมู่คณะ ถ้าได้ใช้หลักธรรมะเป็นเครื่องแก้ไข สิ่งทั้งหลายก็จะเป็นไปในทางที่เรียบร้อย เราทั้งหลายที่ได้มาวัดเพื่อศึกษาข้อธรรมะในชีวิตประจำวัน ก็ควรจะได้นำธรรมะเหล่านี้ไปใช้เป็นเครื่องมือ สำหรับแก้ไขปัญ-หานานาประการที่เกิดขึ้นในชีวิตของเรา เพราะเราแต่ละคนล้วนแต่มีปัญหาด้วยกันทั้งนั้น ปัญหาส่วนบุคคลก็จะเป็นไป

ในทางที่เรียบร้อย เราทั้งหลายที่ได้มาวัดเพื่อศึกษาข้อธรรมะในชีวิตประจำวัน ก็ควรจะได้นำธรรมะเหล่านี้ไปใช้เป็นเครื่องมือ สำหรับแก้ไขปัญหานานาประการที่เกิดขึ้นในชีวิตของเราเพราะเราแต่ละคนล้วนแต่มีปัญหาด้วยกันทั้งนั้น ปัญ-หาส่วนบุคคลก็มีมาก ปัญหาส่วนรวมก็มีเช่นเดียวกัน แต่ว่าปัญหาส่วนรวมนั้น ว่ากันโดยเนื้อแท้แล้ว เป็นเรื่องเกิดขึ้นจากปัญหาส่วนบุคคลก่อนคือแต่ละคนมีเรื่องมีปัญหา แล้วคนเหล่านั้น มารวมตัวกัน เข้าแล้วนำ เอาปัญหา ของตัวมา เข้ากับสังคมนั้นด้วย เมื่อมีการรวมบุคคลก็รวมจิตใจเข้าไปด้วยรวมปัญหาเข้าไปด้วย ถ้าจิตใจของบุคคลเหล่านั้นมีความนึกความคิดในทางที่ถูกที่ชอบ สังคมที่มารวมกันเข้าไปเป็นสังคมสันติสุข เป็นพวกใฝ่ความสงบไม่ก่อเรื่องก่อราวให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ใคร ๆ แต่ถ้าหากว่าบุคคลที่มารวมตัวกันเข้า เป็นผู้ไม่มีพื้นฐานในทางจิตใจเพียงพอ ไม่มีปัญญารักษาตนเพียงพอ ก็จะเกิดปัญหาความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นในสังคมด้วยประการต่าง ๆ

อันจิต ใจของ คนเรา นั้นถ้า มีพื้น ฐานทาง จิตใจ มั่นคงย่อมจะไม่หวั่นไหวโยกโคลงไปกับอำนาจอารมณ์และสิ่งแวดล้อม

เพราะหวั่นไหวไปกับอารมณ์และสิ่งแวดล้อมเป็นเหตุให้สภาพจิตใจเปลี่ยนแปลงขึ้นบ้างลงบ้าง สุขบ้างทุกข์บ้างตามอารมณ์นั้น ๆ ที่มากระทบ อันคนที่หวั่นไหวไปตามอารมณ์อย่างนั้นท่านกล่าวว่ามิใช่วิสัยของบัณฑิต บัณฑิตย่อมไม่มีอาการขึ้น ๆ ลง ๆ ด้วยประการต่าง ๆ ตามอารมณ์ ดังพระพุทธภาษิตที่มีอยู่ว่า "น อุจฺจาวจํ ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺติ" แปลว่าบัณฑิตย่อมไม่แสดงอาการขึ้นลง ความขึ้นลงของจิตใจนั้นก็เนื่องจากอารมณ์ที่มากระทบ เช่นว่าเกิดความยินดีในบางครั้ง เกิดความยินร้ายในบางคราว สุดแล้วแต่เรื่องที่มากระทบจิตใจในบางครั้งก็แสดงความยินดีมากเกินไป ขนาดที่โห่ร้องโลดเต้นด้วยกิริยาต่าง ๆ บางครั้งก็แสดงความยินร้ายมากเกินไป คือมีความทุกข์ถึงกับมีน้ำตาไหลนองหน้า มีความเศร้าใจอยู่ภายในตลอดเวลาด้วยอาการที่มากระทบ อารมณ์ที่มากระทบใจแล้ว ทำให้ใจของเราเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทางขึ้นก็ตามเป็นไปในทางลงก็ตาม กล่าวได้ในหลักธรรมะว่าหน้าตาของเราเปลี่ยนแปลงไปแล้ว จิตใจของเราเปลี่ยนไปจากตาดั้งเดิมไม่อยู่ในสภาพคงที่ถาวร สภาพดั้งเดิมจิตใจของคนเรานั้นก็คือความสงบใจ ที่ไม่มีอะไรมากระทบ ถ้าใจอยู่ในสภาพสงบก็

เรียกว่ามีปกติเป็นตัวเอง แต่ถ้าหากว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปในรูปใดก็ตาม ด้วยอำนาจอารมณ์ที่มากระทบไม่ว่าจะเป็นไปในทางดี หรือจะเป็นไปในทางเสีย ก็ย่อมจะเกิดปัญหาสร้างความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นด้วยประการต่าง ๆ คนเราที่อยู่ในโลกสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้มีทั้งดีทั้งเสีย ด้านดีก็มีบ้างด้านเสียก็มีบ้างเหมือนกัน เราจึงต้องมีปัญญาพิจารณาว่า อะไรดีอะไรเสีย อะไรจะเป็นเหตุให้เกิดความสุข อะไรจะเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน เราจะถือว่าคนจำนวนมากเขาทำกันเช่นนั้นเช่นนี้ก็ไม่ได้เสมอไป เพราะว่าคนจำนวนมากที่กระทำอะไร ๆ ต่าง ๆ นั้น บางทีก็ทำตามอารมณ์เหมือนกัน สุดแล้วแต่อารมณ์ของบุคคลเหล่านั้นที่เกิดขึ้นในใจของเขา บางครั้งถ้าหากว่ามีเรื่องร้ายเกิดขึ้น อารมณ์ของคนก็เป็นไปในทางร้าย การพูดการคิดการกระทำก็เป็นไปในทางร้าย การพูดอะไรที่เป็นไปในทางร้ายก็ย่อมจะก่อให้เกิดสิ่งร้ายขึ้น การเขียนอะไรที่เป็นไปในทางร้าย ก็เกิดอารมณ์ร้ายขึ้นในจิตใจของผู้ที่ได้รับฟังของผู้ที่ได้เขียนสิ่งนั้นออกมาย่อมก่อเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนด้วยประการต่างๆ ถ้าพูดกันในแง่ธรรมะ พระผู้มีพระภาคเจ้าท่านเตือนนักเตือน

หนาว่าเรา อย่าส่งเสริม ในสิ่งอันจะ เป็นเครื่อง ก่อให้เกิดความ
วุ่นวาย ไม่ว่าอะไรก็ตามที่จะเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายขึ้น
ในสังคมเราก็ควรจะตัดปัญหาออกไปเสียบ้าง อย่าไปส่งเสริม
ให้เกิดความรุนแรงขึ้นในจิตใจ เมื่อคนสองคนเขาทำท่าจะ
เข่นเขี้ยวเคี้ยวฟันกัน ถ้าเราอยู่ในสถานที่นั้นเราจะทำอย่างไร
ถ้าหากว่าพอจะทำได้ก็ควรจะหาทางแยกคนทั้งสองนั้นออกไป
หรือว่าอะไรที่เป็น ของหอมมาชะโลม จิตใจของคนทั้งสองนั้น
ให้กลายจากความเกลียดชัง แล้วก็ไม่ต้อง ห้ำหั่นบั่นรอนแก่กัน
และกัน นั่นเป็นการชอบการควรแต่ถ้าหากว่าเราไปเห็นคนสอง
คนกำลังจะกัดกัน อยู่แล้วเราก็ไป พูดจายุเหย่ คนทั้งสองนั้นว่า
เอาเข้าไปเถอะ ถ้าใครต่อยก่อนคนนั้นเป็นคนเก่ง ทีนี้คน
เรามันอยากเก่งทั้งนั้น ก็ต้องต่อยก่อน เมื่อคนหนึ่งต่อยอีก
คนหนึ่งมันก็ทนไม่ได้ ก็เลยต่อยเข้ามั่ง ทีนี้เราก็ยืนโห่เสมอ
นอก สองคนนั้นได้ลูกยุอย่างนั้นมันก็ต่อยกันหน้าตาบวมไป
ตาม ๆ กัน อันนี้ไม่ใช่เรื่องที่ควรกระทำ เพราะว่าเป็นการ
สร้างความทุกข์ ความ เดือดร้อนให้เกิด ขึ้นในใจของบุคคล ทั้ง
สองนั้น ทางที่ชอบที่ควรเราควรจะหาทางประนีประนอม
ถ้าหากว่าทำได้ แต่ถ้าหากว่าพูดจากับเขาไม่ได้ เราก็ไม่ควร

จะยืนอยู่เป็นพยานในการก่อทุกข์ก่อความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นในผู้นั้น มีทางใดที่จะหลีกไปให้พ้นเสียได้เราก็ควรจะหลีกจากที่นั้นไป เป็นผู้ที่เรียกว่าไม่รู้ไม่ชี้ในเรื่องนั้น ๆ เอาตัวรอดพ้นไปจากสิ่งนั้น อันนี้จะเป็นความสบายใจไม่ก่อให้ความวุ่นวายใจ เพราะได้เห็นเหตุการณ์

เหตุการณ์อันใดที่เราได้เห็นแล้ว ได้พบแล้ว มันมักประทับอยู่ในใจของเรานาน ๆ เมื่อมีการประทับไว้ในใจเราก็เป็นทุกข์บ้างในบางครั้ง เป็นสุขบ้างในบางคราว เพราะเหตุการณ์นั้น ๆ ถ้าหากว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรา เช่นว่าเป็นญาติกันก็ดีเป็นมิตรกันก็ดี หรือว่าเป็นผู้มีความรู้จักมักคุ้นกันในทางใดทางหนึ่งก็ดี เมื่อเรารู้เหตุการณ์นั้นแล้วอาจทำให้ไม่สบายใจ ถ้าเหตุการณ์นั้นเป็นไปในทางร้าย แต่ถ้าเหตุการณ์นั้นเป็นเป็นไปทางดี ก็จะทำให้เรารู้สึกสบายใจกับเหตุการณ์นั้น ๆ ความดีใจความเสียใจเพราะเหตุการณ์นั้น ก็เป็นเรื่องก่อความผิดปกติในทางจิตใจทั้งนั้น พูดกันในหลักธรรมะในทางการปฏิบัติอย่างแท้จริงแล้ว เราควรจะหลีกเลี่ยงทั้งสองอย่าง คือไม่ดีใจและไม่เสียใจในเหตุการณ์นั้น ๆ จึงจะเรียกว่าเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง รักษาสภาพปกติ

ทางจิตใจของเราไว้ได้ ไม่ให้หวั่นไหวโยกโคลงไปกับเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วยประการต่าง ๆ คนเราถ้าหากว่าเป็นผู้หวั่นไหว หรือพูดตามภาษาชาวบ้านเขาเรียกว่า กินลูกยอ หมายความว่าเขายก ย่องหรือ ชมเชยเรา ในเรื่องใด เรื่องหนึ่งก็ ทำให้เราหลงไปกับคำชมนนได้ คนนั้นจะต้องมีความทุกข์บ่อย ๆ หรือว่าถ้าหวั่นไหวเพราะคำติของบุคคลเช่นนั้น เราก็ต้องมีความทุกข์อีกเหมือนกัน เมื่อคนนั้นมาพูดติเราในรูปอย่างนั้นอย่างนี้ หรือว่าวิพากษ์วิจารณ์เราในรูปอย่างนั้นอย่างนี้ ในเรื่องอย่างพระผู้มีพระภาคเจ้า ท่านเคยตรัสเตือนภิกษุทั้งหลายไว้คราวหนึ่ง คือคราวนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังเดินทางไปสู่เมืองราชคฤห์จากเมืองนาลันทา ขณะที่เดินทางไปนั้นก็มีคนกลุ่ม หนึ่งเดินทางไป เหมือกันกลุ่ม ที่เดินทาง ไปนั้นเขาเรียกว่า เป็นนักบวชประเภทปริพพาชก ทีนี้นักบวชปริพพาชกที่เดินไปนั้น ประธานซึ่งเป็นหัวหน้าเดินติพระพุทธเจ้าไปตลอดทางว่า พระพุทธเจ้าเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้เรื่อย ๆ ส่วนปริพพาชกที่เป็นลูกศิษย์ของปริพพาชกที่เดินไปนั้นกลับตรงกันข้ามคือชมเชยพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ไปตลอดทาง ความคิดของศิษย์กับอาจารย์ไม่ตรงกันแม้

อยู่ในพรรคเดียวกัน ภิกษุทั้งหลายได้ยินคำพูดของอาจารย์กับลูกศิษย์ที่ไม่ตรงกันจึงได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระ-ภาคเจ้าว่า สุปปิยปริพพาชกกับพรหมทัตตมาณพพูดไม่ตรงกัน อาจารย์กล่าวติพระผู้มีพระภาคทั้งพระธรรมพระสงฆ์ ลูกศิษย์กล่าวชมพระผู้มีพระภาคทั้งพระธรรมพระสงฆ์ เมื่อพระผู้มี พระภาค ได้ยิน คำที่ พระภิกษุ ทั้งหลาย ทราบ ทูลแล้ว พระองค์ได้ตรัสว่าอย่างไร ตรงนี้แหละเป็นเรื่องน่าฟัง คือพระองค์ตรัสว่า "เธอทั้งหลายอย่าไปยินดีอย่าไปยินร้ายกับคำชมคำติของคนเหล่านั้น" คนในโลกก็มีปกติอย่างนั้นแหละ ถ้าเขาชอบเขาก็ชม ถ้าไม่ชอบเขาก็ติ เราจะไปห้ามไม่ให้เขาติเขาชมไม่ได้ เพราะว่าเป็นเรื่องของเขาเป็นเสรีภาพส่วนบุคคล ที่เขาจะพูดอะไรก็ได้ตามเรื่องของเขา แต่ว่าเราผู้ฟังต้องจัดกับตัวเองได้ คืออย่าไปยินดีกับคำชม อย่าไปยินร้ายกับคำติ ถ้าเขาชมว่าเราดี เราก็อย่ายินดี ถ้าเราไปยินดีแล้วปัญญาไม่เกิด ถ้าเขาติว่าเราชั่ว เราไปเกิดความยินร้ายปัญญาไม่เกิดเช่นเดียวกัน การที่จะให้เกิดปัญญาความรอบรู้นั้น ต้องไม่ไปยินดียินร้าย แต่ว่าจะต้องพิจารณาตัวเองเช่นเขาชมว่าเราดี เราก็ควรจะดูตัวเองว่า เราดีเหมือนที่เขา

ชมหรือเปล่า ถ้าหากว่าเราดีก็ให้รักษาความดีนั้นไว้ต่อไป เหมือนเกลือรักษาความเค็ม แต่ถ้าหากว่าเราไม่ดีดังที่เขาชม เราก็ควรจะเตือนตัวเราเองว่า เขาชมว่าเราดีแต่เราไม่มีอะไรดีเหมือนกับคำที่เขาชม เพื่อให้สมกับคำที่เขาชม เราควรจะได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยกายด้วยวาจาด้วยน้ำใจ เพื่อให้ดีสมกับที่เขาว่าดี อย่างนี้จะเกิดประโยชน์แก่ผู้นั้น

ในเรื่องคำติก็เหมือนกัน ถ้าเขาติเราว่าเป็นคนไม่ดี เราอย่าไปโกรธไปเคืองเขา แต่เราควรจะพิจารณาตัวเองว่า เรานี้ไม่ดีเหมือนกับที่เขาว่าหรือเปล่า ถ้าสมมติว่าเราไม่ดีจริง ๆ เหมือนกับคำที่เขาว่า ก็อย่าโกรธอย่าไปเคืองใคร แต่ควรจะขอบอกขอบใจเขา ที่ได้มาพูดจาในเชิงแนะนำตักเตือนให้เราได้เกิดความสำนึกรู้สึกผิดชอบชั่วดีขึ้น แล้วเราก็ควรแก้ไขเราให้ตรงกันข้ามกับคำที่เขากล่าวเสีย อันนี้จะได้ประโยชน์แก่ผู้ที่รับฟัง แล้วก็ไม่ยินร้าย แต่ถ้าหากว่าเราไม่มีอะไรชั่ว เราควรจะระมัดระวังตัวไว้ เขาพูดว่าเราชั่วแต่เราไม่ได้ชั่ว เราก็ควรระวังตัว อย่าไปกระทำความชั่วอย่างนั้น เพราะถ้าทำความชั่วอย่างนั้นแล้ว คนเหล่านั้นก็จะติจะว่าเราได้ อันนี้เป็นเครื่องพิจารณาจะทำให้จิตใจสบาย ไม่

เกิดปัญหา ไม่สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นในชีวิต พระพุทธภาษิตที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกับหมู่ภิกษุในครั้งนั้น เป็นประโยชน์แก่พวกเราในสมัยนี้มาก เพราะคนอยู่ในโลกต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่บ่อย ๆ คนเขาชมก็มีเขาติเราก็มี เราอย่าไปหวั่นไหวกับคำติคำชมเหล่านั้น เช่น ใครมาชมเรา เราก็นึกในใจว่า เป็นโลกธรรม คือเป็นธรรมสำหรับชาวโลกที่เขาทำกันอยู่อย่างนี้ มีลาภ มียศ มีสรรเสริญ มีสุข เขาเรียกว่าเป็นธรรมสำหรับโลก เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทาทุกข์ มันก็เป็นธรรมสำหรับโลก ถ้าใครมาชมเรา เราก็นึกว่ามันเป็นเรื่องของโลกธรรม เรื่องของโลกธรรมนั้นพระพุทธเจ้าสอนว่า อย่ายินดีอย่ายินร้าย อย่าไปยึดถือในคำกล่าวทั้งหลายเหล่านั้น ทำใจเฉย ๆ ไม่หวั่นไหวกับอารมณ์ที่เขากล่าว เราก็อยู่รอดปลอดภัย ไม่เกิดความทุกข์ความเดือนร้อนขึ้นในจิตใจ

คนบางคนมีอารมณ์วู่วามมาก พอได้ข่าวว่าใครพูดอะไรกระทบตน หรือทำอะไรกระตนแม้เพียงเล็กน้อย เกิดอารมณ์รุนแรงขึ้นในใจ อยากจะไปต่อว่าอยากจะไปต่อยปากคนนั้น หรือมีอะไรอยู่ใกล้ก็จะแสดงออกมา เช่นถ้ารู้เบอร์

โทรศัพท์ก็จะโทรไปถามทันที อันนี้ได้อะไร ไม่เป็นกำไรแก่ตัวเรา แต่เป็นการทำให้เราขาดทุน เสียคุณค่าทางจิตใจไปเสียเปล่า ๆ ความจริงไม่ควรจะหุนหันพลันแล่นอย่างนั้น เพราะในขณะที่เราใจร้อน มีอารมณ์ไม่ดีเกิดขึ้นในใจ เราก็กลายเป็นคนชั่วไปแล้วในขณะนั้น ความที่ใจเราเศร้าหมองนั่นแหละเรียกว่าเราเป็นคนชั่วร้าย เมื่อรู้ว่าถ้าใจเราเศร้าหมอง เราก็กลายเป็นคนชั่วคนร้าย การเป็นคนชั่วคนร้ายแม้เพียงสักอึดใจหนึ่งมันก็ไม่ดี แต่การเป็นคนใจสงบเย็นแม้เพียงอึดใจหนึ่งก็ยังดีอยู่ เราจึงควรทำใจเย็น ๆ ไว้ ไม่หวั่นไหวต่อคำที่เขากล่าว ให้นึกแต่เพียงว่ามันเป็นเรื่องธรรมดาของคนเหล่านั้น เพราะคนในโลกนี้คนที่ชั่วมีอยู่มาก ถ้าเราไปหวั่นไหวโยกโคลงกับคำพูดของคนชั่ว เรานั่งไม่ได้เรานอนไม่ได้เราไปไหนก็ไม่ได้ เพราะมีคนคอยติคอยว่าเราอยู่ตลอดเวลาแล้วเราจะอยู่ในโลกได้อย่างไร อันนี้เป็นข้อที่ทุกข์ความเดือดควรคิดไว้ เพื่อเป็นเครื่องหักห้ามจิตใจ ไม่ก่อให้เกิดความร้อนแก่ใครในส่วนเราเอง

อีกประการหนึ่งเรามีปากสำหรับพูดเหมือนกัน เราก็ควรจะระวังในการที่จะพูดอะไรออกไป ถ้าเราพูดออกไป

แล้วมันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ทำให้เกิดความสร้างสรรค์สิ่งไม่ดีไม่งามขึ้นในจิตใจคน เช่นพูดส่งเสริงสิ่งชั่วสิ่งร้าย อันนี้เป็นเรื่องไม่เหมาะไม่ควร เพราะไม่ใช้หน้าที่ของเราผู้เกิดมาเป็น มนุษย์ที่ จะส่งเสริม สิ่งชั่วสิ่งร้าย ให้เกิดขึ้นในสังคม หน้าที่ของเราก็คือว่าสะกัดกั้นทำลายล้างสิ่งไม่เหมาะไม่งามซึ่งเกิดขึ้นไม่ให้ลุกลามต่อไป เหมือนกับเราเห็นไฟไหม้มาใกล้บ้านของเรา เราจะนั่งดูไฟไหม้อยู่นั้นก็ไม่ถูก หรือว่าเราจะเอาเชื้อเพลิงไปทิ้งลงใน กองไฟให้ลุกลามไหม้อย่างรวดเร็วมันก็ไม่ถูก ทางที่ถูกนั้นเราจะต้องหาเครื่องมือเครื่องไม้วิ่งออกจากบ้านไปสะกัดไฟไว้ก่อน อย่าให้ไฟมันลุกลามเข้ามาถึงบ้านของเราจึงจะเป็นการกระทำที่ชอบที่ควรฉันใด ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ก็เหมือนกัน เรามีทางใดที่จะสะกัดกั้นสิ่งทั้งหลาย อันจะลุกลามเกิดความเสียหายแก่สังคมได้ เราควรทำสิ่งนั้น เท่าที่ปัญญาความสามารถของเราจะกระทำได้ เช่นเราอยู่ในฐานะมารดาบิดา ถ้าหากว่าลูกของเรามา พูดเรื่องอะไรที่ แสดงออกซึ่ง ความรู้สึก ในใจว่ากิเลสหนุนหลัง การพูดมีกิเลสหนุนหลังก็มี การทำมีกิเลสหนุนหลังก็มี การคิดด้วยอำนาจกิเลสมันก็มีเหมือนกัน เราก็

ควรหาทางพูดจาทำความเข้าใจกับลูกหลานของเราว่า การพูดเช่นนั้นเป็นกุศลหรือว่าอกุศล อธิบายให้เขาเข้าใจว่าอกุศลมันเป็นอย่างไร กุศลมันเป็นอย่างไร กุศลเมื่อเกิดขึ้นในใจแล้วเป็นความสุขความสงบ อกุศลถ้าเกิดขึ้นในใจแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้เกิดความเร่าร้อนวุ่นวายด้วยประการต่าง ๆ สิ่งใดที่เราพูดออกมาด้วยอำนาจอกุศล เช่นว่ามีความโลภหนุนหลัง มีความโกรธหนุนหลัง มีความหลงหนุนหลัง มีความพยาบาทอาฆาตจองเวรหนุนหลังของเรา อันนั้นแสดงว่าเป็นคำพูดที่มาด้วยอกุศล เมื่อเราพูดด้วยจิตที่เป็นอกุศลนี้มันไม่ดี แต่ถ้าพูดด้วยจิตเป็นกุศล เป็นไปในทางดี คำพูดที่เป็นกุศลนั้น พูดเพื่อความสงบ เพื่อความสว่างแห่งปัญญาเพื่อความไม่วุ่นวายไม่เร่าร้อนแก่ตนเองและบุคคลอื่น คำพูดอย่างนั้นเป็นคำพูดที่เป็นกุศล เราควรจะชี้ให้เขาพิจารณาด้วยตัวเองว่า ก่อนที่เราจะพูดคำนั้นออกมา ใจของเราสงบหรือว่าวุ่นวาย ใจของเราร้อนหรือว่าใจของเราเย็น ใจของเรามืดมัวหรือสว่าง เป็นการชี้ให้เขาเข้าใจ ในเรื่องที่เขากระทำออกมาด้วยตัวของเขาเอง เพื่อให้เขาพิจารณาตัวเองถ้าหากว่าเขาเข้าใจความหมายของสิ่งที่เรียกว่าเป็นกุศลเป็น

อกุศลที่เกิดขึ้นในใจ แล้วออกมาเป็นการพูดก็ดีเป็นการกระ-ทำก็ดี เขาก็จะเกิดความรู้สึกว่า สิ่งที่เป็นอกุศลนั้นไม่ดี เพราะเป็นไปเพื่อการทำลายล้างผลาญกัน แต่ว่าสิ่งที่เป็นกุศลนั้นเป็นความดี เพราะเป็นไป เพื่อการสร้าง การสรรค์ทำให้สิ่งทั้งหลายเจริญก้าวหน้า ให้เขาเข้าใจลักษณะอย่างนี้ หรือว่าการกระทำอะไรที่ปรากฏอยู่ในสังคม เราก็ควรนำมาวิพากษ์วิจารณ์ คือวิเคราะห์ปัญหานั้น ๆ แล้วก็ชี้ให้เห็นว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นเพราะกุศลหรือว่าเกิดขึ้นเพราะอกุศล เราก็พอจะชี้ให้เห็นได้ว่าอะไรเป็นตัวอกุศล อะไรเป็นกุศล เช่นคำพูดบางคำออกมาเป็นคำหยาบ เป็นคำที่ไม่ควรจะใช้กับบุคคลบางประ-เภทบางคน แม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะไม่มีตัวอยู่ในขณะนี้ แต่ถ้าหากว่าเราพูดคำไม่เหมาะไม่ควรออกไป ก็เป็นการแสดงว่าคำพูดของเรานั้นเป็นอกุศล ไม่ใช่คำพูดที่เป็นตัวกุศล

คราวหนึ่ง ได้พบข้าราชการบำนาญผู้หนึ่งท่านคุยให้ฟังบอกว่า นักการเมืองคนหนึ่งในสมัยนั้นมีตำแหน่งเป็นรัฐมนตรี แต่ว่าเวลาคุยกันไปออกชื่อนักการเมืองคนหนึ่งซึ่งออกจากราชการไปแล้ว แล้วก็ยังอยู่ในประเทศไทยมีชีวิตปกติเรียบร้อย เวลาพูดออกชื่อคนนั้นทีไรใช้คำอ้ายขึ้นทุกที

เมื่อพูดออกมาเช่นนั้นท่านข้าราชการบำนาญผู้นั้น ซึ่งตามปกติท่านเป็นคนอยู่ในศีลในธรรมสุภาพเรียบร้อย ท่านบอกว่าผมฟังแล้วมันไม่สบายใจทำให้นึกอยู่ในใจว่าคนเป็นถึงรัฐ-มนตรีทำไมใช้ถ้อยคำที่ไม่สุภาพอย่างนั้น แม้ว่าจะพูดวิพากษ์วิจารณ์อะไรเขา ก็ควรพูดในภาษาที่ไพเราะภาษาที่สุภาพมากกว่า ไม่ควรพูดใช้ภาษาแบบคนขี้เมาเรียกเขาว่าอ้ายทุกคำ อันนี้เป็นตัวอย่างที่ท่านผู้นั้นเอาเล่าให้ฟังก็แสดงว่า ท่านไม่ชอบใจคำพูด ของคนเหล่านั้น เราจะเขียน อะไรจะพูดอะไรจะวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องอะไร ไม่ควรใช้ถ้อยคำภาษาของคนกินเหล้า ซึ่งนั่งคุยกันในโรงเหล้าหรือภาษาของคนอันธ-พาลที่พูดออกมาแต่ละคำก็ใช้ภาษาไทยเดิมทั้งนั้น ไม่มีภาษาที่เปลี่ยนมาจากบาลีสันสกฤตบ้างเลย อย่างนี้มันก็ไม่เหมาะไม่ควร เป็นการแสดงออกซึ่งนิสัยว่าเป็นคนมีจิตใจหยาบคายไม่สุภาพไม่เรียบร้อย เราควรจะพูดถ้อยคำที่สุภาพเรียบร้อยซึ่งคนบางคนก็มียศฐาบรรดาศักดิ์ในหลวงเป็นผู้ตั้งให้ เมื่อในหลวงท่านยังไม่ได้ถอดเขาเราจะไปถอดเขาทำไม เราควรจะเคารพต่อผู้ให้แม้จะรังเกียจบุคคลผู้นั้น แต่ว่าผู้ที่ให้ยังมีชีวิตอยู่ท่านยังไม่ได้ถอดผู้นั้นออกจากยศฐาบรรดาศักดิ์ แล้วเราก็

ไปพูดเหมือนกับว่าคนนั้น ไม่มียศฐาบรรดาศักดิ์ ก็ย่อมจะเป็นการไม่สมควร แม้คนนั้นจะตายไปจากโลกแล้วเราก็ควรจะพูดเต็มอัตราของเขา เช่นเขามียศเป็นนายพล นายพัน เป็นท่านขุน คุณหลวง คุณพระ เป็นพระยา เมื่อเขายังไม่ลาออก เขายังไม่ได้ ถูกถอดยศปลด ตำแหน่งเราจะไป ถอดเอาเองตามอำนาจกิเลสที่เกิดขึ้นในใจนั้น ย่อมเป็นการไม่เหมาะไม่ควรด้วยประการทั้งปวงอันนี้เป็นตัวอย่าง

เรื่องคำพูดของคนเราก็ต้องประหยัดยับยั้ง การเขียนอะไรลงไปในกระดาษยิ่ง ต้องยับยั้งมากกว่าเพราะเขียนมันติดอยู่นานพูดออกจากปากแล้วก็หายไป แต่ถึงกระนั้นก็ต้องระ-มัดระวังในการที่จะใช้ถ้อยคำให้สุภาพเรียบร้อย เราจะพูดอะไรไม่จำเป็น จะต้องพูดคำหยาบ เสมอไปเพราะการพูดอะไรที่เป็นคำหยาบออกมานั้น ก็แสดงพื้นทางจิตใจของผู้พูดเองว่ามีสิ่งที่เป็นอกุศลอยู่ในใจ เมื่อมีอกุศลอยู่ในใจการกระทำก็เป็นอกุศล ถ้ามีสิ่งที่เป็นกุศลอยู่ในใจการกระทำก็เป็นตัวกุศล เรื่องนี้สำคัญอยู่ไม่ใช่น้อยการอยู่ในสังคมถ้าอยู่อย่างนี้แล้วสบาย มีคน ๆ หนึ่งเขาเรียกว่าเป็นคนชอบพูดคำสุภาพ

เรียบร้อย คราวหนึ่งวัวแกหายแล้วแกก็พูดคล้าย ๆ กับว่าเป็นกลอนไปอย่างนั้น มาถึงเจอคนผู้หญิงตำข้าวอยู่ก็พูดว่าน้องสาวตำข้าวอยู่ตรงนี้ เห็นควายเขารีตัวอ้วนพีเดินมาทางนี้บ้างไหม พูดสุภาพเรียบร้อย แต่ว่าคนที่ตำข้าวชักจะเคือง คือ ใช้ถ้อยคำมากเกินไปเลยบอกว่าไม่เห็น แกก็บอกว่าไม่เป็นไรน้องสาวลาก่อน แล้วก็เดินไปเท่านั้นเองแสดงว่าคนนั้นใจแกเย็นควายหายยังไม่พูดคำหยาบเลย แม้เขาพูดออกมาด้วยคำหยาบแกก็พูดขอบใจเขาด้วยดี แล้วเดินทางไปตามควายของแกต่อไป คนอย่างนี้ไม่ค่อยมีเรื่องมีภัยกับใคร ๆ เพราะว่าเป็นคนปากหวานใช้ถ้อยคำ สุภาพเรียบร้อย อยู่ตลอดเวลา การกระทำอย่างนั้นเป็นวิสัยของสุภาพชนคนมีคุณธรรมประจำใจ เรื่องนี้ก็สำคัญอยู่เหมือนกัน เพราะสมัยนี้เป็นสมัยของการแสดงออกของความรู้สึกในใจ เราจะเห็นว่าคนมีกุศลอยู่ในใจ หรือมีอกุศลอยู่ในใจก็เห็นกันในรูปนี้ในสมัยนี้ เพราะเป็นสมัยที่แสดงออกซึ่งเนื้อแท้ของจิตใจ เราจึงควรระมัดระวังเตือนลูกเตือนหลาน อย่าแสดงความรู้สึกอะไรให้วุ่นวายมากเกินไป เราไปตีคลุมเอาว่าคนตระกูลนั้นคนพวกนั้นเหลวไหลไปหมดมันก็ไม่ได้ หรือว่าสถานที่นั้น

มีชื่อของคนคนนั้นภาษาไทยมันใช้กันได้ทั่วไป เขาไม่ได้จำกัดว่าคนพวกนั้นใช้นั้น พวกนี้ใช้นี้ ใช้ได้กันทั่วไป ถ้าเขาไปเห็นอะไรเข้าสักแห่งหนึ่งแล้วบอกว่า เออชื่อเหล่านี้ไม่ควรจะอยู่บนพื้นแผ่นดินไทย แล้วจะไปเผาของเขาทำลายของเขาอันนั้นมันก็ไม่เหมาะไม่ควร เป็นเรื่องที่เรียกว่าใช้ความรู้สึกในทางใจที่ไม่ดีมากเกินไป หรือว่าคนที่เป็นญาติเป็นพี่เป็นน้องกันคนบางคน สมมติว่าคนหนึ่งเป็นโจรทางราชการจับได้ เอาไปลงโทษจำคุกยี่สิบปี แล้วเราก็ไปเห็นคนคนหนึ่งใช้นามสกุลเหมือนกับคนคนนั้น เราจะตีคลุมไปว่าคนนี้เป็นโจรไปด้วยมันก็ไม่ถูกก็ไม่ได้ เพราะว่าคนสองคนอาจไม่เหมือนในแง่ใดก็ได้ คนโบราณเขาว่าไม้ไผ่ยังต่างปล้องพี่กับน้องยังต่างใจ อันนี้มันเป็นเรื่องธรรมดาต้นไผ่ลำหนึ่งปล้องมันไม่เหมือนกัน ไม้ไผ่กอเดียวกันลำมันก็ไม่เท่ากัน คนเราเกิดมาจากพ่อจากแม่เดียวกัน อาจมีนิสัยใจคอไม่ตรงกันก็ได้ คนหนึ่งอาจไปเป็นอันธพาล แต่อีกคนหนึ่งอาจไปเป็นบัณฑิตก็ได้มีอยู่ถมไป เช่นบางครอบครัวพี่ชายบวชเป็นพระ แต่ว่าน้องชายเป็นอ้ายเสือไปเลยมันเป็นไปต่างกันอย่างนั้น ถ้าสมมติว่าเราไปเห็นพระองค์นั้นชื่อ

นามสกุลตรงกันกับชื่ออ้ายเสือคนหนึ่ง แล้วเราจะนึกเอาว่า พระองค์นี้เป็นพวก อ้ายเสือ มันก็ไม่ได้ เพราะท่านไม่ได้เป็นพวกกับเขาเป็นคนดีเป็นคนเรียบร้อยอยู่ เราจึงไม่ควรจะถือหลักว่าเมื่อคนหนึ่งทำผิดแล้วคนหนึ่ง ที่รวมนามสกุล เดียวกันเป็นคนผิดไปด้วย หรือว่าเมื่อคนอื่นทำผิดแล้วอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นพ่อเป็นลูกของคนคนนั้นจะพลอยทำผิดไปด้วยก็ไม่ได้ ธรรมชาติความจริงมันไม่เป็นอย่างนั้น อันนี้เราจะต้องเลือกเอาเฉพาะภาษาไทยเราพูดไว้ว่า "นิ้วไหนร้ายให้ตัดนิ้วนั้น" ไม่ใช่ว่านิ้วเดียวร้ายแล้วมันจะร้ายไปทุกนิ้ว นิ้วเราห้านิ้ว สมมติว่า นิ้วก้อย มันไม่ดี เป็นโรค เนื้อร้าย ก็ตัด แต่ นิ้วก้อยไปก่อน นิ้วที่เหลือเอาไว้ก่อนเพราะมันยังไม่ได้เป็น โรคอะไร แต่ถ้าเราใจร้อนหุนหันพลันแล่น เออนิ้วก้อยเสีย นิ้วชี้นิ้วกลางนิ้วนางหัวแม่มือตัดให้หมดเลย อย่างนั้นมันก็ไม่ได้ เรื่องมันไม่เป็นธรรมความคิดอย่างนั้นมันไม่เป็นธรรมะ แต่ถ้าคิดให้เป็นธรรมะเราก็พิจารณาว่าเสียตรงไหน แม้ที่นิ้วก้อยถ้ามันเสียปลายนิ้วเราก็ตัดที่ปลายนิ้ว ศัลยแพทย์ เขาฉลาดในเรื่องนี้ เขาไม่ตัดหมดหรอกตรวจดูก่อนแล้วถ้ามันลามไปตรงไหนก็ตรงนั้น ส่วนที่เหลือเอาไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป

ฉันใด คนไทยเรามีคำสอนมีภาษิตเตือนจิตสะกิดใจไว้มาก เช่นว่านิ้วไหนร้ายก็ตัดเฉพาะนิ้วนั้น ส่วนนิ้วที่ไม่ร้ายเราอย่าไปตัดทิ้งเสียเอาไว้ใช้ต่อไป

คนเรานี่ก็เหมือนกันคนบางคนอาจเสีย แต่อีกคนหนึ่งอาจไม่เสียก็ได้ แม้จะเป็นลูกพ่อเดียวกันแม่เดียวกันนามสกุลเดียวกัน แต่คนหนึ่งอาจไม่เสียก็ได้เราไม่ควรถือหลักว่าไอ้พวกนี้ไม่ควรจะอยู่บนพื้นแผ่นดินไทย อย่างนั้นมันก็ไม่ถูกต้องคนดีก็อยู่ไปคนไม่ดีก็ว่าไปตามความไม่ดีกรรมของใครก็เป็นของคนนั้นคนไทยเราพูดคำง่าย ๆ ภาษาของชาวนาว่า "ควายใครมันก็ไปเข้าคอกคนนั้นแหละ" อย่างนี้ญาติโยม ที่ไม่เคยเห็นควาย ก็ไม่รู้ว่า ควายใคร เข้าคอก คนนั้นอาตมาเลี้ยงควายมาตั้งแต่เด็ก ๆ จนกระทั่งเป็นหนุ่มรู้ความหมายของคำนี้ดี ควายของใครมันไปเข้าคอกคนนั้นจริง ๆ มันไม่ไปเข้าผิดคอก เช่นสมมติว่าควายนาย ก. มันเคยนอนที่ไหนมันก็ไปนอนที่นั่น พอใกล้พลบค่ำมันก็กลับบ้าน แม้ไม่มีใครไปต้อนมันก็กลับเดินกลับมาเรียบร้อย แล้วก็ไปเข้าคอกได้ ถ้าเรามีควายห้าตัวต้อนกลับมาเพียงสี่ตัว เหลือตัวหนึ่งถ้าขโมยไม่จับไปหั่นคอเสียมันก็มามาถึงวันยังค่ำ มาถึง

มันก็เที่ยวดันอยู่ที่รั้วจะเข้าคอกให้ได้ แม้จะเดินผ่านคอกอื่นสักกี่คอกมันก็ไม่เข้ามันต้องมาเข้าคอกของเราซึ่งเป็นคอกดั้ง-เดิม สัญชาตญาณของสัตว์เดรัจฉานมันเป็นอย่างนั้น แล้วมันก็เดินตามกันถ้าหัวหน้าเดินไปทางไหนมันก็เดินไปทางนั้นตลอดเวลา อันนี้พระพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ว่า "บรรดาฝูงวัวถ้าวัวนายฝูงเดินไปทางใดลูกฝูงก็เดินไปทางนั้น" ในหมู่คนก็เช่นเดียวกันคนโบราณเขาจึงตั้งคำพังเพยไว้ว่า "วัวใครก็เข้าคอกคนนั้น" อันนี้เป็นคำเปรียบเทียบในเรื่องกรรมหรือการกระทำคนใดทำก็เป็นของคนนั้น กรรมของใครก็ของใครเราอย่าไปเที่ยวเฉลี่ยกรรมของคนอื่นไปให้แก่อีกคนอื่นซึ่งไม่ได้กระทำกรรมร่วมด้วย ถ้าว่าทำร่วมเขาก็รับของเขา แต่ถ้าเขาไม่ได้ทำร่วมเราอย่าไปเป็นผู้จัดการ ช่วยเฉลี่ยกรรมนาย ก. ไปให้นาย ข. ของนาย ค. ไปให้นาย ง. เป็นเจ้ากี้เจ้าการช่วยเฉลี่ยกรรมอย่างนั้นมันก็เดือดร้อนกันใหญ่ มีความวุ่นวายในทางจิตใจ เราไม่ต้องไปช่วยเฉลี่ยให้ถือว่า ใครทำใครได้ใครผิดก็เป็นเรื่องเฉพาะคนนั้น ใครผิดก็เฉพาะคนนั้นเป็นราย ๆ ไป แล้วความทุกข์ความเดือดร้อนก็เกิดเฉพาะคนคนนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกัน เว้นไว้แต่ว่าเรามีใจไปเกี่ยวข้องกับ

บุคคลคนนั้นพลอยสุขไปกับเขาพลอยทุกข์ไปกับเขา ถ้าเราไม่มีใจไปเข้าวงจรกับเขามันก็ไม่มีอะไร ต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำต่างคนก็อยู่สบาย ไม่เกิดปัญหาความทุกข์ความเดือดร้อนในทางจิตใจแต่ประการใด อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ควรคิดในสมัยที่เหตุการณ์ทั้งหลาย กำลังสอนเราให้ศึกษาธรรมะให้ได้เกิดความคิดตามอย่างในแง่ธรรมะ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเราสอนธรรมะได้หลายแง่หลายมุมทำให้เกิดความคิดความนึกในแง่ต่าง ๆ ตามหลักคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า ถ้าเราเอาสิ่งเหล่านั้นมาพิจารณาก็จะมองเห็นความจริงได้หลายเรื่องหลายประการ อันจะช่วยให้จิตใจของเราสบายขึ้น หรือว่าทำให้เราได้รู้ว่าอะไรมันเป็นอะไรมากขึ้นตามหลักความจริงที่เป็นไปอยู่นี้ประการหนึ่ง

ทีนี้ อีกประการหนึ่งหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเราจะได้ยินพระท่านสวดทุกครั้งในเวลาที่มีงานศพท่านสวดมาติกามหาปัฏฐานจบลงไปแล้ว ท่านสวดอีกสูตรหนึ่ง เขาเรียกว่า ภัทเทกรัตติสูตร สูตรนี้ว่าด้วยความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ท่านสวดขึ้นต้นว่า อตีสตังนานวา คเมยย-นัปปฏิสังขา อนาคตัง เป็นต้นพระสูตรนี้พระผู้มีพระภาค

ตรัสกับภิกษุทั้งหลายบอกภิกษุทั้งหลายว่า อย่าไปคิดถึงเรื่องที่ล่วงมาแล้วให้ใช้ปัญญาพิจารณาเรื่องเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในเวลานั้น ๆ พระองค์ตรัสเพียงย่อ ๆ ตรัสว่าอย่าคิดถึงเรื่องเก่าที่ผ่านมาแล้ว ให้คิดถึงเรื่องปัญหาเฉพาะหน้าด้วยปัญญา พอตรัสเท่านั้นแล้วก็เลยลุกขึ้นไปเสีย พระทั้งหลายที่นั่งกันอยู่ก็ถกเถียงกันเรื่องธรรมะว่า ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ย่อ ๆ โดยสังเขปมีความหมายอย่างไร ในเวลานั้นพระมหากัจจายนะนั่งอยู่ในที่ประชุมนั้นด้วย ท่านก็ได้อธิบายให้ฟังว่า รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันใดรวมทั้งธรรมมารมณ์ที่เกิดกับใจด้วยที่เป็นไปในอดีตล่วงไปมาแล้ว ก็ขอให้เป็นการล่วงไปเสียแล้ว สิ่งใดที่ผ่านไปแล้วก็ให้เป็นการผ่านไปอย่าไปเอาสิ่งเหล่านั้นมาคิดนึกให้วุ่นวายใจ สิ่งใดที่ยังไม่มาถึงท่านก็สอนว่าอย่าไปคิดไปนึกในเรื่องนั้น แต่ให้คิดถึงสิ่งเฉพาะหน้า อันสิ่งเฉพาะหน้าเป็นตัวปัจจุบันเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเฉพาะเรื่องเฉพาะหน้าเราก็ควรจะพิจารณาเรื่องนั้น การพิจารณาควรพิจารณาในรูปใด คือพิจารณาในแง่ปัญหาว่าสิ่งนี้คืออะไร มาจากอะไรเป็นคุณ เป็นโทษ อย่างไร เราควร จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นในรูปใดให้พิจารณาในรูปอย่างนั้น การ

พิจารณาในรูปดังที่กล่าวเป็นการคิดด้วยปัญญา การคิดด้วยปัญญานี้ไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนในทางใจ แต่ถ้าเราคิดด้วยความหลง เช่นสมมติว่าเราคิดถึงรูปในอดีตที่ผ่านพ้นมาแล้ว เช่นเราได้เห็นรูปคนหนึ่งเราชอบใจแล้วเอามานั่งคิดนั่งฝันอยากได้รูปนั้นมาไว้ใกล้ตัว อยากฟังเสียงของรูปนั้นอยากได้กลิ่นอยากได้รส อยากจับอยากต้อง การคิดอย่างนั้นเรียกว่าคิดด้วยอำนาจ อวิชชาคิดด้วยอำนาจราคะที่เกิดขึ้นในใจ ความคิดอย่างนั้นมีกิเลสเป็นพื้นฐานย่อมเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนตลอดเวลา เรื่องนี้ขอให้ญาติโยมพิจารณา จาก ประสบการณ์ใน ชีวิต ของ เราเองว่าเวลาเราต้องการสิ่งใดอยากได้สิ่งใด อยากได้เงินอยากถูกล็อตเตอรี่ อยากจะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ ในขณะที่เรามีความอยากเกิดขึ้นอยู่ในใจนั้นใจเราเป็นอย่างไรลองนึกดูก็แล้วกัน ถ้านึกดูก็จะมองเห็นว่าย่อมเร่าร้อนวุ่นวายกระสับกระส่าย ไม่มีความสงบอยู่ในใจบางทีก็ผุดลุกผุดนั่งใครทำอะไรไม่ชอบใจก็แหวเอาเลยเช่นคนใช้ทำอะไรไม่ชอบใจก็ดุก็ว่า ที่ดุว่าไปนั้นก็เพราะพื้นฐาน ทางจิตใจไม่ดี มีอารมณ์เสีย อยู่ในใจทำไมจึงได้เสีย เพราะเราไม่มีสิ่งที่เราต้องการ เรามีความ

ปรารถนาที่จะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ แล้วไม่ได้ดังใจก็เป็นทุกข์ไม่ต้องอะไรหรอกเพียงแต่เรารอรถเท่านั้นแหละ สมมติว่าเรานัดรถเขาไว้ว่าในเวลาเท่านั้นให้มารับ แต่คนขับไม่มารับตามที่เรานัดหมาย ขณะที่เรายืนคอยเรารู้สึกในใจอย่างไร ย่อมรู้สึกว่าขุ่นเคือง ถ้ามาถึงแล้วจะโดนให้เจ็บเลย จะทำอย่างนั้นจะทำอย่างนี้เดินกระสับกระส่าย นั่นเป็นความทุกข์หรือว่าเป็นความสุข เป็น ความสงบ หรือว่า เป็น ความ วุ่นวาย เป็นความสบายใจเบาใจหรือเปล่า เราก็มองเห็นว่ามันไม่ได้เรื่องที่เราคิดไปในรูปเช่นนั้น นั่นแหละคือการคิดถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึงด้วยอำนาจกิเลส หรือว่าการคิดถึงสิ่งที่ผ่านพ้นไปแล้วด้วยอำนาจของกิเลส คืออวิชชาความโง่ความเขลาก็เป็นเหตุให้สร้างปัญหาเป็นความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นในใจ ในทางธรรมะท่านจึงสอนว่า ถ้าเราจะคิดไปในเรื่องที่ผ่านไปแล้วให้คิดในแง่พิจารณา เพื่อให้รู้สภาพของสิ่งนั้นตามสภาพที่มันเป็นอยู่จริง ๆ ใช้ปัญญาพิจารณาเอาสิ่งนั้นเป็นอารมณ์มานั่งคิดนึกดีปัญหาอย่างนี้ไม่เป็นทุกข์ไม่เป็นภัยแก่ใคร ๆ แต่เป็นเรื่องให้เกิดความสว่างไสวทางจิตใจ ที่พระพุทธเจ้าท่านสอน สอนว่าอย่าคิดถึงอดีต หมายความว่าอย่าคิดด้วยอำนาจ

กิเลส แต่ให้คิดด้วยอำนาจปัญญาถ้าพูดให้จำง่าย ๆ ก็ว่าคิดด้วยอำนาจอวิชชามันเป็นทุกข์ มีปัญญามีความฉลาดเกิดขึ้นในเรื่องนั้น นี่เป็นตัวอย่างที่เห็นง่าย ๆ

ทีนี้ในสมัยนี้ เป็นสมัยที่เราควรจะใช้ข้อนี้เหมือนกัน ถ้าใช้กันทั่ว ๆ ไปแล้ว เหตุการณ์อะไรมันก็จะดีขึ้นกว่านี้ จะสงบขึ้นมากกว่านี้ คือให้เราหยุดพูดถึงสิ่งที่มันผ่านพ้นไปเสียเลยไปเสียได้อย่าพูดกันเลยหยุดกันเสียที เรามาตั้งต้นพูดกันใหม่ว่าเราจะทำอะไรต่อไป สมมติว่าบ้านเราถูกไฟไหม้แล้วเรานั่งล้อมวงกันพูดเรื่องไฟไหม้บ้านว่า มันเกิดขึ้นตรงนั้นเอาน้ำมันมาราดลงตรงนั้น แล้วมันก็ไหม้อย่างนั้นอย่างนี้ บ้านมันจะดีขึ้นหรือไม่การสร้างบ้านจะก้าวหน้าหรือไม่ คนทุกคนมานั่งคุยกันเรื่องไฟไหม้ตลอดเวลา ไม่มีเวลาจะไปคิดว่าหาไม้หาเหล็กหาปูนหาช่างหาสถาปนิก มาสร้างบ้านใหม่อย่างไร เพราะมาพูดแต่เรื่องไฟไหม้บ้านมันก็ไม่ดีขึ้น ทีนี้เราควรจะพูดอย่างไร เราลืมไปเสียเถอะว่าไฟไหม้บ้านมันไหม้เพราะอะไร อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดไฟไหม้บ้านขึ้นมา หรือว่าใครเป็นตัวการเผาไฟให้ไหม้บ้าน ตัวการนั้นก็เป็นทุกข์เดือดร้อนของเขาแล้ว ตำรวจจับไปแล้วเราอย่า

ไปยุ่งกับเขาไม่ต้องไปเร่งเขา เมื่อไหร่จะสอบสวน เมื่อไหร่จะเอาไปลงโทษ เมื่อไหร่จะยึดทรัพย์ตัวการนั้นมามันวุ่นวายไม่มีเวลามาสร้างบ้าน เพราะมัวแต่ไปคิดปัญหาอย่างนั้นอยู่ ทางที่ดีนั้นเราควรจะมาคิดว่าบ้านเราถูกไฟไหม้ไปแล้ว เราควรจะสร้างบ้านใหม่ สร้างใหม่เราควรจะสร้างอย่างไรดีจะเอาเงินที่ไหนมาสร้าง เราควรจะคิดไปในเรื่องอย่างนั้น ว่าเราจะทำอะไรต่อไปแล้ว ก็มาจัดมาทำ ต่อไป ลืมความหลัง เสีย ถ้าจะนึกถึงก็นึกไปในแง่ว่า ก็ดีเหมือนกันที่ไฟมาไหม้บ้านเรา เราจะได้สร้างบ้านใหม่ เพราะหลังเก่าก็อยู่มานานแล้วจะรื้อทิ้งเสียเฉย ๆ ก็ดูกระไรอยู่ นี่เขาจุดให้ไหม้ก็ดีแล้ว ได้สร้างใหม่เสียทีอย่างนี้มันก็สบายใจ ไม่มีเรื่องขุ่นข้องหมองใจ บางทีก็จะไปขอบใจคนที่มาเผาเสียด้วยซ้ำไป ว่าเออขอบใจที่มาเผาบ้านข้า ข้าจะได้อยู่บ้านใหม่ ถ้าเอ็งไม่เผาข้าก็ต้องอยู่ในสลัมอย่างนี้เรื่อยไป ไม่มีทางพัฒนามันเสียเลยมันก็สบายใจ

เหมือนกับ ที่เขาเล่าเรื่อง ไว้ ใน คัมภีร์ ตอนหนึ่ง ว่า เศรษฐี คนหนึ่ง บริจาค เงินสร้าง วิหาร ถวาย พระ พุทธเจ้าในสมัยโน้น สร้างเสร็จแล้ววันฉลองมีคนหนึ่งมานอนอยู่หน้าวิหารนอนคลุมโปงอยู่ ท่านเศรษฐีไปเห็นเข้าก็พูดว่า เออ

เจ้าหมอนี่ ท่าจะเป็นพวกเที่ยวกลางคืน จึงมานอนบ้านนี้ ยังไม่ตื่น หมอนั่นได้ยิน ก็โกรธเคือง ท่านเศรษฐี นักหนาตาม วิสัยของอันธพาลทีนี้ก็นึกครึ้มใจอยู่ว่าจะต้องทำอะไรแก่เศรษ-ฐีสักอย่าง นึกว่าจะทำอะไรดี ก็เห็นว่าเศรษฐีรักวิหารหลังนี้มาก เอาใจใส่มาดูแลอยู่บ่อย ๆ ต้องเผาเสียทีเถอะ เลยก็จุดไฟเผาวิหารมอดไปเลย คนไปบอกเศรษฐีว่าไฟไหม้วิหาร หมดทั้งหลังแล้ว ท่านเศรษฐีมาเห็นก็ยิ้มหัวชอบอกชอบใจ คนก็เข้าไปถามว่า ท่านไม่เสียใจ หรือ ที่วิหาร หลังนี้ ถูกเผาไป ท่านบอกว่าฉันจะไปเสียใจอะไร ก็มันไหม้เป็นเถ้าถ่านไป แล้ว ถึงฉันเสียใจวิหารนั้นก็ไม่กลับคืนมาหรอก แต่ฉันดีใจ ว่าจะได้สร้างใหม่อีกสักหลังหนึ่ง ให้มันใหญ่กว่านี้ดีกว่านี้อีก แล้วก็ลงมือสร้างต่อไปครั้นสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในวัน ฉลองเจ้าอันพาลคนนั้นก็แอบมาเหมือนกัน ไม่ได้แอบมา เปล่าพกมีดมาด้วย แล้วก็นึกว่ากูอุตส่าห์เผาเสียแล้ว ก็ยัง สร้างใหม่ทีนี้แหละไม่ได้สร้างต่อไป ต้องจัดการกับผู้สร้าง เสียเลยแทงให้ไส้ไหล วันนี้ก็มาแอบอยู่ ขณะแอบอยู่นั้น ท่านเศรษฐีก็ทำบุญตรวจน้ำ เวลาตรวจแกก็นึกแผ่ส่วนบุญ ว่า ข้าพเจ้าขอแผ่ส่วนบุญที่ได้กระทำวิหารหลังนี้แก่บุคคลที่

มาเผาวิหารของข้าพเจ้า แก่บุคคลที่มุ่งร้ายหมายขวัญแก่ข้าพเจ้า ขอให้บุญกุศลนี้เข้าไปดลบันดาลให้คนนั้นมีใจเป็นกุศล มีคุณธรรมประจำจิตใจ จะไปเกิดชาติใดภพใดก็ขอให้ไปเกิดในที่ดี มีคุณค่าทางจิตใจสูงกว่านี้ ให้มีความสุขความเจริญทุกประการ เจ้านั่นนั่งฟังอยู่ เศรษฐีแกแผ่ดัง ๆ ได้ยินก็นึกในใจว่า แหมกูแย่แล้วไปทำร้ายคนที่ไม่ทำร้ายตอบไปโกรธคนที่ไม่โกรธตอบ อย่างนี้ถ้าขืนทำต่อไปหัวจะแตกเจ็ดเสี่ยงแน่ ๆ ต้องไปขอโทษเสียทีเถอะ เลยก็เข้าไปกราบแทบเท้าเศรษฐี เศรษฐีก็สงสัยถามว่า เอ็งมาจากไหน ทำไมจึงมากราบเท้าข้า เขาก็บอกว่าผมนี่แหละคนเผาวิหารของท่าน วันนี้ก็ถือมีดเล่มนี้มาจะจวกพุงท่านเศรษฐี แต่ว่าท่านเศรษฐีไม่โกรธไม่เคือง ยังอุตส่าห์แผ่ส่วนบุญให้กับผม ผมทนไม่ไหวแล้วทำลายไม่ลง น้ำใจของท่านชนะน้ำใจของผม ความชั่วแพ้ความดีเสียแล้ว แล้วก็เลยกลายเป็นมิตรท่านเศรษฐีต่อไป อันนี้เป็นตัวอย่าง

คนเรานี้ก็เหมือนกัน มีอะไรเกิดขึ้นเราอย่าไปคิดแต่ในแง่เสีย แต่เราคิดในแง่ดีกันเสียบ้างว่าอะไรมันดีขึ้นอะไรเราได้ แล้วมาคิดกันว่าจะสร้างสิ่งนั้นจะทำสิ่งนี้กันต่อไปให้

มันเจริญก้าวหน้าต่อไปนี้ประการหนึ่ง เรื่องมันก็ไม่ยุ่ง อีกเรื่องหนึ่งก็คือว่า ถ้าสมมติว่าคนคนหนึ่งเขากำลังจะไต่เส้นลวด ไต่เส้นลวดบนเหวลึกเพื่อจะไปเอาทองคำที่ฝั่งโน้น เราคนยืนดูควรจะทำอย่างไร ถ้าหากว่าเราจะไปเร่งเขาหรือไปเร็ว ๆ ต่างคนต่างเร่งต่างโห่ คนไต่ลวดใจไม่ดี คงจะเสียสติปรับปรุงตัวเองให้เรียบร้อยไม่ได้ เขาเรียกว่าเสียกำลังใจ อาจหล่นลงไปในเหวตายก็ได้ ทางที่ดีนั้นเราควรจะทำอย่างไร เราควรจะดูด้วยความสงบ อย่าไปเร่งเขาอย่าไปร้อนเขา แต่ดูว่าให้เขาเดินไปให้เรียบร้อยเถอะ แล้วก็ส่งกระแสจิตช่วยขอให้ไปด้วยความเรียบร้อยเถอะพ่อคุณ ขอให้ไปถึงฝั่งโน้นเอาทองคำมาได้ด้วยความเรียบร้อย แล้วก็ยืนสงบนิ่ง ส่งแต่กระแสจิตไป ไม่โห่ให้คนนั้นตื่นเต้นตกใจ หน้าที่มันควรจะทำอย่างนั้นแหละ แต่นี่บางทีเราก็ไปโห่ไปเร่งเขามากเกินไป ต้องทำอย่างนั้นต้องทำอย่างนี้ คนที่ทำงานก็หัวหมุนไป ต้องการอย่างนั้นอย่างนี้จะทำอย่างไรไหว เราควรจะปล่อยให้คนที่ตั้งใจทำงานมีความเป็นธรรมในจิตใจตั้งใจทำงานตามสบาย ๆ อย่าไปเร่งเขาเกินไป เพราะว่าสิ่งทั้งหลายมันค่อยเป็นค่อยไป เรือลำใหญ่กว่าจะกลับลำได้แต่

ละครั้งมันต้องใช้เวลา เราเคยนั่งเรือยนต์ไหม เรือลำเล็กนิดเดียวมันออกง่ายเหลือเกิน เรือชนิดที่วิ่งอกแตก เพราะว่ามันตอนเดียว อาตมานั่งทีไรนึกว่าเรืออกแตกอย่างนี้นั่งแล้วมันกระเทือน มันออกเร็วเรืออย่างนั้น แต่ว่าเรือใหญ่แล้งมันถอยเข้าถอยออก กว่าจะจอดกว่าจะออกมันก็ชักช้าจะกลับลำทีหนึ่งมันก็ช้า ประเทศชาติก็เหมือนกัน เราจะกลับอะไรมันต้องค่อยเป็นค่อยไป อย่าทำด้วยความใจร้อนใจเร็ว พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนให้เราทำอะไรด้วยใจร้อน แต่สอนให้ทำด้วยการพิจารณา ใช้ความสุขุมรอบคอบ คนเราจะให้คนขึ้นนี่มันง่ายหรอก ไม่คิดอะไรเท่าเร่งแต่เท่านั้นเองทำไมไม่ทำอย่างนั้นไม่ทำอย่างนี้ มันไม่ยากอะไร แต่ว่าคนทำลำบาก เหมือนกับชาติชายกับนายญี่ปุ่นชกกันนั่นแหละคนชกนี่คิดกันแทบแย่ จะชกลูกคางหรือจะชกสีข้างใช้หมัดแย็บอย่างไร แต่คนดูรู้ เอาเข้าไป เอาเข้าไป ทำไมไม่ต่อยลูกคาง ทำไมไม่แย็บเข้าไป ทำไมไม่เสยเข้าไป ตัวไม่ต่อยคิดง่าย แต่ว่าคนอยู่บนเวทีมันเดือดร้อน ไม่รู้ว่าจะต่อยท่าไหน เพราะไม่ใช่ต่อยกระสอบต่อยเอาตามชอบใจ อ้ายโน่นมันก็มีหมัดมีเข่า มันต้องป้องกันด้วย จะต้องต่อยเขา

ด้วยมันก็เดือดร้อน ในเรื่องงานบ้านเมืองก็เหมือนกัน แต่ว่าโยมที่มาฟังนี่ไม่ได้เกี่ยวข้องอะไร แต่ว่าพูดฝาก ๆ ไว้เผื่อว่าใครได้ยินจะได้ไปบอกกันทั่ว ๆ ไป ว่าอย่าเร่งให้มันเกินไป ให้ทำอย่างนั้นให้ทำอย่างนี้ ไม่ต้องเร่งเกินไปหรอก คนทำงานทำตัวเป็นเกลียวแล้วตอนนี้ ใช้สมองเต็มที่ว่าจะทำอย่างไร จะแก้ปัญหาค่าครองชีพอย่างไร จะแก้ปัญหาโจรผู้ร้ายอย่างไร จะปรับปรุงอะไรต่อไป เขาคิดกันอย่างรอบคอบอยู่ เราผู้ยืนอยู่ข้างหน้ากองเชียร์ค่อย ๆ ดูต่อไป จะแก้จะเตือนอะไรก็ค่อยนิด ๆ หน่อย ๆ พอสมควร ไม่ต้องเร่งมากเกินไปให้มันเสียสมาธิของผู้ปฏิบัติงาน อันนี้ก็จะเป็นการเรียบร้อย บ้านเมืองก็จะได้ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบ คือว่าเราทุกคนมักต้องช่วยกันทั้งนั้นแหละ ทางใดที่เป็นทางเจริญก้าวหน้า ให้ทุกคนใช้ธรรมะเป็นหลักในการที่จะพูด จะทำ จะคิด สิ่งทั้งหลายก็จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อย นี่เป็นเรื่องแก้ปัญหาทั้งส่วนตัวทั้งส่วนรวมให้เราใช้ความสุขุมเยือกเย็น อย่าทำอะไรด้วยใจร้อน อย่าทำด้วยอำนาจอกุศล สิ่งใดเป็นอกุศลเป็นบาปทั้งนั้น เป็นทุกข์เป็นโทษทั้งนั้น พระพุทธเจ้าทรงติเตียน แต่สิ่งใดที่เป็นกุศล

เป็นสิ่งที่ควรจัดควรทำ เราจึงควรคิดควรทำในสิ่งที่เป็นกุศล อย่าเอาแต่อารมณ์อย่าเอาแต่เคียดแค้นมาใช้ในการกระทำสิ่งทั้งหลายก็จะไม่เกิดความเสียหาย เพราะถ้าทำด้วยอารมณ์แล้วมักเสีย ถ้าทำด้วยปัญญาก็ไม่ค่อยจะเสียอันนี้เป็นหลักความจริง จึงนำมากล่าวเป็นเชิงแนะนำตักเตือนญาติโยมทั้งหลาย เมื่อได้ไปพบปะสนทนากับใครก็จะได้เอาลมปากเอาเสียงที่อาตมาได้ส่งไปนี้ไปพูดกับเขาบ้าง บอกว่าพระท่านว่าอย่างนั้น ไม่ต้องออกชื่อใครบอกว่าพระก็แล้วกัน พระก็คือพระพุทธเจ้า ลูกศิษย์พระพุทธเจ้าต้องทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ ก็เป็นการเหนี่ยวรั้งจิตใจคนให้อยู่ในสภาพสงบตามสมควรแก่ฐานะ ไม่ให้เสียชื่อจนเกินไป ไก่ตัวชนะขึ้นไปขันบนกำแพงถูกเหยี่ยวเฉี่ยวไปนั้นเพราะอะไร เพราะว่าไม่สำรวมตัวนั่นเอง พอชนะก็เอ็กเอ๊กบนกำแพงเหยี่ยวก็เอาไป ความจริงเหยี่ยวมันเอาไปไม่ได้ไก่ขนาดนั้น เขาพูดเปรียบเทียบไว้ว่าผู้ชนะอย่าฮึกเหิม จะเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนเท่านั้นเอง เรื่องมันเป็นอย่างนี้

สำหรับวันนี้พูดมาก็พอสมควรแก่เวลา จึงขอยุติไว้แต่เพียงนี้.

คำปรารภ

ในการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกการฌาปนกิจศพแม่ครั้งนี้ นอกจากลูกๆ ทุกคนเห็นสมควรจัดพิมพ์หนังสือหลักธรรมทางพุทธศาสนา จากปาฐกถาธรรมของท่านเจ้าคุณพระราชนันทมุนี (ปัญญานันทภิกขุ) เผยแพร่เป็นธรรมบรรณาการแก่ผู้มีเกียรติที่มาร่วมในงานฌาปนกิจแล้ว ได้ปรารภกับผู้เขียนว่า เมื่อแม่ยังมีชีวิตอยู่นั้น พวกเราทุกคนได้ลิ้มรสฝีมือการปรุงอาหารของแม่ และได้ฝึกฝนถ่ายทอดฝีมือให้กับผู้เขียนไว้มาก เพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณของแม่ ผู้เขียนจึงได้รวบรวมวิธีการปรุงอาหาร ที่ได้ รับการ ถ่ายทอดมา จากแม่พิมพ์ไว้เป็นที่ระลึกในโอกาสนี้ด้วย

สุดท้ายนี้ ใคร่ขอขอบคุณท่านผู้มีเกียรติทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาร่วมในงานฌาปนกิจศพแม่ในครั้งนี้ หากความขาดตกบกพร่อง จะมีด้วยประการ ใดก็ขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย.

นงเยาว์ กุลเสวตร

แกงเผ็ดเป็ดย่าง

เครื่องปรุง เป็ดย่าง ๑ ตัว มะพร้าวขูดแล้ว ๑ ก.ก. ตะไคร้ ๒ ต้น ข่า ๒ แว่น ผิวมะกรูด ½ ผล เกลือ ๑ ช้อนชา ผักชียี่หร่า อย่างละ ๒ ช้อนโต๊ะ หัวหอม ๙ หัวเล็ก กระเทียม ๑๕ กลีบ กะปิ ½ ช้อนชา น้ำปลา น้ำตาลปีบ พริกแห้ง ๙ เม็ดใหญ่ พริกอ่อน ใบมะกรูด ใบโหระพา มะเขือเทศ ระกำ ๕ ผล

วิธีทำ หั่นเป็ดย่างเป็นชิ้น ๆ คั้นกะทิ แยกหัวกะทิไว้ต่างหาก เอากะทิที่สองเคี่ยวเป็ดให้เปื่อย เอาเครื่องแกงทั้งหมดโขลกให้ละเอียด ใส่กระเทียมให้มากกว่าหัวหอม เคี่ยวเป็ดเปื่อยดีแล้วยกหม้อลง เอาหัวกะทิเคี่ยวพอแตกมัน แล้วเอาเครื่องแกงที่โขลกละเอียดแล้วลงผัด ใส่น้ำปลา น้ำตาลนิดหน่อย ผัดให้หอม เสร็จแล้วใส่เป็ดที่เคี่ยวกับกะทิลงไป ชิมดูแล้วใส่มะเขือเทศที่หั่นไว้แล้วลงไป พอมะเขือเทศสุกแล้ว เอาหัวกะทิที่เหลือใส่ลงไป ถ้าหากน้ำ

น้อยก็เติมหางกะทิลงไปอีก แล้วเอาระกำเปรี้ยว ซอยคั้นน้ำใส่ลงไปทั้งน้ำและเนื้อ ใส่พริกอ่อน ใบมะกรูด ใบโหระพา แล้วชิมรสตามชอบใจ หากหามะเขือเทศไม่มีจะใช้องุ่นเปรี้ยวแทนก็ได้.

แกงเผ็ดนกกระจาบ

เครื่องปรุง นกกระจาบที่ทำสะอาดแล้ว ๑๒—๑๕ ตัว มะพร้าวขูด ๘ ขีด มะเขือพวง ตะไคร้ ๑ ต้นใหญ่ ข่า ๑ แว่น ผิวมะกรูดนิดหน่อย หัวหอม ๕ หัวเล็ก กระเทียม ๑๐ กลีบ กะปิ ½ ช้อนชา พริกแห้งคัดเอาสีแดง ๆ ๘ เม็ด ถ้าชอบเผ็ดใส่พริกขี้หนูด้วยก็ได้ พริกไทย ๑๐ เม็ด เกลือ ½ ช้อนชา ใส่ลูกผักชียี่หร่าให้มากหน่อย อย่างละ ๑ ช้อนโต๊ะ พริกอ่อน ใบมะกรูด ใบโหระพา

วิธีทำ นก กระ จาบ ที่ ขาย ถอน ขน ทำ ความ สะ อาด แล้ว เอามา ลนไฟ เผาขน อ่อนตัด ขาตัด ปากทิ้ง สับเป็นชิ้น ๆ โขลกพริกไทย เกลือ ตะไคร้ ผิว

มะกรูด ข่า ลูกผักชียี่หร่าใส่มากหน่อย หัว-หอม กระเทียม กะปิ ให้ละเอียดคั้นกะทิ เอาหัวกะทิเคี่ยวให้แตกมัน คั้นกะทิใส่ไว้ต่างหาก ตักน้ำพริกเครื่องแกงใส่ผัดให้หอมใส่นกที่สับเป็นชิ้น ๆ ลงไป พริกชี้ฟ้าอ่อนหั่นขวางตามยาวใส่ลงไป เด็ดใบมะกรูดฉีกใส่ เอาใบโหระพาที่เด็ดแช่น้ำไว้ใส่ลงไปชิมรสตามต้องการ.

แกงเผ็ดตะพาบน้ำ

เครื่องปรุง ตะพาบน้ำซื้อที่เขาทำมาขายหั่นเสร็จแล้ว ๑ ก.ก. พริกแห้ง ๑๐ เม็ด ตะไคร้ ๒ ต้น ขิง ๑ แว่น ผิวมะกรูด ๑/๖ ผล ลูกผักชียี่หร่าอย่างละ ๑ ช้อนโต๊ะ พริกไทย ๑๕ เม็ด หัวหอม ๙ หัว กระ-เทียม ๑๕ กลีบ กะปิ ๑/๒ ช้อนชา เกลือ ๑ ช้อนชา มะนาว หรือส้มมะขามเปียก น้ำตาลปีบ น้ำปลา พริกชี้ฟ้าอ่อน มะอึก ใบโหระพา

วิธีทำ ตะพาบน้ำที่ซื้อมาจากตลาดเขาทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว หั่นเป็นชิ้น ๆ พริกแห้งแกะเม็ดทิ้งแช่น้ำแล้วใส่ครกโขลกกับเกลือเล็กน้อย พริกไทย หัวหอม กระเทียม กะปิ โขลกรวมกัน ให้ละเอียด มะอึกขูดขนทิ้ง ล้างน้ำแล้วผ่า ๔ ซีก หั่นพริกอ่อนเฉียงตามยาวไว้ คั้นกะทิเอาหัวกะทิที่เคี่ยวไปพอแตกมัน ที่เหลือใส่ถ้วยไว้ คั้นกะทิเตรียมเอาเครื่องแกงลงผัดกับหัวกะทิที่เคี่ยวแตกมันแล้วผัดให้หอม ใส่น้ำปลานิดหน่อย (ในเครื่องแกงใส่เกลือแล้ว) ถ้ากะทิกับเครื่องแกงแห้งใส่กะทิเติมลงไป พอเดือดเต็มที่แล้วใส่เนื้อตะพาบลงไปทิ้งไว้ให้เดือดทั่วกันใส่กะทิกะให้น้ำแกงพอดีกับเนื้อ ใส่มะอึกกับพริกชี้ฟ้าอ่อนที่หั่นไว้ลงไป ถ้าหัวกะทิยังมีเหลือให้ใส่ไปให้หมด ปรุงรสตามใจชอบ ใส่ใบโหระพาที่เด็ดแช่น้ำไว้ลงไป พอเดือดดีแล้ว ใช้ตักใส่ถ้วยรับประทานได้ บางท่านที่ไม่รับประทานตะพาบน้ำจะใช้เนื้อหมูติดหนังแทนก็ได้ เรียกว่าแกงหมูตะพาบน้ำ

แกงเผ็ดลูกชิ้นปลา

เครื่องปรุง ปลาอินทรีย์ หรือปลากราย ๑ ก.ก. พริกแห้ง ๙ เม็ด ตะไคร้ ๒ ต้น ข่า ๒ แว่น ผิวมะกรูด ๑/๖ ผล หัวหอม ๙ หัว กระเทียม ๑๕ กลีบ กะปิ ๑/๒ ช้อนชา เกลือ ๑ ช้อนชา มะเขือเปราะเลือกอ่อน ๆ พริกชี้ฟ้าอ่อน ใบมะกรูด ใบโหระพา ลูกผัก ชียี่หร่า นิดหน่อย ประมาณ อย่างละ ๑/๒ ช้อนโต๊ะ กะชายหั่นฝอย ๓ ขีด

วิธีทำ ปัจจุบันลูกชิ้นปลาตามตลาดก็มีขายทั้งปลาอินทรีย์และปลากราย แต่ในที่นี้จะแนะนำการทำลูกชิ้นปลาไว้ด้วย เอา ปลา อินทรีย์ หรือ ปลา กราย (ปลาอินทรีย์ดีกว่า) มาแล่เนื้อออกเป็นสองแผ่น กระดูกกลางที่มีเนื้อติดอยู่นิดหน่อยเอาช้อนสังกะสีขูดออกให้หมด แล้วมาขูดเนื้อที่แล่ไว้ทั้งสองแผ่นให้หมดเหลือแต่หนัง เอาเนื้อปลาสับให้เหนียว แล้วลงครกโขลกอีก ใช้เพ่งแซใส่ลงไปนิดหน่อย เพื่อให้เนื้อปลาขึ้นฟู ไม่ยุบ ถ้าโขลกเนื้อปลาติดไม้ตีพริกให้เอาชุบน้ำเกลือที่ละลายใส่

ถ้วยไว้บ่อย ๆ จะทำให้เนื้อปลาไม่ติดไม้ที่โขลก เหนียวดีแล้ว เอามือชุบน้ำเกลือกำเนื้อปลาแล้วบีบให้ออกมาทางช่องระหว่างนิ้วกับหัวแม่มือ ใช้มืออีกข้างหนึ่งใช้ช้อนตักออกเป็นลูก ๆ แล้วแช่น้ำเปล่าไว้ โขลกพริกแห้งกับเกลือให้ละเอียด แล้วหั่นตะไคร้ ข่า ผิวมะกรูด ใส่โขลกพร้อมกับหอม กระเทียม กะปิ ผักชี ยี่หร่า นิดหน่อยให้ละเอียด คั้นน้ำกะทิแยกหัวกะทิไว้ต่างหาก เอากะทิเคี่ยวให้แตกมัน แล้วเอาน้ำพริกเครื่องแกงลงผัดให้หอม ใส่น้ำปลานิดหน่อย ถ้าแห้งให้เติมกะทิลงไปทีละน้อยใส่ลูกชิ้นปลาที่ทำไว้ลงไป พอเดือดดีแล้ว กะให้น้ำพอสมกับเนื้อ ถ้าน้ำน้อยให้เติมกะทิที่เหลือลงไปให้พอดี แล้วชิมรสตามใจชอบ เอามะเขืออ่อน ๆ ผ่าสี่ล้างน้ำใส่พร้อมกับพริกอ่อน ถ้ามีหัวกะทิเหลืออยู่ให้ใส่ไปอีก พอเดือดดีแล้วใส่ใบมะกรูดฉีกเป็นชิ้นกับใบโหระพาลงไป ถ้าชอบหวานนิดหน่อยก็ใส่น้ำตาลปีบได้นสตามที่ชอบ พอใส่ผักหมดก็ยกลงได้.

แกงมัสหมั่นไก่-เนื้อ

เครื่องปรุง ไก่หรือเนื้อ ๑ ก.ก. มะพร้าวขูด ๑ ก.ก. พริกแห้ง ๑๕ เม็ด ผักชี ๑ ช้อนโต๊ะ ยี่หร่า ๑ ช้อนโต๊ะ ลูกจันทน์ ๒ แว่น ดอกจันทน์ ๑ ดอกเล็ก ลูกกระวาน ๑๒ ลูก อบเชยยาว ๑ ซ.ม. พริกไทย ๑๕ เม็ด กานพลู ๑๐ ดอก ใบกระวาน ๒๐ ใบ ข่า ๓ แว่น ตะไคร้ ๑ ต้น ขิง ๕ แว่น หัวหอม ๑๕ หัว กระเทียม ๒๐ กลีบ ถั่วลิสง กะปิ น้ำตาล น้ำปลา ส้มมะขาม ส้มซ่า ๒ ผล

วิธีทำ พริกแห้งผ่าเอาเม็ดทิ้ง เผาไฟให้หอม ลูกผักชียี่หร่าคั่วให้เหลือง ดอกจันทน์ ลูกจันทน์ แกะเอาเนื้อข้างใน กานพลู ลูกกระวาน ทั้งหมดคั่วให้หอมแล้ว ใส่ครกโขลกรวมกันกับเครื่องเทศ หัวหอม กระเทียม เผาไฟ ทอดโขลกรวมไปกับเครื่องแกงทั้งหมด คั้นกะทิแบ่งเอาหัวไว้ เอากะทิที่สองเคี่ยวเนื้อให้เปื่อย เนื้อหั่นเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมใหญ่ ๆ ไก่ก็หั่นชิ้นใหญ่เหมือนกัน เคี่ยว

ไฟอ่อน ๆ จนเบื่อย เอาหัวกะทิเคี่ยวให้แตกมัน แล้วเอาเครื่องแกงลงผัดให้หอม ถั่วลิสงคั่วปอกเปลือกใส่ทั้งเม็ด ตักเครื่องแกงใส่หม้อเคี่ยวเนื้อ ใส่น้ำตาลปี๊บ น้ำปลา ส้มซ่าคั้นเอาน้ำใส่ลงไป มะขามเปียกคั้นเอาน้ำใส่เคี่ยวต่อไป ใบกระวานคั่วไฟอ่อน ๆ อบเชยคั่วไฟพอเหลือง ลูกกระวานคั่วพอเหลืองใส่ลงไปเดือดดีแล้ว เครื่องแกงจับเนื้อแล้ว ชิมรสตามชอบใจ ควรให้รสหวานนำหน้า เปรี้ยวเค็มตาม ปอกหอมให้มากหน่อยใส่ลงไป พร้อมกับมันฝรั่งต้มปอกเปลือกใส่ลงไปด้วย แกงมัสหมั่นนี้ ถ้าจะรับประทานให้อร่อยควรทิ้งไว้ให้คืนแล้วอุ่น ใหม่น้ำแกง จะจับเข้าเนื้ออร่อยดีมาก.

แกงดอกขี้เหล็กกับเนื้อย่าง

เครื่องปรุง ดอกขี้เหล็ก ๑ ก.ก. เนื้อวัวย่าง ๑/๒ ก.ก. มะพร้าวขูดแล้ว ๑ ๑/๒ ก.ก. พริกแห้ง ๑๒ เม็ดใหญ่ เกลือ ๑ ช้อนชา ข่า ๓ แว่น ตะไคร้ ๓ ต้น

กะชาย ๔ ขีด หัวหอม ๙ หัว กระเทียม ๑๕ กลีบ กะปิ ๑ ช้อนชา น้ำปลา ปลาอินทรีย์เค็ม ๓ ขีด ปลาช้อนย่างโขลกทำน้ำแกงตัวเล็ก ๑ ตัว

วิธีทำ คั้นกะทิแยกหัวไว้ต่างหาก น้ำที่สองใส่หม้อเคี่ยว เอาหางกะทิไว้ต่างหาก เอาดอกขี้เหล็กต้มและคั้นน้ำขมออก ชิมรสดูให้หายขม ตะไคร้ ข่า หั่น พริกแห้งผ่าแกะเม็ดแช่น้ำเกลือ กระเทียม หัวหอม โขลกให้ละเอียดทั้งหมดให้เข้ากัน ล้างกะชายหั่นใส่กะปิ โขลกรวมไปกับเครื่องแกง ปลาย่างไฟให้หอม แกะเนื้อรวมไปกับเครื่องแกง ย่างเนื้อพอน้ำตกหั่นเป็นชิ้น ๆ พอกะทิแตกมัน ตักเครื่องแกงใส่ลงไปผัด ใส่น้ำปลา ใส่เนื้อย่าง ดอกขี้เหล็ก และกะทิชิมรสตามใจชอบ ตั้งไฟทิ้งไว้ให้เดือดนาน ๆ พอดอกขี้เหล็กเข้ากับเครื่องแกง เอาหัวกะทิราด คนจนทั่ว พอเดือดนานพอสมควรแล้วยกลงรับประทานได้ แกงขี้เหล็กนี้ควรแกงให้น้ำข้น ๆ หน่อย หรือใส่หัวกะทิมาก ๆ รสจะดีขึ้น.

แกงเผ็ดเนื้อ

เครื่องปรุง เนื้อวัว ๑ ก.ก. มะพร้าวขูด ๑ ก.ก. ข่า ๒ แว่น ตะไคร้ ๒ ต้น ผิวมะกรูด ๑/๖ ผล ลูกจันทน์ ๑ แว่น ลูกผักชียี่หร่าอย่างละ ๑ ช้อนโต๊ะ พริกแห้ง ๙ เม็ด หอม ๙ เม็ด กระเทียม ๑๕ กลีบ กะปิ ๑/๒ ช้อนชา เกลือ ๑ ช้อนชา พริกชี้ฟ้าอ่อน ใบโหระพา ใบมะกรูด มะเขือพวง

วิธีทำ หั่นเนื้อวัวเป็นชิ้นเล็ก ๆ เคี่ยวกับหางกะทิ โขลกเครื่องแกงทั้งหมดให้ละเอียด คั้นกะทิเอาไว้ต่างหาก น้ำที่สองเคี่ยวให้แตกมัน เอาเครื่องแกงลงผัดกับกะทิให้หอม ใส่น้ำปลา ใส่เนื้อลงผัดกับเครื่องแกงแล้วเอาหางกะทิใส่เคี่ยวให้เนื้อเปื่อย ชิมรสดู แล้วใส่พริกอ่อนหั่น ใส่หัวกะทิ ใบโหระพา ใส่เนื้อหน่อไม้ ทิ้งไว้ให้เดือด ยกลงได้.

แกงเผ็ดไก่กับหน่อไม้

เครื่องปรุง ไก่ ๑ ก.ก. มะพร้าวขูด ๑ ก.ก. พริกแห้ง ๙ เม็ด ตะไคร้ ๒ ต้น ข่า ๓ แว่น ผิวมะกรูด ๑/๖ ผล หัวกระเทียม ๑๕ กลีบ ผักชีหร่าอย่างละ ๑ ช้อนโต๊ะ พริกไทย ๙ เม็ด เกลือ ๑ ช้อนชา กะปิ ๑/๒ ช้อนชา หน่อไม้ พริกชี้ฟ้าอ่อน ใบโหระพา ใบมะกรูด ลูกกระวาน ๕ ลูก ลูกจันทร์ ๑ แว่น ดอกจันทร์ ๑/๔ ดอก

วิธีทำ ไก่สับเนื้อติดกระดูก หรือจะแล่เนื้อ ๆ ต่างหากแล้วที่เหลือสับเนื้อติดกระดูกก็ได้ หน่อไม้หั่นตามใจชอบ คั้นกะทิเอาหัวไว้ น้ำที่สองใส่หม้อตั้งไฟเคี่ยวให้แตกมัน พริกแห้งล้างน้ำผ่าเอาเม็ดออกโขลกกับเกลือให้ละเอียด แล้วใส่ตะไคร้ ข่า ผิวมะกรูด ผักชีหร่า หัวหอม กระเทียม กะปิโขลกให้ละเอียดเข้ากันแล้วตักน้ำพริกที่โขลกละเอียดแล้วผัดให้หอม ใส่น้ำปลาเล็กน้อย แล้วใส่

เนื้อไก่ (ถ้าใช้สับไก่ทั้งกระดูกควรเคี่ยวกับหางกะทิให้เปื่อยเสียก่อน) เติมกะทิลงไปให้พอดีกับเนื้อไก่ แล้วจึงใส่หน่อไม้ ชิมรสตามชอบใจ ฉีกใบมะกรูดล้างน้ำ พริกอ่อน หั่นเฉียงใส่ลงไป หัวกะทิที่เก็บเอาไว้ใส่ลงไป พอเดือดดีแล้ว ใส่ใบโหระพาชิมรสตามชอบ แล้วยกลงรับประทานได้.

แกงหมูเทโพผักบุ้ง

เครื่องปรุง หมูสามชั้น ๑/๒ ก.ก. ผักบุ้ง ๑๐ กำ มะพร้าวขูด ๑ ก.ก. ข่า ๒ แว่น ตะไคร้ ๒ ต้น ผิวมะกรูด ๑/๖ ผล หัวหอม ๙ หัว กระเทียม ๑๕ กลีบ กะปิ ๑/๒ ช้อนชา พริกแห้ง ๑๕ เม็ด เกลือ ๑ ช้อนชา ส้มมะขามเปียก น้ำตาล น้ำปลา ใบมะกรูด (ถ้าแกงปลาเทโพ ต้องใส่ผลมะกรูดปอกเปลือก ลูกใหญ่ผ่า ๔ ซีก ลูกเล็กผ่า ๒ ซีก แกงหมูเทโพใส่แต่ใบมะกรูด)

วิธีทำ หมูสามชั้นเลือกให้มีเนื้อหน่อย ขูดหนัง ล้างน้ำให้สะอาด หั่นแฉลบหนาหรือบางตามชอบใจ ผักบุ้งเด็ดใบเสียทิ้ง ล้างน้ำให้สะอาด แล้วบิดต้นให้แตก แล้วตัดเป็นท่อน ๆ มะพร้าว คั้นหัวกะทิไว้ต่างหาก น้ำที่สองใส่หม้อไว้เคี่ยวผัดกับเครื่องแกง หั่นข่า ตะไคร้ ผิวมะกรูด พริกแห้ง เกลือนิดหน่อย หัวหอม กระเทียมปอก ใส่ครกโขลกรวมกันให้ละเอียด เอาหม้อกะทิตั้งไฟ เคี่ยวจนแตกมัน แล้วตักเครื่องแกงลงผัดให้หอมเอาหมูใส่น้ำปลาใส่ ถ้ากะทิแห้งไปก็ให้เอาหางกะทิเติมพอน้ำแกงเดือดดีแล้ว ใส่ผักบุ้ง ฉีกใบมะกรูดใส่เติมกะทิทั้งหมดลงไป ใส่น้ำตาล น้ำส้มมะขามเปียก ชิมรสตามใจชอบ ถ้าจะใส่มะกรูดชิมรสอย่าให้เปรี้ยวนัก เมื่อเคี่ยวได้ที่แล้วชิมรสอีกครั้งได้รสตามต้องการแล้ว เอาหัวกะทิใส่ลงไปคนให้ทั่ว พอเดือดดีแล้วยกลง รับประทานได้.

ต้มส้มหมูสับปะรด

เครื่องปรุง หมูสามชั้นหรือหมูติดมันก็ได้ ½ ก.ก. สับปะรดใช้เปรี้ยว ๆ หวาน ๆ ๒ หัว กุ้งแห้ง ๒ ขีด หัวหอม ๒๐ หัว กะปิ ๑ ช้อนชา พริกไทย ๑๕ เม็ด น้ำตาลปีบ น้ำปลา น้ำมันหมู

วิธีทำ ตำพริกไทย หัวหอม กะปิ ให้เข้ากันแล้วเอากระทะตั้งไฟใส่น้ำมันหมู เอาเครื่องที่ตำลงไปผัดในกระทะให้หอม ใส่หมูติดมันหรือหมูสามชั้นที่หั่วไว้แล้วผัดพอหมูสุก ใส่สับปะรดที่หั่นไว้แล้วลงไปผัดด้วย ใส่น้ำปลา น้ำตาลนิดหน่อย ทิ้งให้เดือดสักครู่ ตักใส่หม้อ ตั้งไฟ เติมน้ำลงไปให้พอดีกับเนื้อ เติมน้ำตาล น้ำปลา แล้วชิมรสดูได้ตามต้องการแล้วใส่กุ้งแห้งที่ล้างแล้วลงไป ทั้งตัวทิ้งไว้ให้เดือดจัด ยกลงรับประทานได้.

แกงส้มกะหล่ำปลีกับกุ้ง

เครื่องปรุง กะหล่ำปลี ๑ ก.ก. กุ้งนาง ½ ก.ก. พริกแห้งแกะเม็ดแช่น้ำ ๗ เม็ด เกลือ ๑ ช้อนชา หัวหอม ๗

หัว กระเทียม ๕ กลีบ กะปิ ½ ช้อนชา น้ำปลา น้ำตาล ส้มมะขามเปียก

วิธีทำ กุ้งสดปอกเปลือกออกล้าง หั่นเป็นชิ้น ๆ (ถ้าตัวเล็กก็ไม่ต้องหั่นใส่ทั้งตัว) หั่นกะหล่ำปลีล้างน้ำไว้ ต้มน้ำใส่หม้อแกงไว้ โขลกพริกแห้งกับเกลือแล้วใส่หัวหอม กะปิ โขลกรวมกันให้ละเอียดเข้ากัน แบ่งเนื้อกุ้งโขลกให้ละเอียด ตั้งน้ำให้หม้อแกงเดือดแล้วใส่ในครกละลายเครื่องแกง แล้วเทลงไปในหม้อ ตั้งไฟให้เดือด ใส่กะหล่ำปลี คั้นมะขามเปียกใส่ ใส่น้ำตาล น้ำปลา ชิมรสตามความต้องการ.

ขนมจีนน้ำพริก

เครื่องปรุง น้ำมันหมูหรือน้ำมันมะพร้าวเคี่ยวใหม่ ๆ ๑ ก.ก. มะพร้าว ๑ ก.ก. กุ้งนาง ๖ ตัว พริกแห้งคั่วป่นแล้ว ๒ ช้อนโต๊ะ ปลากรอบหรือปลาสลาดย่าง

แกะแล้ว ๑ ถ้วย หอมเจียว ๓/๔ ถ้วย กระเทียมเจียว ๑/๒ ถ้วย ถั่วเขียวคั่วล่อนเปลือกแล้ว ๑/๒ ถ้วย ถั่วลิสงคั่ว ๑/๒ ถ้วย น้ำตาลปีบ ๑/๒ ถ้วย น้ำส้มมะ-ขามคั้นด้วยน้ำสุก ๑ ถ้วย น้ำมะนาวประมาณ ๑/๒ ถ้วย น้ำปลาประมาณ ๓/๔ ถ้วย น้ำมะกรูดประมาณ ๑ ถ้วย ระกำ ๑ ผล ผักชี

วิธีทำ มะพร้าว แบ่งมะพร้าวไว้ ๑/๓ ถ้วย แล้วคั่วให้เหลือง นอกนั้นคั้นให้หมดมัน แบ่งกะทิไว้อีก ๑ ถ้วย สำหรับผสมแป้งทอดผัก นอกนั้นใส่หม้อตั้งไฟ กุ้งปลา ถั่วเขียวใส่ลงในหม้อเคี่ยวจนถั่วเขียวเปื่อย หอม กระเทียมที่เจียวแล้ว มะพร้าวที่คั่วแล้วทั้งสามอย่างนี้ โขลกเข้าด้วยกันให้ละเอียด ยกหม้อกะทิลงจากเตา เทใส่กระชอน หรือตะ-แกรงที่รองไว้ด้วยหม้อ เพื่อให้น้ำกะทิตกให้หมด แล้วจึงตักถั่วเขียว กุ้ง ปลา ลงโขลกผสมกันเมื่อละเอียดดีแล้วละลายลงในหม้อกะทิ ปรุงด้วยน้ำปลา น้ำตาล น้ำส้มมะขาม น้ำมะกรูด น้ำมะนาว

ระกำซอยให้ละเอียด บุบถั่วลิสงคั่วอย่าให้ละเอียดนัก ใส่ลงในหม้อชิมดูให้มี ๓ รส ให้รสหวานนำหน้านิดหน่อย ตามชอบ ซอยกระเทียมตามขวาง ๓ ช้อนโต๊ะ ตักน้ำมันใส่กะทะแล้วเจียวกระเทียมให้เหลือง ตักลงในหม้อน้ำพริก เด็ดผักชี หั่นหยาบ ๆ โรยหน้า เครื่องแกล้มขนมจีนน้ำพริก ขนมจีน ปลาทอดมัน ไข่ต้ม กุ้งฝอยชุบแป้งทอด ใบเล็บครุฑชุบแป้งทอด ใบผักบุ้งชุบแป้งทอด ดอกพวงชมภูชุบแป้งทอด ผักบุ้งจักเป็นฝอยผัดน้ำมัน ผักกะเฉดผัดน้ำมัน ถั่วพูหั่นผัดน้ำมัน ยอดกะถินผัดน้ำมัน มะละกอดิบผัดน้ำมัน พริกแห้งทอดกรอบ หัวปลีหั่นบาง ๆ (แช่น้ำมะนาวไม่ให้ดำ)

วิธีผสมแป้งชุบกุ้งและผักทอด แป้งข้าวจ้าว ๒ ส่วน แป้งมันหรือแป้งสาลี ๑ ส่วน เคล้าให้เข้ากัน นวดกับหัวกะทิ เติมน้ำปูนใส เกลือ.

แกงส้มแตงโมอ่อนกับปลาช่อน

เครื่องปรุง แตงโมอ่อน ๑ ก.ก. ปลาช่อน ๑ ตัว หัวหอม ๗ หัว กระเทียม ๔ กลีบ พริกแห้ง ๕ เม็ด เกลือ ๑ ช้อนชา กะปิ ½ ช้อนชา มะขามเปียก น้ำตาล น้ำปลา

วิธีทำ ไม่ต้องตั้งน้ำให้มากนัก เพราะน้ำแตงโมจะออกมาอีก ปลาช่อนเหลือท่อนหางไว้โขลกน้ำแกง พริกแห้งผ่าเอาเม็ดออก ล้างน้ำโขลกกับเกลือให้ละเอียดแล้วใส่กะปิกับหอม กระเทียม ข่า แล้วเอาเนื้อปลาที่ต้มไว้ ท่อนหางแกะเอาเนื้อปลาใส่โขลกรวมกัน แล้วละลายน้ำแกงแต่น้อยก่อน ตั้งไฟให้เดือด แตงโมอ่อนปอกเปลือก หั่นเป็นชิ้น ๆ ล้างน้ำใส่หม้อแกง พอน้ำแกงเดือดดีแล้ว ใส่แตงโม คั้นน้ำมะขามเปียกใส่ น้ำตาลปีบใส่นิดหน่อย เติมน้ำปลา ชิมตามใจชอบ ใส่เนื้อปลาที่หั่นไว้ลงไป ตั้งไฟให้เดือด ยกลงรับประทานได้

ผัดมักกะโรนีกุ้ง

เครื่องปรุง มักกะโรนี ๑ กล้อง กุ้งนาง ๑ ก.ก. – ๑/๒ ก.ก. หอมหัวใหญ่ ๓ หัว (ถ้าหัวเล็ก ๔ หัว) ซ๊อสมะเขือเทศกระป๋องเล็ก (ถ้าไม่มีใช้ซ๊อสมะเขือเทศขวดก็ได้) เนยประมาณ ๓ ช้อนโต๊ะ เกลือเล็กน้อย นมสดประมาณ ๒-๓ ช้อนโต๊ะ ผงชูรสนิดหน่อย ซ๊อสพริก น้ำมันหมูประมาณ ๒-๔ ช้อนโต๊ะ (ถ้าชอบรสแม๊กกี้ซ๊อน ก็ใช้แทนซ๊อสพริกได้) เนยแข็งขูด ๒ ช้อนโต๊ะ

วิธีทำ มักกะโรนีหักเป็นท่อน ๆ ยาวประมาณ ๒-๔ นิ้ว ตั้งน้ำให้เดือดเต็มที่เอามักกะโรนีลงต้มประมาณ ๒๐-๒๕ นาที (หรือจะใช้ตักขึ้นมาเด็ดดูให้ข้างในสุกไม่เป็นไตแข็งเป็นใช้ได้) แล้วตักขึ้นใส่น้ำเย็นทันที สักครู่เทใส่ตะแกรงผึ่งให้น้ำแห้ง และไม่ติดกันเป็นก้อน เอากุ้งปอกเปลือกผ่าหลังเอาเส้นดำออก แล้วหั่นกุ้งเป็นชิ้น ๆ ขนาดตามใจชอบ หอมหัวใหญ่ผ่า ๒ ซีก แล้วหั่นขวางไว้

ตักเนยใส่กระทะ เอาน้ำมันหมูใส่พอสมควรใส่หอมหัวใหญ่ลงไปนิดหน่อยเจียวให้เหลืองหอม ใส่เนื้อกุ้งลงผัดพอสุกแล้วใส่มักกะโรนีลงไปผัด ใส่หอมหัวหอมใหญ่ที่เหลือลงไป ใส่ซ๊อสมะเขือเทศ ใส่ซ๊อสพริก (หรือแม๊กกี้) ผงชูรส นมสด (ใส่อย่าให้แฉะมาก) ใส่เกลือนิดหน่อย ชิมรสก่อนแล้วจึงเติมรสตามต้องการ เสร็จแล้วตักขึ้นใส่จานใหญ่ โรยด้วยพริกไทย เนยขูด ตักแบ่งรับประ-ทานได้.

ผัดตับหมูกับหอมหัวใหญ่

เครื่องปรุง ตับหมู หอมหัวใหญ่ น้ำมันหมู กระเทียม พริกชี้ฟ้าแดง น้ำตาล น้ำปลา

วิธีทำ ตั้งกระทะใส่น้ำมันหมู ทุบกระเทียมใส่ลงไปเจียวให้เหลือง หั่นตับหมูตามชอบใส่ลงไป ปอกหอมหัวใหญ่ผ่าสองหั่นบาง ๆ ใส่ลงไปผัด ใส่น้ำตาลน้ำปลา ชิมรสให้มีหวานเค็มแล้วตักขึ้นโรยพริกไทย รับประทานได้ทันที.

ผัดหมี่กรอบ

เครื่องปรุง เส้นหมี่ ๑/๒ ก.ก. น้ำมันหมูประมาณ ๓ ก.ก. กุ้ง ๑/๒ ก.ก. เนื้อหมู ๔ ขีด ถั่วงอกประมาณ ๓ ถ้วย ต้นกุยไฉ่ ๑๐—๑๒ ต้น เต้าหู้เหลือง ๑ แผ่น ผักชี ๔ ต้น เต้าเจี้ยวประมาณ ๒ ช้อนโต๊ะ กระเทียมดอง ๓ หัว ส้มซ่า ๑ ผล มะนาว ๒–๓ ผล หัวหอม ๑๐ หัว กระเทียม ๒๐ กลีบ พริกป่น ๑ ช้อนชา น้ำปลา น้ำตาลทราย น้ำส้ม พริกชี้ฟ้าแดง

วิธีทำ เอาเส้นหมี่ล้างน้ำผึ่งไว้ หมู กุ้ง หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ กระเทียมดองหั่นเป็นฝอย พริกชี้ฟ้าแดงหั่นฝอย ปอกหอม ทุบสับเต้าเจี้ยวโขลกให้ละเอียด เต้าหู้เหลืองหั่นฝอยตากแดดให้แห้ง ทอดให้พอง ถั่วงอก เด็ดหาง กุยไฉ่ตัดเป็นท่อน ๆ ตั้งกระทะให้น้ำมันร้อน เอาเส้นหมี่ทอดพอเหลือง แล้วกลับทอดอีกข้างหนึ่ง เมื่อเหลืองดีแล้วตักขึ้น ใส่

หอมกระเทียมลงเจียวพอเหลืองใส่หมู กุ้ง ลงผัดคนไปจนแห้ง ใส่เต้าเจี้ยว น้ำตาลทราย น้ำส้มคนต่อไปจนรู้สึกว่า น้ำตาลเหนียว แบ่งถั่วงอกใส่ลงไปครึ่งหนึ่ง กับกุยไฉ่คนต่อไป ใส่เส้นหมี่ลงผัดพร้อมกับเต้าหู้ทอดแล้วชิมรส เมื่อได้รสถูกใจแล้วตักใส่จาน โรยด้วยกระเทียมดองผิวส้มซ่าถั่วงอกที่เหลือ ใบกุยไฉ่ โรยลงข้าง ๆ จานสลับไปรอบ ๆ โรยด้วยพริกชี้ฟ้าแดง ผักชีโรยหน้ายกไปให้รับประทานได้.

พล่ากุ้ง

เครื่องปรุง กุ้งใหญ่ ๑/๒ ก.ก. ใบสะระแหน่ ผักชี ตะไคร้ ๔—๕ ต้น กระเทียม ๑๐ กลีบ พริกขี้หนู หัวหอมเล็กหั่นฝอย น้ำปลา มะนาว

วิธีทำ ล้างกุ้งให้สะอาด เผาไฟแรง ๆ ดิบ ๆ สุก ๆ แล้วปอกเอามันกุ้งไว้ต่างหาก ปอกเปลือกกุ้ง แล้วหั่นเป็นชิ้น ๆ เด็ดใบสะระแหน่เป็นใบ ๆ ล้างน้ำให้สะอาด ผักชีเด็ดเอาแต่ใบ ตะไคร้หั่นฝอย

ตำรากผักชีกับกระเทียมเข้าด้วยกัน แล้วผสมลงในน้ำมะนาว ปรุงรสด้วยน้ำปลาให้เปรี้ยวนำหน้า พริกขี้หนูตำให้ละเอียดผสมลงในน้ำปรุงนี้ด้วย เวลาจะรับประทานจึงเอากุ้ง คลุกกับตะไคร้หั่นฝอยให้เข้าเนื้อกัน แล้วจึงผสมด้วยน้ำปรุง ชิมดูได้รสดีแล้วจึงเอาใบสะระแหน่ลงคลุก ใส่มันกุ้งเหลืองด้วย พอเข้ากันจัดใส่จานโรยผักชี ใช้ได้.

พล่าไข่จาระเม็ด

เครื่องปรุง ไข่จาระเม็ด ๕—๖ ฟอง หอมซอย ๓-๔ หัว กระเทียมดองซอย ๑-๑½ ช้อนโต๊ะ ตะไคร้หั่นฝอย ๑ ช้อนโต๊ะ ใบมะกรูดหั่นฝอย ๑ ช้อนชา น้ำมะนาว น้ำมะกรูด น้ำปลาดี พริกชี้ฟ้า ผักชี

วิธีทำ ต้มไข่จาระเม็ดให้สุก (ใช้แต่ไข่แดง) หั่นให้บาง ๆ คลุกเคล้ากับเครื่องปรุงทั้งหมด ชิมรสตามชอบใจ โรยผักชีและพริกชี้ฟ้าแดงหั่นฝอย ถ้ายังไม่รับประทานก็จัดโรยเครื่องบนไข่แดงเป็น

ชิ้น ๆ ราดน้ำมะนาว น้ำมะกรูด โรยผักชี พริก แล้วจึงคลุกเคล้ากันก่อนรับประทาน.

แสร้งว่า กุ้ง

เครื่องปรุง กุ้งใหญ่ หรือกุ้งนางก็ได้ ขิงสด หัวหอม ตะไคร้ ใบมะกรูด ต้นหอม ผักชี น้ำตาลปี๊บ น้ำปลา มะนาว ส้มมะขามเปียก

วิธีทำ กุ้งเผาพอสุกปอกเปลือก หั่นฝอย หรือฉีกฝอยก็ได้ ใส่ชามไว้ ขิงสดปอกเปลือกหั่นฝอย ตะไคร้ ใบมะกรูด หั่นฝอย หัวหอมปอกเปลือกหั่นบางๆ ทุกอย่างใส่รวมในกุ้ง คั้นส้มมะขามเปียกนิดหน่อย ใส่น้ำตาล น้ำปลาคลุกชิมรส ให้มีเปรี้ยวเค็มหวานน้อยหน่อย หั่นต้นหอม ผักชีให้ละเอียดใส่ลงไป พริกชี้ฟ้า (ถ้าชอบเผ็ดหั่นพริกเหลืองหรือพริกขี้หนูเติมลงไปก็ได้) หั่นแฉลบ ๆ โรยหน้า รับประทานกับผักสด เช่น แตงกวา มะเขือกรอบ ถั่วพูดิบ ถั่วฝักยาว ใบโหระพา ใบสะระแหน่ ก็ได้.

น้ำพริกมะขามผัด

เครื่องปรุง มะขามสดอ่อน ½ ก.ก. กุ้งแห้ง ๓ ขีด กะปิ ๒ ขีด กระเทียม ๓๐ กลีบ พริกขี้หนู ๑ ขีด น้ำตาลปึบ น้ำปลา น้ำมันหมู

วิธีทำ มะขามสดอ่อน ล้างผิวให้สะอาด แล้วใส่ครกโขลก กะปิ กระเทียม กุ้งแห้งโขลกรวมกัน ให้ละเอียด เด็ดพริกขี้หนูโขลกลงไปด้วยพอให้ออก รสเผ็ดเล็กน้อย ใส่น้ำตาล น้ำปลา ตั้งกระทะใส่น้ำมันพอร้อน ตักน้ำพริกลงผัดให้หอม ใช้ไฟอ่อนชิมรสตามชอบใจ พริกขี้หนูบุบพอแตก ใส่ผัดลงไปด้วย (ถ้าจะใส่กากหมูก็ใส่ลงไปได้ แต่เก็บไว้ไม่ได้นาน) ถ้าไม่ใส่กากหมูหรือหมู จะเก็บไว้ได้นาน ถ้าจะใส่กากหมูหรือหมู ควรแบ่งใส่ผัดเฉพาะรับประทาน แล้วเก็บน้ำพริกมะขามผัดไว้ต่อไปจะใช้คลุกข้าวหรือกินกับผักจิ้มต่าง ๆ ก็ได้.

น้ำพริกเผา

เครื่องปรุง พริกแห้ง ๓ ขีด หัวหอม ๑ ก.ก. กระเทียม ½ ก.ก. กุ้งแห้ง ๔ ขีด น้ำปลา น้ำตาลปี๊บ น้ำมันหมู มะขามเปียก

วิธีทำ พริกแห้งกรีดเอาเม็ดออกให้หมด หัวหอม กระเทียมปอกผิวให้หมด หั่นบาง ๆ ผึ่งแดดทิ้งไว้สักชั่วโมง อย่ารวมกัน เอาน้ำมันหมูใส่กระทะตั้งไฟอ่อน ๆ เอาพริก หอม กระเทียม กุ้งแห้ง ทอดให้เหลืองทีละอย่างอย่ารวมกัน ทิ้งให้แห้งน้ำมันใส่ครกโขลกทีละอย่าง โขลกละเอียด แล้วทุกอย่างใส่ในกระทะรวมกัน มีน้ำมันน้อย ๆ ใส่น้ำตาลปี๊บ น้ำปลา และน้ำส้มมะขามคั้นไว้ข้น ๆ ตั้งไฟอ่อน ๆ ผัดไปให้ทั่ว ขณะน้ำพริกเดือดชิมรสให้มีรสเปรี้ยว หวาน เค็ม ตามชอบ แล้วปล่อยให้เดือดต่อไป จนมีความข้นขนาดตามความต้องการ ระวังต้องคนอย่าให้ก้นกระทะไหม้.

ยำปลาหมึกสด

เครื่องปรุง ปลาหมึกสด ผักกาดหอม คื่นช่าย ต้นหอม แตงกวา หอมใหญ่ มะนาว พริกขี้หนู น้ำปลา กระเทียม ผักชี

วิธีทำ ล้างปลาหมึกให้สะอาด บั้งแฉลบด้านในเป็นตาขนมเบื้ยกปูน อย่าให้ขาดจากกัน แล้วหั่นชิ้นขนาดตามต้องการ ตั้งน้ำให้เดือด ลวกปลาหมึกเร็ว ๆ แล้วแช่น้ำเย็นอีกครั้ง ทำให้เนื้อกรอบ แตงกวาหั่นฝานตามขวาง ตัดใบผักกาดหอมเรียงรอบขอบจาน ส่วนก้านนำมาคลุกเคล้ากับปลาหมึก หอมใหญ่ซอยตามยาว ปรุงด้วยกระเทียม พริกขี้หนูโขลกหยาบ ๆ น้ำมะนาว น้ำปลาใส่คลุกเคล้ากัน ชิมรสตามใจชอบ จัดใส่กลางจานบนใบผักกาด แล้วโรยหน้าด้วยผักชี

ยำหัวปลี

เครื่องปรุง หัวปลีกล้วยตานี น้ำพริกเผา หอม กระเทียม หัวกะทิ เนื้อหมู ผักชี พริกขี้หนูแห้งทอดกรอบ มะนาว น้ำปลา ส้มมะขาม

วิธีทำ เผาหัวปลีให้สุกนุ่มหรือต้มก็ได้ ลอกกาบแดงทิ้งไปให้เหลือแต่กาบขาว ๆ ข้างใน ฉีกให้เป็นฝอยหรือหั่นฝอยลงบนจาน หัวกะทิตั้งไฟพอจะเดือดลาดลงบนหัวปลี แล้วจึงโรยหอมเจียว กระเทียมเจียว เนื้อหมูนึ่งสุกหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ยาว เมื่อจะรับประทานจึงคลุกเคล้ากับน้ำพริกเผา น้ำตาล น้ำปลา น้ำมะนาว ชิมให้รสจัดตามชอบใจ ถ้าชอบเผ็ดก็โรยด้วยพริกขี้หนูแห้งทอดกรอบ.

ผัดปลากะพงเกี้ยมฉ่าย

เครื่องปรุง ปลากะพง เกี้ยมฉ่าย น้ำมันหมู กระเทียม เต้าเจี้ยวดำ แป้งมัน ผงชูรส (ผงชูรสไม่ใส่ก็ได้ถ้ามีน้ำซุบ)

วิธีทำ เอากระทะตั้งไฟใส่น้ำมันให้ร้อนจัด (ใช้ไฟแรงหน่อย) ทุบกระเทียมเจียวให้มากหน่อย ปลากะพงล้างให้สะอาดหลาย ๆ น้ำ หั่นหนา ๆ หน่อยใส่ลงไปทอดพอสุก แล้วใส่เกี้ยมฉ่ายที่หั่นแฉลบบางใส่ลงไปผัดด้วย เอาเต้าเจี้ยวดำใส่ลงไปด้วย

ใส่น้ำซุบนิดหน่อย ปล่อยทิ้งไว้ให้เดือดนาน ๆ ชิมรสดู หากยังเค็มไม่พอให้เติมเกลือลงไปอีกเล็กน้อย ถ้าไม่มีน้ำซุบใส่ก็ใช้ผงชูรสใส่ ละลายแป้งมันกับน้ำใส่ลงไป อย่าให้เหลวไป ให้ข้นหน่อย โรยพริกไทย รับประทานได้.

ผัดปลากะพงกับขิง

เครื่องปรุง ปลากะพง ขิง น้ำมันหมู กระเทียม ต้นหอมมาก ๆ หน่อย น้ำปลา ผงชูรส

วิธีทำ ล้างปลากะพงให้สะอาด หั่นชิ้นหนา ๆ ขิงสดปอกแล้วหั่นฝอย หรือหั่นฝานบาง ๆ ต้นหอมตัดเป็นท่อนๆ ตั้งกระทะใส่น้ำมันหมูให้ร้อนจัด ทุบกระเทียมเจียวลงไปให้มาก ๆ เอาปลาใส่พอสุกระวังอย่าให้ปลาเละ ใส่น้ำปลา ใส่น้ำนิดหน่อย ถ้าไม่มันให้เติมน้ำมันหมูลงไปอีก ชิมรสตามต้องการ ใส่ผงชูรส ใส่ขิง ใส่ต้นหอม ผัดให้พอสุกโรยพริกไทย รับประทานได้.

ผัดเปรี้ยวหวานหมูสับปะรด

เครื่องปรุง เนื้อหมู สับปะรด แตงกวา หอมฝรั่ง เห็ดหูหนู พริกหยวก หรือพริกชี้ฟ้าแดง ต้นหอม ผักชี น้ำตาล น้ำปลา น้ำส้ม น้ำมันหมู กระเทียม พริกไทย

วิธีทำ ต้องแช่เห็ดหูหนูในน้ำให้นิ่ม เนื้อหมูหั่นเป็นชิ้นๆ สับปะรดหั่นเป็นชิ้นตามชอบ แตงกวาหั่น หอมหัวใหญ่หั่น พริกหั่นแฉลบตามยาวชิ้นหนา ๆ ต้นหอมหั่นเป็นท่อน ๆ ผักชีเด็ดเป็นช่อ เอากระทะตั้งไฟใส่น้ำมันหมูให้ร้อนจัด ทุบกระเทียมสับเป็นชิ้นผัดให้เหลือง ใส่หมูผัดพอสุก ใส่สับปะรด น้ำตาล น้ำปลา ใส่แตงกวา หอมหัวใหญ่ ผัดให้หอม ใส่น้ำซุบหรือผงชูรส ชิมรสให้เปรี้ยวหวานเค็ม ๓ รส ถ้าสับปะรดเปรี้ยวไม่พอให้ใส่น้ำส้มเล็กน้อย ชิมรสให้ถูกใจแล้วใส่เห็ดหูหนู เติมน้ำมันให้มัน ผัดพอเห็ดสุกก็ใส่ต้นหอม พริก ตักใส่จานโรยผักชี พริกไทย รับประทานได้เลย.

ยำถั่วพู

เครื่องปรุง ถั่วพูเลือกอ่อน ๆ กุ้งแห้ง กุ้งสด มะพร้าวคั่ว หัวกะทิ น้ำพริกเผา น้ำปลา น้ำตาล น้ำมะนาว

วิธีทำ ตั้งน้ำให้เดือด ใส่เกลือนิดหน่อย แล้วลวกถั่วพูพอสุก แล้วนำลงแช่น้ำเย็นทันที ถั่วพูจะเขียวและกรอบ แล้วนำผึ่งให้แห้ง แล้วหั่นตามขวางบาง ๆ วิธีปรุงรสเหมือนยำหัวปลี ใส่เนื้อหมูสามชั้นพร้อมทั้งหนังที่ต้มสุกเปื่อยลงด้วยก็ได้ เมื่อจะรับประทานให้จัดลงจาน แล้วแบ่งมะพร้าวคั่วและกุ้งแห้งไว้โรยหน้าเป็นชิ้น ๆ เล็กน้อยจึงราดหัวกะทิ

ขนมปังหน้าหมู-เนื้อ-ไก่

เครื่องปรุง ขนมปัง เนื้อหมู—เนื้อวัว หรือเนื้อไก่ก็ได้ หอมหัวใหญ่ ผักชี กะเทียม พริกไทย น้ำมันหมู น้ำปลาดี มะพร้าว ไข่เป็ด จะใส่ผงชูรสด้วยก็ได้

วิธีทำ จะใช้เนื้อหมู เนื้อวัว หรือเนื้อไก่ก็ได้ หั่นแล้วสับให้ละเอียด หอมหัวใหญ่หั่นเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ คั้นกะทิให้ข้น อย่าให้เหลวนัก กะคะเนพอที่จะละลายเนื้อลงไปให้น้ำขลุกขลิกได้ ใส่น้ำปลาพอสมควร จะใส่ผงชูรสนิดหน่อยก็ได้ ผักชีล้างให้สะอาดเด็ดเป็นช่อ ๆ เก็บไว้แต่งหน้าขนมปัง ใช้รากผักชีโขลกกับกระเทียมและพริกไทยทุกอย่างกะให้พอเหมาะ แต่พริกไทยมากสักหน่อยจะทำให้หอมดี เมื่อโขลกละเอียดแล้วจึงนำไปผสมกับเนื้อสัตว์ที่คลุกกับกะทิไว้ ต่อยไข่ใส่ลงไปด้วย แล้วเอาผักชีโรยคลุกเคล้าลงไปด้วย ขนมปังจะตัดริมออกก็ได้ ไม่ตัดก็ได้ ตามชอบใจ ซื้อขนมปังที่หั่นมาเสร็จแล้วก็ได้ แล้วมาตัดให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ สี่เหลี่ยมก็ได้ จะใช้แผ่นใหญ่ทั้งแผ่นก็ได้ เมื่อทอดแล้วมาหั่นทีหลังก็ได้ ตั้งกระทะใส่น้ำมันมาก ๆ ให้ร้อนจัด จึงตักหน้าใส่ขนมปังเกลี่ยให้พูนพองาม แล้วคว่ำ

หน้าขนมบั้งลงทอด รอสักครู่กะว่าหน้าขนมบั้งสุกดีแล้วจึงกลับ เมื่อสุกเหลืองกรอบดีแล้วจึงตักช้อนขึ้น

น้ำจิ้มขนมบั้งหน้าหมู เนื้อ หรือไก่ มีสองชนิด แตงกวาผ่าสองแล้วหั่นแฉลบบาง ๆ ใส่น้ำส้ม น้ำตาล เกลือ เล็กน้อย ซอยหอมใส่และหั่นพริกชี้ฟ้าใส่ลงไปด้วย อีกอย่างหนึ่งใช้พริกชี้ฟ้าแดงโขลกกับกะเทียมให้ละเอียด ใส่น้ำตาลทราย เกลือ น้ำส้ม ชิมรสตามใจชอบ ควรให้หวานนำ

หมายเหตุ การทำน้ำจิ้มควรผสมน้ำส้ม น้ำตาล เกลือ ชิมรสตามชอบใจ เอาไว้ก่อนให้เข้ากัน เวลาจะรับประทานหั่นแตงกวาใส่พริก จะหั่นหรือจะโขลกละเอียดลงไปแล้วราดด้วยน้ำส้มที่ผสม ไว้แล้วจะดีกว่า และการทำขนมบั้งหมูนี้เวลาตักหน้าขนมบั้งจะทอดนั้นควร ต่อยไข่ใส่ชามไว้ต่างหาก ใช้ซ่อมเขี่ยให้ไข่

แตกเข้าด้วยกัน ไม่ต้องตีให้ฟู แล้วช้อนไข่ราดลงบนหน้าขนมปังอีกที แล้วจึงนำเอาลงไปทอด เมื่อขนมปังสุก แล้ว จะมี ความ สวย งามขึ้น อีก น่ารับประทาน.

ข้าวคลุกกะปิ

เครื่องปรุง ข้าวหุงค่อนข้างสวย กะปิดี หัวหอม มะม่วงดิบ ไข่เป็ด น้ำตาล น้ำปลา พริกขี้หนู แตงกวา ต้นหอม กุ้งแห้ง น้ำมันหมู ผักชี

วิธีทำ ข้าวหุงสวย ๆ หน่อยร้อน ๆ เคล้ากับกะปิให้ทั่วกัน (กะปิควรละลายกับน้ำเล็กน้อยแล้วจะทำให้คลุกข้าวได้สีเสมอกันดูสวยงาม) ใส่น้ำตาลนิดหน่อย น้ำปลา ชิมรม ตามใจชอบ เอาไข่เป็ดต่อยใส่ชามตีให้เข้ากัน แล้วเจียวให้เหลือง (ไฟอ่อน) โดยวิธีกรอกในกระทะให้บาง ๆ แล้วค่อยแซะม้วนขึ้นหั่นละเอียดโรยบนข้าว หัวหอมซอยบาง ๆ มะม่วงดิบปอกแล้วสับละเอียด

ขยำน้ำเกลือให้ขาว บีบน้ำให้แห้ง แล้วโรยไปบนไข่ หัวหอม กุ้งแห้ง ถ้าตัวโตมากก็ผ่าสองซีก แต่งหน้า พริกขี้หนูหั่นละเอียด (ถ้าไม่ชอบเผ็ดก็ใช้พริกชี้ฟ้าแดง หั่นฝอย ตาม ยาวแช่น้ำ แกะเม็ดทิ้งโรยแทน) ผักชีเด็ดเป็นช่อ ๆ โรยหน้า รับประทานกับแตงกวา ต้นหอมได้ ถ้าจะให้สวยแตงกวาจะปอกแล้วจักหั่นแฉลบเฉียง ต้นหอมกรีดใบแช่น้ำม้วนงอแล้วแช่น้ำทิ้งแตงกวา ต้นหอม สักครู่จึงนำขึ้นจากน้ำนำไปรับประทานกับหมูหวาน

ขิงอ่อนดองเปรี้ยวหวาน

เครื่องปรุง ขิงอ่อน ๆ น้ำส้ม น้ำตาลทราย เกลือป่น

วิธีทำ ขิงอ่อนตัดเป็นชิ้น ๆ แล้วปอกให้สะอาด จะใช้มีดคม ๆ ซอยบาง ๆ ด้านเดียว ด้านล่างคงยังติดกันอยู่เป็นชิ้นใหญ่ จะสลักเป็นอะไรก็ได้ หรือจะตัดเป็นท่อน ๆ ก็ได้ ใช้เข็มสักให้ทั่วรอบด้าน เพื่อให้คายรสเผ็ดออกมา เมื่อสักขิงทั่วดีแล้ว ใช้

เกลือบ่นคลุกเคล้าไว้สักครู่ประมาณ ๑–๒ ชั่วโมงก็ได้ ความเค็มจะทำให้ขิงอ่อนตัวนิ่มลง จึงขยำเบา ๆ น้ำเผ็ดของขิงจะออกมาบ้าง บีบเอาน้ำออก แล้วใช้น้ำล้างขิงเสียครั้งหนึ่งเพื่อให้อ่อนเค็ม แล้วเรียงในชามใช้ของหนัก ๆ ทับไว้เพื่อให้คายน้ำออก น้ำส้มผสมน้ำสะอาด ใส่น้ำตาลทรายให้มีรส เปรี้ยว หวาน ให้รส หวาน มากกว่า เปรี้ยว หรือจะชิมรสตามใจชอบก็ได้ แล้วต้มให้เดือดสุกดีแล้วทิ้งไว้ให้เย็น บีบขิงให้น้ำแห้งเรียงลงในขวดโหลหรือขวดปากกว้าง ๆ ก็ได้ แล้วเทน้ำส้มที่ปรุงไว้ต้มสุก และเย็นแล้ว ลงแช่ให้น้ำส้มท่วมขิง ปิดฝาให้สนิท จะใช้รับประทานกับไส้กรอก เป็ดย่างหรือแกงกะหรี่ก็ได้.

สังขยาขนุน

เครื่องปรุง ขนุน น้ำตาลปี๊บ ไข่เป็ด มะพร้าวขูด

วิธีทำ คั้นกะทิเอาน้ำตาลปีบขยำให้ละลาย ตีไข่ให้ขึ้นฟู แล้วเอาขนุนหั่นใส่ถาด ผสมกับของที่ผสมไว้ลงในถาดสำหรับนึ่ง เอาเข้าเตานึ่งประมาณครึ่งชั่วโมง ใช้รับประทานได้.

สังขยามะพร้าวอ่อน

เครื่องปรุง มะพร้าวอ่อน ไข่ น้ำตาลปีบ มะพร้าวขูด

วิธีทำ เอามะพร้าวอ่อนปอกเปลือกให้สวย แล้วเจาะปากเทน้ำมะพร้าวออกให้หมด มะพร้าวขูดคั้นเอาหัวกะทิใส่ชามไว้ ต่อยไข่ใส่หัวกะทิ น้ำตาลปีบ ตีให้เข้ากัน ตีจนขึ้นเป็นฟองแล้วกรองด้วยผ้าขาวบาง ตักใส่ในมะพร้าวอ่อน ประมาณ ๓ ใน ๔ ของผลมะพร้าวอ่อน ใส่ในที่นึ่งปิดฝาให้สนิท ตั้งไฟให้เดือด ให้ไฟแรง ๆ หน่อย สังขยาจะได้แตกน่ารับประทาน ประมาณครึ่งชั่วโมงรับประทานได้.

ฝอยทอง

เครื่องปรุง ไข่เป็ด หรือไข่ไก่ก็ได้ น้ำตาลทรายขาว

วิธีทำ เอาน้ำตาลทรายใส่ในกระทะ ใส่น้ำพอควร ตั้งไฟให้เดือด พอน้ำตาลทรายละลายหมด ใช้ผ้าขาวบางกรอง แล้วตั้งไฟตามเดิม ต่อยไข่ออกหลายๆ ฟองให้พอกับความต้องการ แล้วเอาไข่ขาวออกให้หมดทุกฟอง ใช้เฉพาะไข่แดงอย่างเดียว ใส่ชามบีดฝา เติมน้ำไข่ขาวที่ติดเปลือกนอก (น้ำค้างไข่) เล็กน้อย ใส่ผ้ากรองรีดไข่ออกทำกรวยใบตองหรือกรวยทองเหลืองก็ได้ เอากรวยตักไข่ใส่ไว้โรยลงในน้ำตาลที่เดือดจัด โรยไปทางเดียวกันหลาย ๆ หน แล้วเอาไม้ปลายแหลมช้อนเส้นขึ้นวางเป็นลูก หรือจะทับเป็นแผ่นเล็ก ๆ หรือใหญ่ตามความต้องการในตะแกรง เพื่อ ให้น้ำเชื่อมตก ถ้าน้ำตาลนั้นตั้งไฟนานแก่ไปเติมน้ำได้ ถ้าน้ำตาลอ่อนไปต้องตั้งไฟเคี่ยวให้น้ำเชื่อม พอดีจึงจะโรยฝอยทองไปจนหมดไข่.

กล้วยหักมุกเชื่อม

เครื่องปรุง กล้วยหักมุก น้ำตาลทราย

วิธีทำ เอาน้ำตาลทรายใส่กระทะทองเหลือง เติมน้ำพอสมควร ตั้งไฟให้เดือด แล้วกรองให้สะอาด ยกขึ้นตั้งไฟต่อ ปอกกล้วยหักมุกแล้วผ่า ๒ ซีก ตัดอีก ๒—๓ ท่อน พอน้ำตาลเดือดจึงใส่กล้วย ถ้ากล้วยสุกมากให้ใช้น้ำตาลข้น ๆ พอกล้วยสุกก็กลับอีกข้างหนึ่ง ห้ามคนกล้วยจะเป็นขนเละไม่น่ารับประทาน ชิ้นไหนสุกก็ตักขึ้น ถ้าน้ำตาลแก่มากก็เติมน้ำ.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ ๘๓/๔๐ มุมวัดตรีทศเทพ กรุงเทพมหานคร โทร.๘๐๑๘๔๗
นางนวลจันทร์ พรพิบูลย์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ.๒๕๑๗